

**UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA**

Anže Cunk

**PRAGMALINGVISTIČNI PRISTOP K SVETEMU
PISMU NA PODLAGI Mt 28,1-10**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA
ENOVITI MAGISTRSKI ŠTUDIJ TEOLOGIJA

Anže Cunk

**PRAGMALINGVISTIČNI PRISTOP K SVETEMU PISMU NA
PODLAGI Mt 28,1-10
MAGISTRSKO DELO**

Mentor: izr. prof. dr. Maksimiljan Matjaž

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Najprej bi se rad zahvalil gospodu mentorju izr. prof. dr. Maksimiljanu Matjažu za vso pomoč in svetovanje pri pripravi in izdelavi tega magistrskega dela.

Zahvalil bi se tudi lektorici gospe Ani Peklenik, ki je moje delo pregledala in popravila vse slovnične in pravopisne pomanjkljivosti.

Rad bi se zahvalil tudi domačemu župniku gospodu Jožetu Klunu za vso pomoč in podporo pri nastajanju tega dela.

Zahvalil bi se tudi staršema, ki sta me skozi celoten študij spremljala in podpirala, prenašala vse moje muhe in mi vedno znova vlivala upanje, da sem se lažje lotil izdelovanja mojega dela.

Hvala tudi sestri Neji za pomoč in podporo.

Vsem imenovanim in neimenovani se iskreno zahvaljujem, da ste me podpirali pri mojem študiju in pisanju magistrskega dela.

Kazalo vsebine

UVOD	1
1. SPLOŠNA UPORABA IN RAZLAGA PRAGMALINGVISTIČNE METODE	5
1.1 Opredelitev jezikovne pragmatike	5
1.2 Govorno dejanje	8
1.3 Kontekst, sporočanje okolice	10
1.4 Splošno besedilo	11
1.5 Povzetek.....	13
2. UVOD V MATEJEV EVANGELIJ	14
2.1 Viri in posebnosti oblikovanja besedila.....	16
2.2 Pisec.....	18
2.3 Namen evangelija	19
2.4 Starozavezno ozadje evangelija.....	19
2.5 Judovske metode razlaganja Svetega pisma.....	21
2.6 Zgradba evangelija	22
2.7 Mt 1,1 kot naslov evangelija.....	24
2.8 Teološki poudarki v evangeliju	25
2.9 Pomembnost evangelija za naš čas	27
2.10 Povzetek.....	27
3. SVETOPISEMSKO BESEDILO IN EKSEGEZA ODLOMKA	29
3.1 Odlomek Mt 28,1-10 v slovenščini in grščini	29
3.2 Prerez besedila po posameznih vrsticah in razlaga	31
3.3 Eksegetska analiza odlomka Mt 28,1-10.....	43
3.3.1 Zamejitev odlomka.....	43
3.3.2 Členitev in strukturiranje teksta	44
3.3.3 Vključenost odlomka v kontekst.....	46
3.3.4 Sinoptična analiza	49
3.3.5 Sinhrona analiza	50
3.3.6 Analiza motivov in tem.....	51
3.3.7 Interpretacija.....	54
3.3.8 Aktualizacija.....	56

3.4 Povzetek	58
4. ZAČETEK IN RAZVOJ PRAGMALINGVISTIČNE METODE TER PRAGMALINGVISTIČNA ANALIZA TEKSTA	60
4.1 Začetek in razvoj metode	60
4.1.1 Ameriški pragmatizem.....	60
4.1.2 Logični empirizem	66
4.1.3 Teorija govornega dejanja	67
4.1.4 Pragmalingvistika v sedanjosti	67
4.1.5 Uporaba v Svetem pismu	68
4.2 Pragmalingvistična analiza Mt 28,1-10.....	69
4.3 Povzetek	76
6. TEOLOGIJA VSTAJENJA.....	78
6.1 Jezusove napovedi trpljenja in vstajenja	78
6.2 Pavlova teologija vstajenja.....	80
6.3 Sodoben pogled na vstajenje	83
6.4 Povzetek	87
7. SLOVARČEK STROKOVNIH BESED.....	89
8. ZAKLJUČEK	90
POVZETEK / ABSTRACT	93
REFERENCE.....	95

UVOD

V magistrskem delu bomo s pragmlingvističnim pristopom razložili odlomek iz Svetega pisma. Pragmlingvistična metoda izvira od Charlesa Morrisa, ki je v semiotiko uvedel razločevanje med sintaktiko, semantiko in pragmatiko. Ta metoda opravlja tudi zelo dobro nalogo, saj rezultat znanstvene eksegeze uskladi z zahtevo cerkvene prakse. Podrobneje si bomo ogledali tri avtorje, ki so se ukvarjali s tem pristopom: Massima Grillija, Rainerja Dillmana in Cesara Moraja Paza. Med razlogi za izbiro teme je želja po poglobljenem razumevanju svetopisemskega besedila ne le z zgodovinsko-kritično metodo, temveč tudi z jezikovnega stališča. Pristop je bil izbran predvsem zato, ker omogoča sledenje izvirniku. Izvirno besedilo je namreč izjemnega pomena, zato je za vsakega eksegeta in tudi za vsakega bralca pomembno, da bere tekst, preveden iz izvirnika. Zanimalo nas bo predvsem, kaj določene besede, ki so se znašle v odlomku, pomenijo, posebno, kakšnega pomena so za odlomek sam in kje v Svetem pismu se še pojavijo.

Osnovna teza magistrskega dela je s pomočjo pragmlingvističnega pristopa razložiti želeni odlomek Mt 28, 1-10, ki nosi naslov Prazen grob in Angelovo oznanilo. Odlomek je bil izbran zato, ker je Jezusovo vstajenje temeljni dogodek naše vere, ki se začne od tu naprej. Nedavne raziskave so pokazale, da kar veliko število kristjanov težko verjame v vstajenje od mrtvih, vendar nas apostol Pavel bodri in opozarja: »Če pa Kristus ni vstal, potem je prazno tudi naše oznanilo, prazna tudi vaša vera.« (1 Kor 15, 14) O tem piše tudi veliki pisatelj dr. Alojz Rebula, ki v svoji kolumni z naslovom »Credo« razmišlja, da če ne bi bilo vstajenja, bi bilo krščanstvo, vsi koncili, vse katedrale in vsi papeži prazno, da bi bila to le komedija zgodovine. »Današnjemu človeku se je obzorje večnosti zameglilo, ko da je hudič na njem po iraško zažgal kanale petroleja. Filozofija absurda, ekstaza tehnike, nenehni hrup v etru in na cestah – vse to mu je otopilo senzor za presežno. Preglušen od tega šundra ni več zmožen tiste tišine, v kateri se ubrišejo prava razmerja kozmosa. Njegov radar je oslepel za resnico nevidnega. Zato mu je beseda vstajenje tuja. Kakor mu je tuj On, ki se je nekega dne v Betaniji z njo poistovetil JAZ SEM VSTAJENJE –, Kristus.« (Rebula 2011, 135) Zato smo si izbrali ta odlomek, saj bralcem tega dela želimo približati vero v vstajenje. V odlomku

najdemo poročilo o povstajenjskih dogodkih. Marija Magdalena in druga Marija, ki sta bili zvesti Jezusovi učenki, sta prvi dan tedna že navsezgodaj prišli h grobu, kamor so pokopali Jezusa. Toda na tem mestu sta bili presenečeni. Kamen, ki je bil zavaljen pred grob, je bil sedaj odvaljen in na njem je sedel Gospodov angel, ki jima je oznanil, da je bil Gospod obujen od mrtvih. Naročil jima je, naj to novico sporočita tudi njegovim bratom, apostolom. Stekli sta od groba in na poti doživeli osebno prikazanje vstalega Jezusa. Prišel jima je naproti in jima ponovno povedal besede, ki sta jih slišali od angela.

Ne bomo se osredotočili zgolj na odlomek, pogledali bomo tudi sinoptike, preverili, kako sta ta temeljni odlomek naše vere zapisala evangelist Marko (Mr 16, 1-8) in Luka (Lk 24, 1-10). V knjigi Jezus iz Nazareta papež Benedikt XVI. razlaga dejstvo praznega groba in pravi, da moderni teologi svoja razmišljanja o praznem grobu večinoma sklenejo z ugotovitvijo, da prazen grob ne more biti dokaz za vstajenje. »Thomas Söding, Ulrich Wilckens in drugi po pravici ugotavljajo, da v tedanjem Jeruzalemu oznanjevanje vstajenja nikakor ne bi bilo mogoče, če bi mogli pokazati na truplo, ki leži v grobu. Torej moramo ob pravilni postavitvi vprašanja reči, da prazen grob kot tak gotovo ne more dokazati vstajenja, da pa je vendar nujen pogoj za vero v vstajenje, saj se vera nanaša ravno na telo in po njem na osebo v njeni celovitosti.« (Ratzinger 2011, 248) Tudi vsi štirje evangelisti natančno govorijo o tem v svojih pripovedih o vstajenju. Za teološko razumevanje praznega groba se papežu Benediktu XVI. zdi pomemben odlomek iz binškošne pridige svetega Petra, kjer Peter zbrani množici prvokrat javno oznanja Jezusovo vstajenje. Peter o tem dogodku ne sporoča s svojimi besedami, ampak z navajanjem Ps 16, 9-11, kjer je rečeno: »... moje telo bo počivalo v trdnem upanju; kajti ne boš me prepustil podzemlju, svojemu Svetemu ne boš dal gledati trohnjenja. Kažeš mi pot k življenju ...« (Apd 2, 26sl.) Peter v svoji pridigi predpostavlja Davida kot prvotnega molivca tega psalma in ljudem pove, da je Davidov grob med njimi do današnjega dne, kar pa pomeni, da telo ni vstalo. »Toda beseda iz psalma je resnična, saj je namenjena dokončnemu Davidu,« (Ratzinger 2011, 249) tj. Jezusu Kristusu. Ljudje vedno potrebujemo dokaz, da v nekaj verjamemo, in to je dejstvo praznega groba. Toda kljub vsem dokazom se človek lahko neprenehoma trudi, da bi to verjel in veroval, pa mu ni dano, kajti vera je dar. Zato bomo poskušali v svojem delu ta temeljni

dogodek čim bolj približati bralcem ter jih bomo poskušali privedi do lažjega razumevanja temeljnega dogodka.

V prvem poglavju se bomo ukvarjali predvsem s pragmalingvistiko. Poskušali bomo razložiti osnove te vede in uporabo tega načina. Uvedli bomo terminologijo sintaktike, semantike in pragmatike, kot so jo uvedli Grilli, Paz, Dillman in Kranjc Ivič. Pragmalingvistični pristop h govornemu dejanju se nekoliko razlikuje od pristopa k besedilu. Sveto pismo je nenehen dialog med Bogom in človekom, zato bomo v tem poglavju na kratko opredelili obojno uporabo, tako v govornem dejanju kot v besedilu. V tem poglavju si bomo ogledali tudi, kaj o pragmalingvistični metodi govori CD »Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi«.

Kasneje bomo na kratko predstavili sam Matejev evangelij, avtorja, vsebino, namen, starozavezno ozadje, nastanek, teološke poudarke in pomembnost evangelija za naš čas. Takoj zatem pride na vrsto besedilo. Od vrstice do vrstice se bomo prebijali skozi odlomek in si podrobno predstavili vsebino in sporočilo. Poleg zadnjega prevoda Svetega pisma v slovenski jezik, ki je izšel leta 2010, se bomo osredotočili tudi na grški izvirnik, saj je bilo besedilo odlomka oz. celoten evangelij napisan v grščini. Zadnji prevod v slovenski jezik pa ne bo edina uporaba Svetega pisma, temveč bomo uporabili nekaj različnih prevodov, tako standardnega, prevoda ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije, ekumenske izdaje Svetega pisma in Svetega pisma Novega zakona, ki ga je naročil ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič. Po pregledu in razlagi besedila bomo naredili eksegetsko analizo odlomka.

Pred pragmalingvistično analizo teksta pa si moramo najprej ogledati začetek in razvoj pragmalingvistične metode. V tem poglavju bo na kratko opisan zgodovinski razvoj jezika in izvor teorije pragmatike jezika. Na kratko si bomo ogledali Peirca in Morrisa kot glavna predstavnika ameriškega pragmatizma in logični empirizem, ki izvira iz t. i. dunajskega kroga. Na koncu bomo razložili pragmatiko jezika in uporabo pragmalingvistične metode v Bibliji.

Za tem bomo s pragmalingvistično metodo analizirali tekst. Pragmalingvistična metoda je, kot smo omenili že na začetku, sestavljena iz treh delov: sintaktičnega, semantičnega in pragmatičnega. Tako bomo tekst tudi analizirali.

Magistrsko delo se zaključuje s sklepnim poglavjem o teologiji vstajenja. Zanimalo nas bo, kaj je govoril Jezus o vstajenju v Matejevem evangeliju in kako so te njegove besede zapisali ostali evangelisti, Pavlov pogled na vstajenje in pa pogled sodobnega časa: kaj so različni teologi pisali o vstajenju, predvsem pa, kaj so o tem zapisali cerkveni očetje na 2. vatikanskem koncilu in kako ga je kasneje predstavil Katekizem katoliške Cerkve. Problem vere v vstajenje je danes marsikje viden v življenju Cerkve. Včasih ima človek občutek, kot da se skrivamo v »zakristiji«, to predvsem velja za naše okolje in ne za misijonske dežele, toda zavedati se moramo, da je bil tudi Kristus preganjan, kakor je tudi sam napovedal: »Spominjajte se besede, ki sem vam jo rekel: »Služabnik ni večji kot njegov gospodar.« Če so preganjali mene, bodo preganjali tudi vas; če so se držali moje besede, se bodo tudi vaše.« (Jn 15, 20) Po svojem zmagoslavnem vstajenju je svojim apostolom poslal svojega Svetega Duha, da bi postali njegove priče in oznanjevalci njegovega evangelija. Tudi današnji kristjani se moramo zavedati, da smo del tega nasledstva, da smo bili v tem potrjeni s prejemom zakramenta Svetega Duha in da smo tudi mi dolžni oznanjati njegov evangelij svoji okolici, svetu in seveda svojim naslednikom.

1. SPLOŠNA UPORABA IN RAZLAGA PRAGMALINGVISTIČNE METODE

1.1 Opredelitev jezikovne pragmatike

»Jezikovna pragmatika je »splošen, kognitivni, socialni in kulturni pogled na jezikovne fenomene, ki je povezan z rabo teh fenomenov v oblikah vedenja« (Verschueren 2000, 22), in »poudarja funkcionalno povezanost jezika z drugimi platmi človeškega življenja« (Verschueren 2000, 24).« (Krajnc Ivič 2013, 5) Za samo vedo pa lahko uporabimo tudi tujo ustreznico pramalingvistika, ki pomeni poseben pristop k analizi besedila z vidika razmerja med uporabnikom znaka in znakom samim. Znotraj besedila ločimo 3 vrste znakov: indeks, ikono in simbol. Indeks je tista vrsta znaka, ki je posledica zaznamovanega (v odlomku Mt 28, 1-10 je indeks močan potres, ki je posledica angelovega prihoda iz nebes). Ikona je tista vrsta znaka, katerega razmerja temeljijo na formalni podobnosti oziroma preslikavi. O simbolu pa govorimo takrat, kadar je razmerje med zaznamujočim in zaznamovanim dogovorjeno (npr. križ je simbol našega odrešenja). »Jezikovni znaki so nosilci pomena, tj. informacij o vsebini, tvorcu, naslovniku, o razmerju tvorca do naslovnika in dejanskosti« (Kunst Gnamuš 1984, 8, 23). Charles Morris je v semiotiko uvedel naslednje razločevanje:

- semantika, ki je pomen jezikovnih enot oz. znakov,
- skladnja ali sintaktika, to so razmerja med znaki,
- pragmatika, to je razmerje uporabnika do znaka.

Njegova definicija jezikovne pragmatike je, da gre za vedo, ki preučuje razmerje med uporabnikom in znakom, poleg tega pa tudi študij jezika, rabljenega v konkretnih komunikacijskih položajih. »Najosnovnejši elementi komuniciranja so družbene okoliščine udeleženca: tvorec in naslovnik ter poročilo. Besedilno poročilo je oblikovano v interakciji med dvema različnima tipoma informacij. Prvi tip je pogosto imenovan besedilni, saj ga predstavlja besedilo s svojo izrazno in vsebinsko podobo. Drugi tip informacije pa je okoliščinski.« (Krajnc Ivič 2013, 7)

Ključne teme raziskovanja jezikovne pragmatike so: okoliščine oz. kontekst (želeni odlomek bo postavljen v kontekst celotnega evangelija), smisel, pogovorna sklepanja (npr. Mt 28, 6: »Vstal je, kakor je rekel.«), nanašajska zaporedja in govorna dejanja. Ključni pojmi jezikovne pragmatike pa so izbirljivost (jezikovna raba je nenehno jezikovno izbiranje na ravni zgradbe, strategije, pri tvorjenju, interpretiranju idr.), sprejemljivost (določa paleto možnosti, med katerimi lahko izbiramo), dogovorjenost (izbiranje je odvisno od prožnih načel in strategij) in prilagodljivost (omogoča dogovorjene jezikovne izbire med sprejemljivo paleto možnosti za približevanje zadovoljitvi komunikacijskih potreb).

To je torej kratka opredelitev jezikovne pragmatike, njenih tem in ključnih pojmov. V nadaljevanju bomo predstavili, kaj so Grill, Paz in Dillman zapisali o njenih treh področjih: sintaktiki, semantiki in pragmatiki. Sprva si bomo ogledali sintaktiko, ki jo je bolj podrobno razložil Grilli. Sintaktika izhaja iz grške besede syn-taxsis. Predlog syn pomeni z in glagol tassô, kar pomeni postaviti ter skupaj tvorita samostalnik. Etimološko pa beseda sintaksa pomeni kompozicija. »Tradicionalno pojmovanje sintaktike se osredotoča na vse, kar je povezano s členitvijo, sestavljanjem in funkcijo trditve v enem stavku.« (Grilli 1999, 32) En stavek je lahko sestavljen iz več trditvev. Imamo zelo enostavno sestavo stavka, ki ima dvojno strukturo: subjekt in povedek, lahko pa ima tudi bolj zapleteno strukturo. Kot primer enostavne sestave stavka lahko iz našega odlomka vzamemo stavek: »Od strahu pred njim so stražarji vztrepotali in bili kakor mrtvi,« (Mt 28, 4), pri čemer so stražarji subjekt, *od strahu* je predmet v roditeljski, *pred njim* predmet v dajalniku, *vztrepotali* in *bili kakor mrtvi* pa sta povedki. Kot primer bolj zapletene strukture pa lahko navedemo: »Tedaj jima je Jezus rekel: »Ne bojta se! Pojdita in sporočita mojim bratom, naj gredo v Galilejo, tam me bodo videli,« (Mt 28, 10), pri čemer je *Jezus* subjekt, *jima* je predmet v dajalniku, *rekel* pa je povedek, nato pa imamo njegov govor z naročilom, kaj naj storita. »Različne trditve v enem stavku pa lahko stojijo v različnem redu: lahko so podredne in priredne, sestavljene iz glavnega stavka in odvisnega stavka in v kombinaciji več glavnih in odvisnih stavkov.« (Grilli 1999, 32) Sintaktična analiza se torej osredotoča na strukturo stavka in vlogo posameznega elementa v stavku. »V stavku išče različne povezave med različnimi trditvami – v vseh enakovrednih in podrednih povezavah.« (Grilli 1999, 32)

S tem se bomo ukvarjali kasneje, ko bomo s pragmlingvističnim pristopom analizirali tekst.

Cesar Mora Paz se je osredotočil na semantiko. Semantična analiza teksta išče odgovor na vprašanje, kaj nam želi tekst povedati in kaj pravzaprav določeni vključeni izreki in stavki pomenijo. Sestavljena je iz dveh različnih osi: na eni strani raziskuje pomen besed, ki jih najdemo v določenem tekstu (sinhrona analiza) in na drugi strani pomen besed skozi časovni razvoj (diahrona analiza). V tem delu analize se osredotočamo na predstavitev kraja, portret oseb, ki se pojavijo v odlomku in tematsko razvrstitev vrstic. Semantična analiza se sprašuje, kaj pomeni ta tema in kje v Svetem pismu se še nahaja. Tako si bomo ogledali tudi svetopisemski potek od starozaveznih napovedi do realizacije v Novi zavezi.

Tretje področje pa je pragmatika, ki jo je opredelil Rainer Dillman. Osnovna teza pragmatike je, da teksti pri poslušalcih in bralcih želijo nekaj doseči in jih ne le o nečem informirati. Vendar pa nam določitev pragmatike lahko večkrat predstavlja problem. Zelo nejasna je razmejitev med pragmatiko in semantiko. »Tako lahko določimo vsebino in obseg pragmatike kot tudi določanje obsega semantike glede na problem.« (Dillman 1999, 60) Naslednji problem leži v teoriji jezika, kaj prevladuje v določenem govornem dejanju. Pomembno vprašanje tukaj je, kako različni teksti izvirajo iz drugih časov in kultur in kako spadajo v naše razumevanje. »Kdor danes posluša Biblijo, izgubi prvoten sociološki-kulturni kontekst v samem besedilu.« (Dillman 1999, 60) To pa rešuje nevarnost, da izgubimo kontekst tudi pri pragmatični dimenziji. »Zadnji problem pa leži v eksegezi sami. Za zgodovinsko-kritično metodo je diahrono raziskovanje bibličnega teksta osnova eksegeze. Pri tem pragmatika zahteva spremembo miselnosti. Tako v pričujočem tekstu najprej predeluje izvor in izročilo.« (Dillman 1999, 60) Tako je za današnjega bralca Svetega pisma pomembno, da pri branju in razumevanju teksta ohranja socialno-kulturni kontekst, v katerem je besedilo nastalo. Pomembno vprašanje za današnjega bralca je tudi, kako spraviti antično besedilo v sodobno razumevanje. Pragmatika je tudi povezava med znakovnim sistemom in njegovim uporabnikom. To lepo razloži naslednja definicija: »Pri pragmatiki se moramo osredotočiti na kraj in čas, v katerem stoji določen izrek, situacijski pogoj v kontekstu,

vedenje, predpostavko, motivacijo idr. kot razmerje med govorcem in poslušalcem.« (Dillman 1999, 61)

Cerkveni dokument »Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi« pravi, da ta metoda »obrača večjo pozornost na dejstvo, da je vsako biblično besedilo skladna celota, ki se podreja natančnim jezikovnim gibalom, in s tem prispeva k našemu razumevanju Svetega pisma, Božje besede, izražene v človeški govorici.« (CD 87, 40) Ta metoda mora biti tudi odprta za zgodovino; za zgodovino nastopajočih v besedilih in za zgodovino njihovih piscev in bralcev. Če se ta metoda »ne izgublja v tajnostih zapletenega jezika in se poučuje v svojih glavnih prvinah s preprostimi pojmi, lahko vzbudi v kristjanih slast za preučevanje bibličnega besedila in za odkrivanje nekaterih njegovih pomenskih razsežnosti brez poznavanja vseh zgodovinskih danosti, ki se nanašajo na izdelavo besedila in na njegov družbeno-kulturni svet.« (CD 87, 40) Zato se ta metoda lahko pokaže kot zelo koristna v pastoralni odkrivanju Svetega pisma, predvsem v nestrokovnih okoljih.

Na kratko smo razložili terminološke pojme sintaktiko, semantiko in pragmatiko, kot jih razlagajo Grilli, Paz in Dillman ter si ogledali, kaj o tem pravi CD Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi, sedaj pa si bomo ogledali govorno dejanje, katerega je kar nekaj tudi v besedilu, ki ga obravnavamo.

1.2 Govorno dejanje

Govorno dejanje je izrek v okoliščinah konkretnega komunikacijskega stika. V izbranem primeru v odlomku nas spremlja govorno dejanje Gospodovega angela, ki je oznanilo prinesel ženam. Žene, ki so v našem primeru naslovniki, morajo izrečeno dekodirati in interpretirati skladno s svojim mentalnim, socialnim in fizičnim svetom. Prav tako pa imamo v našem besedilu tudi Jezusov nagovor ženam, ki samo ponovi angeloove besede. Tudi v tem primeru so žene naslovniki.

Po Austinu ločimo različna dejanja:

- dejanje izrekanja ali lokucijsko dejanje – dejanje je sestavljeno iz fonetičnega, fatičnega in retičnega dejanja. Lokucijski pomen je popolni pomen izreka v ničelnem kontekstu. Austin definira lokucijsko dejanje tudi kot izvajanje nekega dejanja in tudi kot dejanje, v katerem je nekaj izvršeno, v katerem nekdo nekaj reče;
- dejanje vplivanja ali ilokucijsko dejanje – izrečenemu damo neko vplivajnsko moč oz. namero govornika, ki preko komunikativnega delovanja vpliva na poslušalca.
- dejanje učinkovanja ali perlokucijsko dejanje – učinek izreka. Po Austinu je perlokucijsko dejanje tisto, ki učinkuje na poslušalce.

Prvo in drugo dejanje se nanašata na tvorca besedila, tretje pa na naslovnika, saj šele pri naslovniku vidimo, če smo dosegli želeni učinek. »Austin v svoji razpravi *Kako napravimo kaj z besedami* ločuje med govornimi dejanji, ki so konstativna ali performativna.« (Krajnc Ivič 2013, 13)

Konstativno dejanje je lahko resnično ali neresnično. Ima referenčno vlogo in predstavlja oz. opisuje dejanje. Nanaša se na dejanskost in na smisel. V našem primeru je to: »Vstal je, kakor je rekel.« (Mt 28, 6) Performativno dejanje pa pomeni, da dejanja ne opisujemo, ampak ga opravljamo (s tem, ko nekaj izrečemo, dejanje že opravimo). Performativ je samoreferenčni, saj spreminja dejanskost in se nanaša na to, kar izrekamo. V našem primeru je to: »Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel! Pridita in poglejta kraj, kamor je bil položen.« (Mt 28, 6) Pod performativ spadajo glagoli, ki jih običajno tvorimo v prvi osebi ednine ali množine, vedno v sedanjiku, s povednim naklonom, tvornim načinom in dovršnim ali nedovršnim glagolskim vidom.

»Govorno dejanje lahko tvorimo na dva načina:

- na posredni način – smisel/pomen ni skladen z obliko,
- na neposredni način – svojo namero ali izrazimo z velelnikom ali naklonskim glagolom (kot so: želim, moram, hočem ...); smisel je skladen z obliko, kadar uporabimo performativni glagol.« (Krajnc Ivič 2013, 18) V našem odlomku so govorna dejanja tvorjena na neposreden način. Tako je na primer v vrstici, ko

angel nagovori ženi in jima reče: ›Hitro pojdita in povejta njegovim učencem: Vstal je od mrtvih! Pred vami pojde v Galilejo, tam ga boste videli.« (Mt 28, 7)

1.3 Kontekst, sporočanje okolščine

Sporočanje okolščine ali kontekst besedila imajo v pragmatiki jezika vodilno vlogo. Po širšem pojmovanju je kontekst vse, kar vpliva na potek komunikacijskega stika, po ožjem poimenovanju pa le sobesedilo.

»Komunikacijski stik vedno poteka v kompleksnem okolju, ki ga lahko opišemo s sporočanskimi okolščinami ali dejavniki sporočanja (Krajnc Ivič 2013, 20):

- prostor in čas sporočanja (fizični svet, sporočanski položaj),
- udeleženci (tvorec, naslovnik),
- družbeno razmerje med udeleženci (socialni svet),
- tvorčeva namera: predstavitvena, pozivna, zavezovalna, izvršilna, povezovalna, metajezikovna, poetska, razsojevalna oz. izrazna,
- kanal oz. prenosnik,
- jezikovni kod,
- tema (nanašanje okvir),
- sobesedilo.«

Okoliščine se med trajanjem komunikacije nenehno prilagajajo, vendar pa niso ob vsaki priložnosti vse enako pomembne in odločujoče.

Pri tvorcu in naslovniku moramo biti zelo pazljivi, da vemo, da imata oba določene prirojene in pridobljene kognitivne in biološke zmožnosti prepoznavanja sporočanskih namenov glede na značilnosti posameznega položaja z vidika družbenih, kulturnih in civilizacijskih danosti. Že samo razmerje med udeleženci je lahko zelo različno, lahko je hierarhično, asimetrično ali demokratično, simetrično. V našem primeru je razmerje hierarhično, saj imamo na eni strani angela, na drugi pa žene, pa tudi na eni strani imamo Jezusa in na drugi zopet žene. Posamezni komunikacijski stik vedno poteka v

določenem prostoru in času. Tako moramo biti pozorni na čas dogodka, ki je čas, v katerem se je dogodek, o katerem govorimo, zgodil (v našem primeru je to vstajenjski dogodek, čas pa je prvi dan tedna), in čas izreka, ki je čas, v katerem je izrek o nekem dogodku, predmetu govora tvorjen (ko se je svital prvi dan tedna). Določeno sporočilo lahko posredujemo naslovniku preko vidno-slušnega kanala. Tako govorimo o govorjenih ali pa o zapisanih besedilih.

1.4 Splošno besedilo

Slovar slovenskega knjižnega jezika poda definicijo besedila: »Besedilo so z določenimi besedami izražene misli.« »Pri tvorjenju besedila je potrebno upoštevati urejevalna in konstitutivna načela oz. merila.

Urejevalna načela so:

- učinkovitost – stopnja truda in naprezanja udeležencev pri uporabi besedila;
- efektnost – ali besedilo napravi močan vtis in ustvarja ugodne razmere za doseg cilja;
- ustreznost – izhaja iz usklajenosti med okoliščinami in dejanskim načinom upoštevanja meril besedilnosti.

Konstitutivna načela po de Beaugrande - Dresslerju:

- relacijska kriterija znotraj besedila sta koherentnost in kohezivnost,
- kriterija z vidika udeležencev sta namernost in sprejemljivost,
- situacijskost (fizični in socialni svet),
- glede na količino novega in žanr: informativnost in medbesedilnost.« (Krajnc Ivič 2013, 47)

Zgradba besedila se vedno prilagaja smislu, zato je glede na potrebe besedila izražena ali pa ostaja neizražena. Samo besedilo ni zgrajeno iz besed, stavkov, ampak iz pomenov: vsak posamezni stavek v besedilu je v specifičnem pomenskem razmerju z

nekaj ali vsemi stavki v besedilu. Stavki so si lahko v prirednem ali podrednem razmerju.

»Besedilo mora biti:

- smiselno zaokroženo,
- prilagojeno sporočanjem okolščinam, kontekstu,
- ne glede na prenosniško zvrst organizirano v izraziti tridelnosti:
 - a) uvod ali uvodna faza,
 - b) jedro ali jedrna faza – usmeritev, predmet govora, sklep, rekurzivnost,
 - c) zaključek ali zaključna faza.« (Krajnc Ivič 2013, 49)

Pri tvorjenju besedila ločimo tri stopnje. Te stopnje so:

- orientacija – usmeritev k cilju, okolščinam in k rešitvi,
- načrt – določimo izbor snovi in v grobem načrtujemo kompozicijo besedila,
- oblikovanje – odločimo se o končnem oblikovanju besedila.

Svetopisemska besedila so pisana besedila. »Odnos med pisanjem in branjem ni nobena izjema kot odnos med govorjenjem in poslušanjem. Ustni govor ima 4 značilnosti:

- časovnost,
- naravnost
- dejanskost,
- komunikacijski aspekt.

Pri vseh štirih področjih pa obstajajo razlike med govornim dejanjem in pisanim besedilom. Te razlike so:

1. V tekstu se ohranja minljivost govora in se ohranja beseda.
2. Odnos avtorja besedila ni neposreden, temveč posreden. S tem besedilo dobi semantično avtonomijo.
3. Situacijsko stanje dejanskega odnosa v govoru se v pisanem besedilu izgubi. S tem pa preidemo v notranje strukturne elemente in odnos dobi nov pomen.
4. S pisano pritrditvijo govora v tekstu je vsakomur dostopna prvotna dialoška situacija. Razdalja med bralcem in tekstom raste. (Dillman 1999, 67)

V tem pododdelku poglavja smo si pogledali značilnosti besedila, ki veljajo za vsako besedilo. Te značilnosti bomo uporabili tudi v naši pragmalingvistični razlagi.

1.5 Povzetek

V tem poglavju smo poskušali uvesti terminologijo in se osredotočiti na jezikovna pravila, ki jih najdemo tako v govornih dejanjih kot ostalih pisanih besedilih. Vsa ta jezikovna pravila nam bodo prišla prav, ko bomo analizirali besedilo s pragmalingvističnim pristopom. Tako smo razložili, kaj pomeni jezikovna pragmatika, razdelitev te vede na sintaktiko, semantiko in pragmatiko, opis teh področij, kot so jih opisali Grilli, Paz in Dillman ter na koncu prvega pododdelka poglavja še navedli, kaj o tem pravi CD Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi. Za tem smo si ogledali govorno dejanje, saj so svetopisemska besedila nenehen dialog med Bogom in človekom. Ker za govorno dejanje obstajajo posebna pravila, smo si nato morali ogledati še pravila, ki obstajajo za pisano besedilo, saj kljub temu, da je svetopisemsko besedilo nenehen dialog, je vendar zapisano besedilo z vsem avtorjevimi zmožnostmi in zgodovinsko ter časovno pogojenostjo. Naloga sodobnih bralcev Svetega pisma je v tem, da si besedila aktualiziramo in jih prevedemo v sodoben način življenja in razumevanja. Da pa bi samo besedilo, ki smo si ga izbrali, bolje razumeli, si moramo najprej ogledati še nekaj osnovnih podatkov o samem evangeliju.

2. UVOD V MATEJEV EVANGELIJ

Sprva si moramo ogledati, kaj sploh pomeni beseda evangelij. »Evangelij je posebna knjižna zvrst, pripovedi o besedah in dejanjih Jezusa iz Nazareta, ki doseže vrh v pripovedi o njegovi smrti in vstajenju in ima namen verujočemu bralstvu posredovati odrešujoči učinek pripovedovanega.« (The Anchor Bible Dictionary IV 1992, 623)

Matejev evangelij je v primerjavi z Markovim, ki je osnova vsem trem sinoptičnim evangelijem, za 50 odstotkov daljši. V grščini ima okrog 18.300 besed. »Daljši je predvsem zaradi dveh uvodnih poglavij s pripovedjo o Jezusovem otroštvu ter dolgih govorov z izreki, ki jih v Marku ni.« (Brown 2008, 193) Popolnoma Matejevi temi sta ozdravljenji stotnikovega služabnika ter slepega in nemega obsedenca, ki sta vzeti iz vira Q. »Sicer pa strokovnjaki ocenjujejo, da je Matej vzel kakih 80 odstotkov Marka.« (Brown 2008, 193) Matejev evangelij je služil kot temeljno novozavezno besedilo Cerkev, ki jo je utemeljilo v Jezusovem nauku – Cerkev, zgrajene na skali, ki je vrata pekla ne bodo premagala. Največje dragocenosti v zakladnici krščanske dediščine so Govor na gori, osem blagrov in Gospodova molitev, prav te pa so temeljito poudarjene v Matejevem evangeliju. »Matejev evangelij je med sinoptiki najmočnejše zaznamoval krščansko vero in teologijo. Že v prvih stoletjih je bil najbolj priznan med novozaveznimi besedili. Za svojega so ga imeli kristjani iz judovstva in poganstva. Do uveljavitve teorije dveh virov v 19. stoletju je veljalo, da je Matejev evangelij tudi kronološko prvi.« (Matjaž 2015, 115)

Preden pa začnemo z razlago izbranega odlomka, si oglejmo splošno analizo Matejevega evangelija. Biblicisti trdijo, da naj bi besedila evangelija sama osvetlila evangelistovo misel in metodo. Čas nastanka evangelija je datiran med leti 80–90, pri čemer moramo upoštevati časovni razmik pribl. 10 let. »Čeprav je Matejev evangelij značilno prepleten z judovskimi izročili, ne moremo z gotovostjo trditi, da je nastal v Palestini.« (Matjaž 2015, 116) To prepričanje se je pojavilo predvsem ob koncu 2. stoletja, ko so cerkveni pisci menili, da je bil Matej napisan v Palestini. »Verjetno je to bila domneva, utemeljena na zgodnejšem izročilu, da je Matej pisal v hebrejščini/aramejščini, in na notranjih pričevanjih o sporih z Judi.« (Brown 2008, 228–

229) Toda večina povezuje Mateja s Sirijo in še posebej z Antiohijo. Spet drugi pa menijo, da je evangelij nastal v Tiru ali Sidónu na feničanski obali, nekateri pa pravijo, da je nastal v Aleksandriji, Cezareji ali Peli.

»V prvih stoletjih je vladalo splošno prepričanje, da je prvi evangelij napisal apostol Matej »za vernike iz judovstva.« (Origen) Pisec evangelija je cestinar Matej ali Levi, ki je pripadal dvanajsterim, in je v aramejščini napisal evangelij ali pa zbirko Gospodovih izrekov. »Tisti, ki to trditev zavračajo, dopuščajo, da je le nekaj od tistega, kar je napisal Matej, zašlo v današnji evangelij.« (Brown 2008, 194) »Matej je urejeno sestavil izreke (logion) v hebrejskem dialektu (verjetno je mišljena aramejščina) in vsakdo jih je prevajal, kakor je pač zmogel. Podobno izpričujejo tudi Origen, Hieronim, Epifanij. Strokovnjaki se danes nagibajo k domnevi, da je Papija, ki je bil škof v Hierapolisu v Frigiji, današnji Turčiji, s tem želel poudariti semitski značaj Matejevega evangelija in njegovo globoko zasidranost v judovstvu.« (Matjaž 2015, 116) Številni biblicisti trdijo, da pisca evangelija odkrijemo iz evangelija samega. Tako so prišli do razlage, da je pisec govoril grško, znal aramejsko, hebrejsko ali celo oboje in da ni bil priča Jezusovega delovanja. Predvsem je prevzemal iz Marka in zbirke Gospodovih izrekov Q kot tudi ostalih izročil, ki so mu bila na razpolago, ustnih in pisnih. »Močan semitski značaj Mt, njegova globoka zasidranost v judovstvu, odlično poznavanje Svetega pisma ter njegov prizadet odnos do verskih voditeljev judovskega ljudstva vsekakor kažejo na izobraženega Juda – pismouka. Če razumemo opis v 9,10 (»Medtem ko je bil v hiši pri mizi, je prišlo precēj cestinarjev in grešnikov. Jedli so z Jezusom in njegovimi učenci.«) in 13,52 (»Zato je vsak pismouk, ki je postal učenec nebeškega kraljestva, podoben hišnemu gospodarju, ki prinaša iz svojega zaklada novo in staro.«) kot avtobiografski opombi, je bil Matej blizu religiozno obrobnim Judom. Nekateri strokovnjaki ga imajo za judovskega pismouka, ki naj bi se spreobrn timer krščanstvo, zato naj bi Matejev evangelij nastal v krogih kakšne rabinsko-krščanske šole.« (Matjaž 2015, 116) Številni biblicisti Mateju pripisujejo odlično poznavanje Svetega pisma in judovskih izročil ter njegov prizadeti odnos do verskih voditeljev judovskega ljudstva, zato menijo, da je bil izobražen Jud, ki se je pokristjanil. V svojem evangeliju je sprejel tudi tri glavne prvine judovske pobožnosti (miloščino, molitev in post).

V tem delu smo na kratko razložili čas in kraj nastanka samega evangelija, ogledali pa smo si tudi pisca. Še danes ni znano, ali je bil to resnično apostol Matej ali nekdo drug. Najpomembneje je, da je evangelij pripisan apostolu Mateju, ki je bil po spreobrnjenju iz cestninarja zvest Jezusov učenec. V drugem delu pa si bomo ogledali vire in posebnosti oblikovanja besedila v evangeliju.

2.1 Viri in posebnosti oblikovanja besedila

Marko je Matejev glavni vir. »Na splošno velja, da je Matej nenavadno zvest Marku, skorajda kot pisar, ki prepisuje svoj vir.« Toda kljub tej odvisnosti od Marka ima Matej zelo pomembne spremembe. »Matej piše bolj uglajeno grščino kot Marko, izloča težje fraze in podvojene izraze ter zgledi ustaljene izraze, npr. Mt 15,39 spremeni neznano kraljevo ime » Dalmanutha« v Mr 8,10; 26,34 opusti prvi naznačeni čas v Mr 14,30 »nocoj, to noč«; 26,45 izpusti nepredvidljivo grško besedo apechei v Mr 14,41; 26,42 drugi Jezusovi molitvi v Getsemaniju besede doda, v nasprotju z Mr 14,29.« (Brown 2008, 221) Matej tudi izpušča ali celo spreminja odlomke v Marku, »ki niso naklonjeni tistim, ki so v kasnejšem življenju postali spoštovanja vredni.« (Brown 2008, 221) Ko Matej razmišlja o občutljivih kristoloških vprašanjih, je bolj spoštljiv do Jezusa in se izogne vsemu, kar bi ga mogoče omejevalo ali vzbujalo videz, da je prostodušen ali praznoveren. In navsezadnje Matej povečuje čudežne prvine, ki jih najde pri Marku. Viri Matejevega evangelija so isti kot pri Lk in Mr. Od Markove pripovedi se razlikuje bodisi po številu in obširnosti prvin, ki so čisto njegove (1-2, 5-7; 11,1-30; 13,24-30, 36-52; 18,10-35; 28,9-20), bodisi po svobodi, s katero uporablja gradivo, ki si ga deli z Markom, bodisi po vrsti sestavin, ki jih je najbrž dobil iz zbirke Jezusovih izrekov, to pa je po vsej verjetnosti uporabljal tudi Luka.

a) Posebna Matejeva besedila

Pogosto so poimenovana z oznako M. Posebna Matejeva besedila so predvsem besedila o Jezusovem rojstvu in vstajenju, ki je bolj podrobno opisano. Posebno Matejevo besedilo je prolog (1-2), ki opisuje, kakšen namen ima Mesijevo življenje. Jezus kot Mesija dopolnjuje zgodovino Izraela, dogodke iz Jezusovega življenja pojasnjuje kot izpolnitev preroštev: da se je izpolnilo, kakor je Gospod rekel po preroku (1,22 idr.).

Poseben pa je tudi sklep evangelija (28,18-20), kjer Jezus avtoritativno zapove, naj oznanjajo evangelij in vse narode naredijo za njegove učence. Posebnost pri Mateju je tudi njegov strokovni izraz »nebeško kraljestvo«, ki označuje oblast Boga nad njegovim ljudstvom. Pri Lk in Jn je ta izraz dobil večinoma drugačno vsebino in pomeni »večno življenje, nebesa.« Matej pa ta izraz uporablja tako za sedanjost kot tudi za prihodnost. Izraza nebeško kraljestvo ne moremo enačiti s Cerkvijo, čeprav Cerkev pomeni skupnost učencev, ki oznanjajo to kraljestvo in izvršujejo njegova znamenja. V tej skupnosti velja zakon medsebojnega služenja (18,12-14) in v njenih rokah so (s Petrom) ključni nebeškega kraljestva (16,19; 18,19). Posebnost Matejevega besedila je tudi, da kronološko zaporedje navadno, razen v 4,17 in 16,21, ni trdno. Krajevne oznake so precej nedoločene, so pa zadostne, da se bralec lahko zaveda, da ima pred seboj zgodovinsko dogajanje in ne samo zbirko slik.

b) Obrazec ali navajanje izpolnitve

»V kakih desetih ali štirinajstih primerih, ko Matej navaja Staro zavezo (Izaija v osmih), odlomek spremlja naslednji obrazec (z manjšimi različicami): »Vse to se je zgodilo, da se je izpolnilo, kar je Gospod govoril po preroku, ki je rekel ...« To je skorajda Matejeva posebnost med sinoptičnimi evangeliji.« (Brown 2008, 23) Nekateri primeri pa so dodani podrobnostim iz Jezusovega življenja, kot bi hoteli poudariti, da je vse Jezusovo življenje, do zadnje podrobnosti, del vnaprej določenega Božjega načrta. Matej zelo rad začne in končuje pripoved ali izrek z isto besedo, kar imenujemo inkluzija (6,19 in 6,21; 7,16 in 7,20; 16,6 in 16,12), uporablja sinonimni in antitetični paralelizem npr. v obliki hiazma (16,25), pogosto ponavlja iste obrazce in izreke (prim. npr. 8,12; 22,13; 25,30 in 3,2; 4,17; 10,7) ali iste izraze za isto stvarnost ali iste besede v ustih različnih Jezusovih sogovornikov (3,2; 4,17 in 10,7), snov se večkrat združuje s številskimi sklepi (prednost imajo števila 7, 3 in 2, kar si bomo ogledali kasneje) ali s pomočjo povezujočih besed, ki imajo vlogo sponk. Besede in pripovedi povezuje in ima pred očmi njihov globlji pomen.

V tem delu smo videli, da je glavni Matejev vir evangelist Marko, vendar pa so od njega tudi precej razlikuje. Videli smo, da je bolj spoštljiv do Jezusa v občutljivih kristoloških vprašanjih in da bolj poudarja čudežne prvine. Za tem smo na kratko predstavili posebna Matejeva besedila, ki so predvsem govor o rojstvu in vstajenju, ki je pri njem

še dodatno razloženo. Na koncu pa smo si ogledali še poseben obrazec, ki ga avtor večkrat omenja v evangeliju. Ta obrazec se glasi: »Vse to se je zgodilo, da se je izpolnilo, kar je Gospod govoril po preroku, ki je rekel ...«

V naslednjem delu se bomo predvsem osredotočili na samega pisca, kako ga predstavljajo različni avtorji in kako se nam kaže iz samega besedila.

2.2 Pisec

Naslov »Evangelij po Mateju« je bil temu spisu dodan v drugi polovici 2. stoletja. Njegova grščina verjetno ni grščina prevoda. »Teološko evangelist ni bil izmed konzervativnih skrajnežev, ki so nasprotovali sprejemanju neobrezanih poganov v krščanske skupnosti, niti ni sodil k liberalni skrajnosti, ki je sodila, da je Postava nepomembna.« (Brown 2008, 228) »Njegovo pisanje je usmerjeno na kristjane iz judovstva, da bi v njih poglobil in utrdil vero v obljubljenega Mesijo, Davidovega sina Jezusa.« (Matjaž 2015, 117) V svojem evangeliju se avtor vedno obrača na kristjane, ki dobro poznajo Sveto pismo, zato v ospredju evangelistovega namena pripovedi vedno ostaja določeno, to je njegovo krščansko občestvo. Naslovljenci so kristjani, ki morajo v odnosu do skupnih korenin – judovstva, poglobiti svojo identiteto. Različne osebe v pripovedih v prvi vrsti ne predstavljajo konkretnih zgodovinskih oseb, temveč gre Mateju za njihovo transparentnost, temeljni nauk in dogodke. »Enotnost njegovega načina predstavitve dogodkov jasno kaže, da mu ni potrebno predstaviti vsega. Ne gre mu za temeljno »katehetsko« vednost, temveč za postavitev nekih novih poudarkov.« (Matjaž 2015, 117) Matej v svojem evangeliju uporablja prvine judovskih, protijudovskih in poganom naklonjenih izročil. Pisec prikazuje Jezusa, ki se prvenstveno obrača na Izraela (prim. 10,6; 15,24) ter poudarja prehod veselega oznanila k poganom (25,31-46; 28,19). Pri tem lahko dodamo, da se Matej izrecno zanima za Cerkev, zato občestvu skuša dati načela vodenja in priznanih voditeljev, omenjena v velikih govorih (18), predvsem pa poudarja skrb za vsako izgubljeno ovco in male, odpuščanje in ponižnost, omenja modrece in učence voditelje, prav posebej apostole s Petrom na čelu (10,2), ki so deležni oblasti od samega Jezusa (10,40; 9,8), omenja tudi preroke, pismouke, modrece (10,41; 13,52; 23,34). Voditelji morajo biti ponižni (18,1-9), najvišji sodnik je Peter (16,19), v Cerkvi so svetniki in grešniki pomešani med seboj

vse do zadnje ločitve (13,36-43; 22,11-14; 25). V svojem evangeliju pa tudi opisuje, kako je Jezusov nauk namenjen tudi poganom. Jezus je odraščal v Galileji, ki je simbol poganske dežele. In vse to že nakazuje njegovo smrt in vstajenje, po katerem pride do oznanjevanja evangelija poganskim narodom.

2.3 Namen evangelija

»Avtorjev namen se pogosto izraža na začetku ali na koncu dela. Tako je pri Mateju nakazan v prologu, ki bralca uvaja v pripoved o Jezusovem javnem delovanju (1-2), in sicer konkretno, v napovedi Jezusovega rojstva (1,23), ko izrazi svojo centralno teološko trditev: Jezus je »Bog z nami« (Emanuel), kakor je v SZ Jahve »s svojim ljudstvom«, in v sklepu (28,18-20), kjer poroča o misijonskem naročilu Vstalega.« (Matjaž 2007, 5) Njegov namen ni navajanje dogodkov iz otroške dobe, predvsem mu gre za to, da bi iz starih izročil razbrali, kakšen pomen ima zemeljsko bivanje tistega, ki je vstal od mrtvih. Sam namen celotnega evangelija pa je dokazati, da so se v Jezusu izpolnile vse mesijanske napovedi iz Stare zaveze o Božjem odrešenjskem posegu. »Jezus je resnični Mesija – Odrešenik, ki dopolnjuje zgodovino Izraela (izhaja iz te zgodovine, je njen del) ter uresničuje njihovo pravo mesijansko hrepenenje, ki je bilo vedno hrepenenje po trajnem prebivanju z Bogom.« (Matjaž 2007, 6) Osrednji namen evangelija je tudi razložiti Jezusovo osebo v kontekstu odrešenjske zgodovine.

Skratka namen celotnega evangelija je, da se dokaže, da je Jezus obljubljeni judovski Mesija – Božji Sin. Da bomo to lažje razumeli, si bomo na kratko ogledali starozavezno ozadje evangelija.

2.4 Starozavezno ozadje evangelija

Osnovni horizont za razumevanje sporočila je starozavezno ozadje, saj si noben drug evangelist toliko ne prizadeva prikazati Kristusa kot os, okoli katere se vrti vse Sveto pismo; Jezus je obljubljeni Mesija, judovski kralj in izpolnitelj starozaveznih mesijanskih predstav. »Matej se, tako formalno kot tematsko, naslanja na

svetopisemsko tradicijo (SZ), brez katere ni mogoče pravilno razumeti njegovega evangelija. Matej pričuje za enotnost odrešenjske zgodovine. Skoraj 400-krat se Matej navezuje na SZ oz. uporablja različne paralelne motive; od tega 40-krat v obliki direktnega navedka; 21-krat je citat povezan z izjavo o izpolnitvi (prim. 8,17: »To pa se je zgodilo, kar je Gospod rekel po preroku.«).« (Matjaž 2015, 120) Izjemnega pomena je tudi grški termin *lidnóq* (pleroo), ki ga Matej navaja na ključnih mestih: 1,22; 2,15.17.23; 3,15; 4,14; 5,17; 8,17; 12,17; 13,35; 21,4; 26,54-56; 27,9; in ne pomeni samo izpolnitev in polnost, temveč poudarja, da je bila prej samo priprava, predouks, napoved nečesa, kar je sedaj doseglo svojo celoto in uresničitev, in je resnično navzoče. Izjemnega pomena je, da so se v Jezusu ne samo dopolnili postava in preroki, temveč, da so dosegli izpolnitev, saj jih Jezus poveljuje in presega. V tem evangeliju je povezava s Staro zavezo izrednega pomena, zato jo najdemo v naslednjih odlomkih: pripadnost Davidovemu rodu (1,1-17), rojstvo iz device (1,23), v Betlehemu (2,6), bivanje v Egiptu, nastanitev v Kafarnaumu (4,14-16), mesijanski vstop v Jeruzalem (21,5.16), njegovo delovanje, čudežna ozdravljenja (11,4-5), nauk, ki »daje izpolnitev« postave (5,17) z novo in bolj poglobljeno razlago (5,21-48; 19,3-9, 16-21), ponižnost in navidezni neuspeh njegovega dela: pokol nedolžnih otrok (2,17), skrito otroštvo v Nazaretu (2,23), sočutna krotkost »služabnika« (12,17-21), zapuščenost od učencev (26,31), smešno nizka cena izdaje (27,9-10), prijetje (26,54) in trije dnevi v grobu (12,40). Pisma so napovedovala tudi nevero množic (13,13-15), predvsem pa učencev in farizejev, navezanih na svoje človeške običaje (15,7-9).

Kot smo že omenili zgoraj pri posebnostih Matejevega evangelija, sodi mednje tudi simbolni pomen števil, ki poudarjajo tesno povezanost med Staro in Novo zavezo. »Števila so imela v apokaliptični govorici tedanjega časa velik pomen. Nikoli jim sicer ne pripisujejo magičnih moči, so zgolj neke vrste formule ali simboli, ki spominjajo na določeno zgodovinsko izkustvo izvoljenega ljudstva.« (Matjaž 2015, 123) Prvo pomembno število je število sedem, ki nas spominja na Božje stvarjenje sveta v sedmih dneh, kot je opisano v prvem poglavju Svetega pisma. To število predstavlja celovitost, dovršenost, popolnost in svetost, ki ima lahko končno svoj izvor edino le v Bogu. V svoji zgradbi evangelija število sedem tesno poveže s številom pet: pet delov tvori s prologom in zaključkom sedem enot. Dalje ima očenaš sedem prošenj (6,9-13), sedem prilik sestavlja govor o nebeškem kraljestvu (Mt 13), sedemkrat izgovori Jezus »gorje«

pismoukom in farizejem (23,23-33). Prav tako pa se v njegovem rodovniku, ki ga najdemo na prvih straneh evangelija pojavlja to število (3-krat po 14 imen). »Število 14 je zmnožek števila sedem in se zato z njim opisuje aplikacijo Božjega reda v zgodovini.« (Matjaž 2015, 124) Naslednje število je število 3, ki »spominja bibličnega človeka najprej na razodetje Boga Abrahamu v obisku treh angelov (1 Mz 18,2). Tri pomeni neko dokončnost, izčrpnost (Iz 6,3), nek popolni odnos, neko zaključeno, popolno enoto. Matej število pogosto uporablja: trikrat po 14 imen prednikov v Jezusovem rodovniku (1,1-17), tri skušnjave (4,1-11), troje del pravičnosti (6,1-18: miloščina, molitev in post), trikrat Jezus moli v vrtu Getsemani (26,36-46), Peter trikrat zataji Jezusa (26,69-75), trije primeri za desetino (23,23). Naslednji temeljni spomin, povezan s številom tri, pa je sklenitev zaveze na Sinaju.« (Matjaž 2015, 124) Naslednje število je število 4, katerega pomen »izhaja iz štirih osnovnih človeških koordinat (štiri smeri neba, štirje letni časi) in predstavlja univerzalnost sveta (prim. štiri reke v raji napajajo vso zemljo; 1 Mz 2,10sl.). Ezekiel govori o bitju s štirimi podobami (37,9), ki predstavlja neobsežnost in nedoločljivost Božjega posega. Štirideset dni ali štirideset let predstavlja neko zaključeno človeško obdobje. Štiri tisoč mož, ki so nasičeni ob Jezusovem čudežu, predstavlja vse človeštvo.« (Matjaž 2015, 124) Zadnje pomembno število je 5 in simbolično predstavlja judovstvo kot takšno. Njegovo osnovno ozadje je Mojzesova postava – Torah, ki jo tvori pet knjig. »Pri glavnem bogoslužju v sinagogi se uporablja pet t. i. prazničnih zvтков: Vp, Rut, Žal, Prd, Est. Število pet je tudi sicer v Mt pogosto navzoče in vedno spominja na Staro zavezo.« (Matjaž 2015, 124)

Na kratko smo opredelili simbolni pome števil, ki se pojavljajo v evangeliju. Tudi naš odlomek je na nek način povezan s simbolnim številom, in sicer s številom tri, saj je Jezus po treh dneh vstal od smrti, o tem pa govori izbrani odlomek.

2.5 Judovske metode razlaganja Svetega pisma

Matjaž (2007, 7–8) se v svojem delu naslanja na judovski način razlaganja Svetega pisma, saj tako lažje razumemo njegovo sporočilo. Če poznamo starozavežno ozadje in razlago judovskih rabinov, lažje razumemo odlomke iz Nove zaveze. »Evangeljski teksti vsebujejo odtenke med nekoliko bolj sproščeno metodo midraša, hagado

(homilija) na eni in bolj natančno metodo halaka (pravna razlaga s komentarjem) na drugi strani. Glavne metode judovske interpretacije so:

- Alegorija – prilika o sejalcu (13,3-9; 18,23);
- Tipologija – Jonova pripoved – podoba vstajenja (Mt 12,39sl.); Jezus je novi Mojzes (prim. Govor na gori 5-7, Spremenjenje na gori 17,1-8);
- pešer – »razlaga« skrivnostnih pomenov, pisatelj sam se ni zavedal pomena, ki ga razkriva šele aktualna resničnost. Matej se je z množico citatov – »da se je izpolnilo« – zelo približal temu načinu interpretacije. Gre za t. i. »relekturo« bibličnih tekstov;
- midraš (prim. 1,18-23; 21,4-7) pripoveduje aktualen dogodek z obliko, motivi in vsebino nekega preteklega dogodka. Izhaja iz predpostavke, da določena pripoved, ki jo sestavljajo razni citati ali biblični motivi kot celota daje aktualnemu dogodku presežno sporočilo.«

2.6 Zgradba evangelija

Na kratko si bomo ogledali tudi zgradbo celotnega evangelija. Vsak ekseget ima svoj pogled na zgradbo, zato jo tudi drugače predstavi. Tako si bomo ogledali nekaj različnih razlag in videli, koliko različnih pogledov nam lahko ustvari en sam zapisan tekst. »Ekseget J. D. Kingsbury je na podlagi dveh podobnih izrekov (4,17: »Od tedaj je Jezus začel ...«; 16,21) razdelil evangelij na tri odseke, ki zaokrožujejo postopno razodevanje Jezusove osebe in njegovega poslanstva:

- Oseba Jezus Kristus (1,1-4,16),
- Razglasitev Jezusa Kristusa (4,17-16,20),
- Trpljenje, smrt in vstajenje Jezusa Kristusa (16,21-28,20).« (Matjaž 2007, 8)

Glede na tematske sklope in literarne kriterije je najbolj prepričljiva delitev evangelija na sedem enot:

- Uvod – Izvor in otroštvo Jezusa Mesije (1,1-2,23),
- Prvi del – Oznanjevanje Božjega kraljestva (3,1-7,29),
- Drugi del – Delovanje in oznanjevanje v Galileji (8,1-10,42),
- Tretji del – Jezusa sprašujejo in mu nasprotujejo (11,1-13,52),

- Četrto del – Nauk o Kristusu in Cerkvi (13,53-18,35),
- Peti del– Pot in delovanje v Jeruzalemu (19,1-25,46),
- Vrhunec – Trpljenje, smrt in vstajenje (26,1-28,20).

To razdelitev je prvi vzpostavil B. W. Bacon. Matej naj bi se pri oblikovanju gradiva navezoval na Peteroknjžje in s tem tudi na literarni način pričeval, da je Jezusovo oznanilo dopolnitev postave, o čemer je zapisano tudi v besedilih. Prolog in zaključek tvorita okvir evangelijskega oznanila in dajeta evangeliju odločilno barvo.

V Standardnem prevodu Svetega pisma lahko evangelij razporedimo glede na vzporedne strukture. Matej najprej poroča o Jezusovem delovanju v Galileji (4,12-13,58), na obmejnih področjih Galileje, potem na poti v Jeruzalem (14,1-20,34), končno pa o Jezusovem poučevanju, trpljenju, smrti in vstajenju v Jeruzalemu (21,1-28,20). Evangelij lahko razdelimo tudi glede na kristološko zasnovo: oseba Jezusa Mesija (1,1-4,16), Mesijevo oznanjevanje (4,17-16,20), Mesijevo trpljenje, smrt in vstajenje (16,21-28,20). Spet drugi pa pravijo, da je evangelij razdeljen po načelih koncentričnega paralelizma: razdeljen je na dve polovici, odseki pa naj bi si ustrezali od zunanjega roba k sredini (1-2 in 26-28).

Jeruzalemska biblija razdeli evangelij na pripovedi in govore:

- 1-4: pripoved – otroštvo in začetek delovanja;
- 5-7: govori – Govor na gori (blagari, dostop do kraljestva);
- 8-9: pripoved: deset čudežev, ki razkrivajo Jezusovo moč, poklic učencev;
- 10: misijonski govor;
- 11-12: pripoved – Jezusa »ta rod« zavrže;
- 13: govor – sedem prilik o kraljestvu;
- 14-17: pripoved – učenci prepoznajo Jezusa;
- 18: govor – življenje cerkvenega občestva;
- 19-22: pripoved – Jezusova avtoriteta, poslednji klic;
- 23-25: apokaliptični govor – nadloge, prihod kraljestva;
- 26-28: pripoved – smrt in vstajenje.

V jubilejnim prevodu ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije avtorji uvoda predstavijo 3 vrste v razdelitvi Matejevih zasnov.

- a) Geografska: dejavnost v Galileji (4,12-3,58), delovanje na obmejnih področjih Galileje, potem na poti v Jeruzalem (14,1-20,34), učenje, trpljenje, smrt in vstajenje v Jeruzalemu (21,1-28,20). Avtorji pravijo, da je verjetno to samo okvir, v katerega je Matej razvrstil svoje gradivo.
- b) Zasnova po petih govorih, ki so jedro Jezusovega nauka. Toda pri tej razdelitvi naletimo na veliko težav, saj je Matejev evangelij zgodovinsko dejstvo, ki hoče nekaj naučiti.
- c) Drama Jezusovega življenja.
 1. del (3,1-13,58): Jezus se predstavlja, a judovsko ljudstvo noče verovati vanj; vsemogočen je v dejanjih in v besedah (4,12-9,34) ter pošlje učence oznanjat veselo sporočilo (9,35-10,42); poslušalci se odločajo za Jezusa ali proti njemu; povabljeni so k presojanju dogajanja, ki je prepleteno s čudeži (11-12) ali z novim naukom v prilikah (13) in nazadnje Jezusa njegovi zavržejo (13,53-58).
 2. del (14-28): Jezus prehodi pot, ki ga preko križa vodi v slavo vstajenja; zemljepisna osnova (14,1-16,20) in zatem doktrinalna osnova (16,21-20,34) Jezusu da priložnost, da svojo skupnost posebej uči; Jeruzalem: slovesen vstop, nastopi v templju (21,1-22), spoprijetje s sovražniki: v treh prilikah odkriva božji načrt (21,28-22,14), zmaga v sporih, se izmakne nastavljenim pastem (22,15-46) ter razkrinka hinavščino pismoukov in farizejev (23); napove, da bo sodil svet (24-25); dopusti, da ga ljudje sodijo in obsodijo (26-27), Bog pa ga končno obudi od mrtvih (28).

2.7 Mt 1,1 kot naslov evangelija

»Matej pričenja svoj evangelij z rodovnikom, ki na zgoščen način opisuje izraelsko zgodovino (1,1-17): ›Rodovnik Jezusa Kristusa, Davidovega sina, Abrahamovega sina.« (1,1) Gre za zgodovinski – telesni izvor Jezusa Kristusa in rodovnik predstavlja zgodovino njegovega rojstva, izvora nastanka.« (Matjaž 2015, 140–141)

Pri rodovniku si moramo ogledati, kaj pravzaprav pomeni Abrahamov in Davidov sin. »Abraham je oče narodov, je oče vere: Matej pokaže s tem na univerzalnost Božjega odrešenjskega načrta.« (Matjaž 2015, 141) Ker je Abraham oče vere, želi evangelist poudariti, da Božji odrešenjski načrt ne temelji na pripadnosti enemu narodu, temveč na verovanju. »Jezusa vidi tudi kot Davidovega potomca, kar pomeni, da je nosilec mesijanskega upanja. Že v starozaveznem judovstvu se je razvilo prepričanje, da bo pričakovani eshatološki kralj Davidov potomec, vendar pa sam izraz pred krščanstvom redko najdemo v judovski književnosti. David (1000–961 pr. Kr.) je bil najslavnejši kralj judovske zgodovine in vzor vladanja (prim. 2Sam 2, 1Kr 2).« (Matjaž 2015, 141) Naslov »Davidov sin« poudarja Jezusovo kraljevsko dostojanstvo in izpolnitev Božjih obljub, v imenu »Abrahamov sin« pa je prisoten vidik vesoljnosti in vere. »Matej torej podobno kot Marko začne svoj evangelij z drugim kristološkim naslovom in s tem izrazi kontinuiteto vere očakov. David je nosilec obljub o večni Božji zvestobi izvoljenemu ljudstvu, ki mu jo je obljubil Bog. Tako imamo Davida za podobo obljubljenega Mesija. Davidični mesijanski vidik predstavlja Mesijo kot kralja, osvoboditelja, rešitelja izvoljenega ljudstva.« (Matjaž 2015, 141–142) V jeruzalemski bibliji imamo napisano, da Matej besedo »Davidov sin« uporabi v svojem evangeliju desetkrat in s tem poudari, da je Jezus novi Salomon, modrec in zdravitelj.

2.8 Teološki poudarki v evangeliju

1.) Kristološki naziv Kristus

Naziv za Jezusa Mesija/Kristus (gr. Xneopou¹ ou, heb. Mešiah) označuje Jezusovo poslanstvo, saj je bil poslan, da bo odrešil ljudstvo njegovih grehov. »Kljub temu pa Kristus nima določnega člena, kar kaže, da je bilo to ime za bralce že del osebnega imena Jezus.« (Matjaž 2015, 141)

Ta naziv ustreza tudi odličnosti prepričanja zgodnjega krščanstva. S tem Matej prepričuje pravoverne Jude, da je Jezus obljubljeni Mesija. »Skozi zgodovino Izraela lahko tako sledimo dvema tokovoma mesijanskega pričakovanja.

- a) zgodovinska smer: govori o Mesiji kot kralju, rešitelju; v tem kontekstu lahko razumemo tudi različne politične predstave o Mesiji;

- b) preroška smer: Mesija bo Davidov potomec ne po mesu, ampak po obljubi. To bo ne nazadnje trpeči Gospodov služabnik (Iz 42), ki bo s svojo pravičnostjo zaslužil odrešenje (prim. Mt 8,17; 12,18-22).« (Matjaž 2015, 125–126)

2.) Kristološki naziv Sin človekov

»Pri opisu pomena, ki ga ima Sin človekov v Jezusovem času, moramo biti previdni. V hebrejščini ali aramejščini pomeni ali človeka na splošno ali pa človeka kot neke vrste predstavnika (v smislu Ezekijelove rabe). S pojavom tega pojma v Danijelu in Henohu se je v zvezi z njim razvila bogata tradicija tega naziva (Dan 7,13; Ps 8). Jezusova uporaba tega naziva izpostavlja njegovo enačenje s človeštvom – najprej v ponižnem približevanju Bogu, nato v sprejemanju Božje milosti in končno v posredovanju Božjega odrešilnega delovanja.« (Matjaž 2015, 126) V izrekih ne govori o Sinu človekovem v njegovi ponižnosti, ampak izpostavlja njegovo suverenost, četudi njegovo kraljestvo pojmuje kot začasno, dokler ne nastopi Očetovo kraljestvo. »Kraljestvo Sina človekovega je krščanska skupnost. Gospodar skupnosti, Sin človekov, bo ob koncu poslal svoje angele, da bodo uresničili njegovo odločitev (13,41). To je edini primer, v katerem Matej omenja Jezusa kot sodnika.« (Matjaž 2015, 126) »Ključ Matejeve tradicije v zvezi s Sinom človekovim najdemo v Dan 7,13. Zdi se, da Matejevo razumevanje tega odlomka izhaja iz Jezusovega poslanstva, njegovega vstajenja in povzdignjenja; kraljestvo Sina človekovega enači z nastajajočo krščansko skupnostjo, katere upanja in pričakovanja usmerja na konec, ko bodo ljudje zbrani k sodbi in bo kraljestvo predano Očetu, katerega kraljevanje je večno.« (Matjaž 2015, 126) Vrh doseže v zadnjem veličastnem prizoru (28,18–20).

3.) Uporablja tudi naziv Božji Sin, in sicer v ključnih trenutkih pripovedi: krst (3,17), Petrova izpoved vere (16,16), spremenitev na gori (17,5), sojenje Jezusu in križanje (26,63; 27,40.43.54)

4.) Matej Jezusa predstavlja tudi kot Učenika, Učitelja v najodličnejšem pomenu (5,2.19; 7,29; 21,23; 22,16; 4,23; 9,35). Jezus uči novo pravičnost, tj. novo zvestobo božji postavi (5,19-20; 7,29; 15,9; 28,20), je njen eshatološki razlagalec. Pri njem Jezus nastopa tudi veliko bolj dostojanstveno kot pri Marku (Mt 13,35 in Mr 6,3; Mt 15,33 in Mr 8,4).

2.9 Pomembnost evangelija za naš čas

Jubilejna izdaja Svetega pisma ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije opisuje tudi pomembnost Matejevega evangelija za naš čas. »Matejev evangelij predstavlja Jezusa kot dopolnilca Izraela in izpričuje zakoreninjenost Cerkve v njegovem izvirnem izročilu. Cerkev ni »novi Izrael«, ampak »resnični Izrael«, ni naslednica Izraela, temveč nakazuje smer, kamor se mora napotiti Izrael, ki se ni spreobrn timer, da bo zares božje ljudstvo; z druge strani pa mora Cerkev v tem Izraelu odkrivati svoje lastne korenine. S tem da Matej Cerkve ne istoveti z nebeškim kraljestvom, kliče današnji Cerkev v zavest njen pravi obraz. Nedvomno je institucija potrebna, da bo Jezusovo občestvo preživelo, vendar je začasna: samo božje kraljestvo daje Cerkev smisel in jo postavlja na pravo mesto v odnosu do Boga in do Jezusa Kristusa, ki deluje v človeški zgodovini.« (Sveto pismo Nove zaveze 1984, 19) Njegov evangelij vabi današnjega kristjana, da si prizadeva čimer bolj posnemati njegovega Odrešenika in se tako veseliti večnega plačila, ki mu ga bo namenil v nebesih.

2.10 Povzetek

V tem poglavju smo si na kratko ogledali predstavitev evangelija, ki je na začetku služil kot najbolj temeljno novozavežno besedilo nastajajoče Cerkve. Ta evangelij je v zgodovini tudi najbolj zaznamoval krščansko vero in teologijo. Njegov nastanek je bil datiran v leta 80–90, pri čemer moramo upoštevati tudi časovni razmik 10 let, naslov Matejev evangelij pa je dobil šele v 2. stoletju. Kraj nastanka evangelija ni točno določen. Eksegeti so omenjali Palestino, saj so domnevali, da je evangelij bil napisan v hebrejščini ali aramejščini, vendar pa jih največ meni, da je bil napisan v Siriji ali Antiohiji. Nekateri tudi menijo, da je nastal v Aleksandriji, Cezareji ali celo Peli. Tudi pri piscu si eksegeti niso enotni. Nekateri menijo, da gre za Jezusovega apostola Mateja oz. Levija, ki je opravljal poklic cestinarja, ki pri Judih ni bil najbolj zaželen, saj so omenili, da te poklice opravljajo le grešniki. Zopet drugi pa menijo, da pisca evangelija spoznamo iz evangelija samega in tako ugotavljajo, da je pisec dobro znal hebrejsko, grško ali celo oba jezika in da ni bil priča Jezusovega javnega delovanja. Pisec naj bi

evangelij napisal za kristjane iz judovstva, vendar pa močno poudarja tudi prehod veselega oznanila k poganom. Na kratko smo si ogledali tudi vire in posebnosti evangelija, simbolni pomen števil, ki se pojavijo v besedilih. Ta števila so 7, 3, 4 in 5. Predstavili smo namen evangelija, ki pravi, da so se v Jezusu izpolnile vse mesijanske napovedi iz Stare zaveze o Božjem odrešenjskem posegu in razlaga Jezusove osebe v kontekstu odrešenjske zgodovine. Da pa smo to lažje predstavili, smo si morali ogledati tudi starozavezno ozadje in pomen nazivov za Jezusa. Ti nazivi so: Kristus/Mesija, Sin človekov, Abrahamov sin in Davidov sin, ki smo jim dodali tudi teološki pomen. Na kratko smo predstavili zgradbo evangelija, ki se pri biblicistih razlikuje, saj si jo vsak ogleda iz svojega zornega kota. Na koncu pa smo predstavili še pomembnost evangelija za naš čas ter s tem aktualizirali svetopisemsko besedilo, ki je namenjeno tudi sodobnim bralcem. Namen tega poglavja je bil bralcu na kratko predstaviti sam evangelij in mu ga približati, tako da bo tudi sam lahko posegel po Svetem pismu in prebral odlomke, ki so izjemnega pomena. Drugotni namen tega poglavja je postavitev osnove za lažjo predstavitev izbranega odlomka, ki govori o temeljni izpovedi naše vere – o Jezusovem zmagoslavnem vstajenju. Zato si bomo v naslednjem poglavju ogledali izbrani odlomek in se skozenj prebijali iz vrstice v vrstico, na koncu pa ga bomo še eksegetsko analizirali.

3. SVETOPISEMSKO BESEDILO IN EKSEGEZA ODLOMKA

3.1 Odlomek Mt 28,1-10 v slovenščini in grščini

Pred začetkom razlage samega besedila od vrstice do vrstice bo napisan odlomek v celoti, tako v slovenskem jeziku kot tudi izvirnem grškem. Besedilo na začetku odlomka prilagamo zato, da bralcu tega dela ne bo potrebno vzeti v roke celotnega Svetega pisma, temveč bo lahko sproti sam spremljal ta odlomek. Ker je bil izvirni tekst napisan v grščini, pa prilagamo tudi grški izvirnik. Tudi grške besede bodo kasneje razložene v pregledu odlomka po vrsticah.

SLOVENSKI PREVOD

1 Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna, sta prišli Marija Magdalena in druga Marija pogledat grob. 2 In glej, nastal je močan potres, kajti Gospodov angel je prišel iz nebes. Pristopil je in odvalil kamen ter sédel nanj. 3 Njegova podoba je bila kakor blisk in njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg. 4 Od strahu pred njim so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi. 5 Angel pa je nagovoril ženi in rekel: » Ne bojta se! Vem namreč, da iščeta Jezusa, križanega. 6 Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel! Pridita in poglejta kraj, kamor je bil položen. 7 Hitro pojdita in povejta njegovim učencem: »Vstal je od mrtvih! Pred vami pojde v Galilejo, tam ga boste videli.« Glejta, povedal sem vama.« 8 Hitro sta zapustili grob ter s strahom in velikim veseljem stekli sporočit njegovim učencem. 9 In glej, naproti jima je prišel Jezus in rekel: » Pozdravljeni!« Oni dve sta pristopili, mu objeli noge in se mu poklonili. 10 Tedaj jima je Jezus rekel: » Ne bojta se! Pojdita in sporočita mojim bratom, naj gredo v Galilejo; tam me bodo videli.«

Besedilo pripoveduje o dogodku, ki se je zgodil po križanju in pokopu Gospoda. Judovska navada je bila, da so na grob ljubljene osebe hodili do treh dni po smrti, in tako sta se tudi ti dve ženi, Marija Magdalena in druga Marija, ki v odlomku ni točno definirana, odpravili h grobu. V tistem trenutku, ko sta prispeli tja, je nastal močan

potres, kajti iz nebes je prišel Gospodov angel in odvalil kamen pred grobom. Nato je nagovoril ženi, naj pristopita h grobu in se na lastne oči prepričata, da je bil Jezus, križani, obujen od mrtvih. Naročil jima je tudi, naj veselo oznanilo povesta naprej tudi njegovim učencem. Ženi sta storili, kakor jima je bilo naročeno, ter stekli novico povedat Jezusovim učencem. Na poti pa sta doživeli osebno razodetje, saj se jima je prikazal sam Vstali. Takoj sta padli predenj in ga počastili. Jezus jima je nato rekel, naj to sporočita tudi njegovim učencem, kot jima je že pred tem naročil Gospodov angel. Zopet je ponovil, naj učenci pojdejo v Galilejo, kjer ga bodo srečali.

Da bomo odlomek lažje razumeli, si ga bomo podrobneje ogledali in se sprehodili od vrstice do vrstice, pri čemer si bomo ogledali različne razlage, ki so jih podali številni biblicisti. Videli bomo, da so si razlage dokaj enotne.

GRŠKI IZVIRNIK

Že v prejšnjem poglavju smo povedali, da je bil celoten evangelij in tudi ta odlomek, ki je del tega evangelija, napisan v grščini v letih 80–90, zato sedaj prilagamo še izvirno grško besedilo.

Ὅψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον.

καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσελθὼν ἀπεκύλισεν τὸν λίθον καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.

ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιῶν.

ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί.

ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε·

οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν· δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο.

καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.

καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπῆντησεν αὐταῖς λέγων, Χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.

τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με ὄψονται.

3.2 Prerez besedila po posameznih vrsticah in razlaga

V tem delu si bomo ogledali razlago vrstic, ki so jo podali številni biblicisti. Ogledali si bomo razlago eksegeta Davida L. Turnerja, W.D. Daviesa, Silvana Faustija, J.C. Fentona, Paula Gaechterja, Maria Galizzija, Joachima Gninke, Daniela Harringtona, Johna Nollanda in Charlesa Talberta. Razbrali bomo, da se njihove razlage dopolnjujejo in si niso nasprotujoče. Prečesali bomo vrstico za vrstico, da bomo na koncu lažje eksegetsko analizirali izbrani odlomek.

- **1 Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna, sta prišli Marija Magdalena in druga Marija pogledat grob.**

Nihče od evangelistov ne opisuje vstajenja samega, saj v trenutku, ko je bil Jezus obujen od mrtvih, ni bilo prič. Omenjajo dogodke, ki so vstajenje spremljali. Ravno pri velikonočnih poročilih je opaziti razliko v posameznostih pri vsakem od evangelistov, vendar pa dejstvo vstajenja ostaja povsod enako. Najzanesljiveje je izpričano po jasnih izpovedih apostolov in drugih učencev, ki so Jezusa takoj po vstajenju videli, z njim govorili in se ga dotikali. »Te izpovedi so ohranjene v evangelijih, Apostolskih delih, zlasti pa v listih apostola Pavla. Prve trenutke po vstajenju najnatančneje opisuje evangelist Matej. Prvi dan: v nedeljo zjutraj navsezgodaj. Iz združenih poročil vseh štirih evangelistov se da ugotoviti, da je h grobu prišlo več žená; po imenih sta navedeni še Saloma (Mr 16,1) in Joana (Lk 24,10).« (Jezusov evangelij 1972, 137) Odlomek se začneja s komplicirano trditvijo »po soboti, ko se je svital prvi dan tedna ...« in je razumljena kot isti čas. Pri prvi trditvi Matej uporabi besedo εἰς, ki bolj literarno razloži začetek dneva, ki ga v judovstvu prepoznamo kot sobotni večer. Toda tukaj moramo razumeti bolj simbolično interpretacijo. David L. Turner je v svoji razlagi to vrstico poimenoval: »Ženi prideta do groba.« On pravi, da sta ženi prišli do groba v nedeljo

zjutraj in ne na sobotni večer, kar nakazuje beseda εἰς. »To nam jasneje razloži evangelist Marko v 16,1. Znova se pokaže, da so žene bližje Jezusu pri njegovem križevem potu. (Mt 28,1; 26,7; 27,56.61)« (Turner 2008, 680) V Anchor Bible beremo razlago te vrstice: »Po soboti (gr. Ὁπὲρ δὲ σαββάτων/ opse de sabbaton) pojasnjuje, da se moramo spomniti, da se Sabbath zaključi s sončnim zahodom v soboto. »To frazo lahko paralelno povežemo z Markom, ki pravi *daigenomenou tou sabbatou*, kar v prevodu pomeni, ko se je zaključila sobota, toda Marko opiše nekaj, kar se je zgodilo popoldan, ko se je zaključila sobota, česar pa v Mateju ne najdemo.« (Anchor Bible 1984, 358) »V Matejevem kontekstu moramo te dogodke razumeti v skladu s tradicijo na nedeljsko jutro, kajti naslednji stavek, da je bila sobota pri koncu, lahko razumemo, kot da se je sobota zaključila in prevesila v naslednji dan. Angleška fraza, ki jo mi prevajamo kot prvi dan tedna in ki jo najdemo v vseh štirih evangelijih (*mia sabbatou* ali *mia ton sabbaton*) ni nujno naznanitev določenega dneva ali tedna, kot ga predvideva angleški prevod. Toda točno določen čas v naših evangelijih, ki opisujejo vstajenje, je močno kronološko povezan s svetim tednom, za katerega evangelisti želijo, da razumemo soboto ali nedeljo na tak način.« (Anchor Bible 1984, 358) Daniel J. Harrington razlaga, da je grški prislov *opse* uporabljen v pomenu *pozneje*. Za Mateja je značilno, da opisuje, da so žene obiskale grob takoj, ko se je končala sobota, »medtem ko ostali evangelisti dogodek opišejo drugače: zelo zgodaj (Mr 16,2), ob zgodnji zori (Lk 24,1) in zgodaj (Jn 20,1)« (Harrington 1991, 408) Harrington razloži tudi, kdo je druga Marija. Obe ženi, Marija Magdalena in druga Marija, sta ženi, ki sta videli Jezusovo smrt (Mt 27,56), njegov pogreb (27,61) in sta našli njegov prazen grob v nedeljo zjutraj (28,1). T.R.W. Longstaff je v svoji knjigi »Žene pri grobu« opisal, da je judovska tradicija, da hodijo na grob ljubljene osebe do tretjega dne po smrti in s tem zavarujejo prezgoden pokop pokojnika. V tej tradiciji moramo razumeti, da je literarno slikanje tega dogodka v nedeljo zjutraj pomenilo nov signal začetka nove zgodovinske dobe. »Krščanska tradicija nam poda simbolno razlago prvega dne v tednu, ki je dan ponovnega stvarjenja. Kljub temu je bilo Matejevim prvim bralcem to nepoznano. Toda omemba nove eshatološke dobe, ki prihaja po periodi sedmih svetovnih dni ali tednov leta, je poznana judovstvu.« (Davies 1997, 664) Izraz *μίαν σαββάτων* prepoznavamo kot dan po Sabbathu, kar pomeni, »da je tretji dan po Jezusovi smrti na križu. To nam govori kerigmatična formula »tretjega dne« (16,21: »Od takrat je Jezus začel svojim učencem kazati, da bo moral iti v Jeruzalem in veliko pretrpeti od starešin, vélikih

duhovnikov in pismoukov, da bo moral biti umorjen in tretji dan vstati.« 17,23: »in ga umorili, a tretji dan bo vstal.«), ko bo Jezus vstal od smrti. Skupaj s tem lahko razumemo judovsko pojmovanje človeka, ki leži v grobu, da je to njegova dokončna smrt.« (Gnilka 1988, 493) Eksegeti so tudi različnega mnenja, kdo je bila »druga Marija«, ki je skupaj z Marijo Magdaleno prišla h grobu. Nekateri so mnenja, da je to Marija Jakobova in Jožefova (Mt 27,61), spet drugi pa Marija, mati našega Zveličarja. Toda identiteta te osebe ni znana. Matej predstavlja, da je: » ... kar se je zgodilo, Božje delo: kakor na Kalvariji je tudi tukaj kraj teofanije in ta se je zgodila ponoči. Žene se namreč odpravijo h grobu v soboto zvečer, ko se je začel prvi dan tedna, to je po šesti uri zvečer, ko so se že svitale prve zvezde. To je bil trenutek, v katerem se je za Jude začel nov dan. Brez dišav gresta, samo pogledat grob, ker tudi onidve pričakujeta, morda bolj kot sovražniki, da se izpolni Jezusova beseda.« (Galizzi 2010, 407)

Iz vseh razlag te vrstice smo lahko ugotovili, da si eksegeti pri razlagi niso enotni. Seveda pa se vsi strinjajo, da so se ti dogodki dogajali v nedeljo zjutraj in ne v soboto zvečer. Jezusovo vstajenje se je zgodilo v nedeljo zjutraj, torej prvi dan tedna.

- **2 In glej, nastal je močan potres, kajti Gospodov angel je prišel iz nebes. Pristopil je in odvalil kamen ter sédel nanj.**

Potres je pogosto znamenje Božje bližine. To lahko beremo tudi v 2 Kr 19,11-12. David L. Turner opisuje, da je ta potres tisti, ki bralce spominja na potres ob Jezusovi smrti v petek popoldan (Mt 27,51-53). Ko je bilo vse tiho zaradi spoštovanja sabata, Bog ponovno pokaže svojo moč in nastane potres. »Potres se je evidentno zgodil, tik preden so žene prišle do groba ali pa je možno tudi, da ko so zagledale grob. V tej vrstici ni jasno povedano, ali so žene videle angela, ki je odvalil kamen, kar se je dogodilo istočasno, ali pa je odvaljeni kamen posledica potresa. V vsakem primeru, kamen je bil odvaljen ne zaradi Jezusa, da je zapustil grob, ampak zaradi žena, da so videle, da je vstajenje posledica praznega groba.« (Turner 2008, 681) »Za velik potres Matej uporabi besedo *seismos*, kar dobesedno pomeni potres in ni le posledica nevihte, viharja (Mt 8,24), ampak je razložen bolj v apokaliptičnem kontekstu, bolj kot eshatološki razgovor (Mt 24,7) in ob vstajenju svetih (Mt 27,54). Tukaj je seveda možen razlog, da je Jezusovo vstajenje apokaliptični dogodek.« (Harrington 1991, 409) Poleg potresa je v

tej vrstici omenjen tudi Gospodov angel. »Angel je izrazita podoba detinske pripovedi v komunikaciji in jasnosti Božje volje, zato angel tukaj razloži, kaj se je zgodilo in kaj morajo storiti žene. Matej uporabi besedo angel za razlago skrivnostnega »mladega moža« (*neaniskos*) pri Marku 16,5 in nam razloži, kako je bil odvaljen kamen od vhoda v grob.« (Harrington 1991, 409) Opiše tudi, da je Gospodov angel sedel na kamnu, kar predstavlja dvignjeno situacijo triumfa. Angel, ki sedi na kamnu, je znamenje Božje zmage. »Kamen (*λίθον*), katerega je Jožef zavalil pred grob in katerega so stražili stražarji, je sedaj odvaljen s pomočjo božjega poslanca (*ἀπεκύλισεν τὸν λίθον*).« (Davies 1997, 665) Toda tukaj ne gre za angela, ki mora razložiti čudovit dogodek (Mt 28,5), ampak za Gospodovega angela (1 Mz 22,11-15; 2 Mz 3,2-6), ki deluje (Mt 28,2) in govori z oblastjo samega Gospoda (Mt 28,5.7 in 1,20). Jezus je vstal, preden so žene prišle h grobu. »Marko 16,5 pa ne uporabi besede angel, ampak raje govori o mladem možu, ki je običajni izraz za angela (2 Mkb 3,26.33; Apd 1,10; 10,30; Josephus Ant. 5.277, Petrov evangelij 9,36; 13,55).« (Davies 1997, 665) Angelovo dejanje nas spominja na začetek Jezusovega delovanja, ko se je v podobi goloba pri krstu z neba nadenj spustil Sveti Duh (Mt 3,16).

Na Galilejskem jezeru zlasti spomladi večkrat izbruhnejo nenadni, potresno siloviti viharji in vrtinci. Jezero namreč leži več kot 200 m pod morsko gladino, tako da se nad njim hitro menjavajo zračni tokovi iz Sredozemlja in sirske puščave. Razumemo lahko torej, da se je ta geografska značilnost zgodila ob Jezusovi smrti in vstajenju. Potres pa ima v Svetem pismu tudi simbolični pomen in kaže na posebno Božjo navzočnost. Tako na primer spremlja teofanije na Sinaju (2 Mz 19,18; 1 Kr 19,11), druge teofanije (Ps 114,7; Heb 12,26), Jobovo videnje (Job 38,1; 40,6), Jezusovo smrt in vstajenje (Mt 27,51.54; 28,2.4) ter konec časov (Mt 24,7).

- **3 Njegova podoba je bila kakor blisk in njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg.**

Angel je opisan podobno kot v ostalih bibličnih tekstih (Dan 7,9; 10,6; Apd 1,10; Raz 10,1 in 15,6). »V primerjavi z Markovim opisom v 16,5 (oblečen v belo oblačilo) Matej poda višjo podobo angela. Tukaj nas angel spominja na slavno Kristusovo transfiguracijo (njegov obraz je sijal kot sonce, in njegova obleka je postala bela kot

dan), kar nam Matej opiše v 17,2.« (Harrington 1991, 409) »Opis angelove obleke nas spominja tudi na teofanijo pri Dan 7,9: »Videl sem: Takrat so bili povzdignjeni prestoli in Staroletni se je usedel. Njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg in lasje na njegovi glavi kakor čista volna,« in 10,6: »Njegovo telo je bilo kakor hrizolit in njegov obraz je bil podoben blisku,« ki bi lahko bil vir za upodobitev pri Mateju.« (Davies 1997, 666) Poleg teh dveh opisov nas spominja tudi na Dan 12,6, kjer je predstava moža, ki se prikaže Danielu, vključuje, da je bil njegov obraz kot svetloba. Nadaljnji elementi te predstave se jasneje pokažejo v Dan 12,5-6, ki nam v spomin priključijo podobo Boga na tronu pri Ez 1. (Noland 2005, 1247) V obeh točkah je predstavljeno nekaj transcendentnega in dokaz, da je angel deloval z Božjo močjo. »Gospodov angel, ki je prišel iz nebes, je ena sama bleščava luči: videti je bil kakor blisk in njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg. Vse to je znamenje Boga, ki stopa na prizorišče kakor v noči izhoda iz Egipta, da bi dokončno premagal svoje sovražnike. (Galizzi 2010, 407) Silvano Fausti pa razloži, da je blisk »božanski atribut, ki je najmočnejša luč in sila, ki jo človek lahko vidi.« (Fausti 2008, 599)

- 4 Od strahu pred njim so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi.

»Ločitev od stražarjev in imperialnega pečata (Mt 27,65-66) ni moglo preprečiti premika Jezusovega telesa, kajti ni bilo ukradenega s strani učencev, temveč je vstalo od Očeta. Veličastni angel prestraši stražarje, ki so omedleli, ker Jezus ni bil mrtev (prim. Dan 8,17-18; 10,8-9; 15 in Raz 1,17).« (Turner 2008, 681) Stražarji so bili ob teh dogodkih paralizirani od strahu. »Ta izjava nam pokaže negibne prestrašene obraze stražarjev.« (Albright 1984, 107) Odziv stražarjev je bil tipičen za angelofanijo. »Matej svojo idejo zaključi v povezavi z vojaki, ki pazijo Jezusovo grobnico, da nihče ne bi mogel ukrasti njegovega telesa (Mt 27,62-66; 28,11-15) Glagol vztrepetati (*eseisthesan*) izhaja iz istega pomena kot potres (*seismos*) pri Mt 28,2. Podoba angela in potres nam razložit, kako so bili stražarji premagani in brez moči, da bi zadržali Jezusovo telo pod svojim varstvom.« (Harrington 1991, 409) Prvih nekaj besed je različica stare formule strahu in trepetanja, ki jo najdemo v 1 Mz 9,2: »Vse živali zemlje in vse ptice neba naj se vas bojijo in trepetajo pred vami.« in 1 Kor 2,3: »Pred vami sem bil slaboten, v strahu in velikem trepetu.« »Motiv neučinkovitih stražarjev nas spominja na staro judovsko in krščansko literaturo in ilustrira Boga, ki človeku prinese moč (Dan 3,19-23;

Artapanus in Eusebius, Praep. ev. 9,27.23-4; Apd 5,17-26; 12,6-11; 16,25-34)« (Davies 1997, 666) »Stražarji so identificirani kot *οἱ τηροῦντες* (tisti, ki čuvajo). Glagol je isti kot v 27,36, kjer Matej predstavi vojake, ki stražijo pred križem, toda ta oblika je uporabljena tudi v 28,4 in nas opozarja na odmev vrstice 27,54, kjer se stražarji prav tako ustrašijo potresa in jih spominja na ta dogodek.« (Nolland 2005, 1248) »Zadnje dejanje reakcije vojakov je, da so bili kakor mrtvi. Tu lahko potegnemo paralelno reakcijo v Raz 1,17, pri izkušnji povišanega Sina človekovega, toda pri Mateju 28,4 ni vzporedne ponovne zagotovitve.« (Nolland 2005, 1248)

V primerjavi z apokrifnimi pripovedmi in ljudsko domišljijo Matej ne opisuje Jezusa, kako vstane od mrtvih, temveč v apokaliptičnem slogu prikaže posledice Božjega delovanja.

- **5 Angel pa je nagovoril ženi in rekel: »Ne bojta se! Vem namreč, da iščeta Jezusa, križanega.«**

»Eden izmed razlogov, ki je vodil Mateja, da je identificiral »mladega moža« pri Marku 16,5 kot angela, je bilo vodilo, da je angel interpret dogajanja. Angelski interpret je skupni lik apokaliptične literature, najprej v knjigi preroka Zaharija.« (Harrington 1991, 409) »Angel razglasi krščansko sporočilo v terminu, ki mu pravimo prvotna izpoved v 1 Kor 15,3-5, kjer opisuje, da je bil Jezus križan in pokopan, ter da je vstal od mrtvih.« (Davies 1997, 666) Angelovo oznanilo: »Ne bojta se!« lahko primerjamo z Mt 1,20, kjer imamo angelofanijo Jožefu v sanjah, pa tudi z Lk 1,30, ko angel pride k Mariji v Nazaret in ji oznani, da bo postala mati Odrešenika. Angel nadalje pove, da ženi iščeta Jezusa, križanega. To lahko primerjamo z Markovo verzijo v 16,6, kjer pravi: »Jezusa iščete, Nazarečana, križanega,« in z evangelijem po Petru: »Koga iščete? Mar ne njega, ki je bil križan?« (Pet 13,56) »Matejevo misel, da je angel nagovoril ženi, lahko razumemo v dveh pomenih. Prvi pomen besede *ἀποκριθεὶς* (literarno: imeti odgovor), ki največkrat ne pomeni odgovoriti, vedno vključuje reakcijo, in tukaj je reakcija na žene, ko jim pove, naj se ne bojijo, kajti tukaj je edini strah, da so bile priče.« (Nolland 2005, 1248) »Druga pomembna točka pa je empatična beseda *ὁμειψ*, ki je dana direktno: odziv stražarjev je bil upravičen strah, onidve pa tega ne potrebujeta. Tukaj lahko zasledimo pomembno razliko v motivu strahu, ko angel reče: »Ne bojte se,« tujcem med angelom

sedanjosti in tistim v 1,20.« (Nolland 2005, 1248) Matej 8-krat uporabi tudi besedo *ἐσταυρωμένον* (križanega) v zvezi z Jezusom, vse v povezavi s pasijonsko zgodbo, ki pa jo sveže prikliče v spomin v tem stavku.

Božji nagovor človeku s temi besedami najdemo tudi v drugih zgodbah Svetega pisma. Fraza »Ne boj se« se pojavi 94-krat v 92 vrsticah. Tako najdemo te besede v 1 Mz 15,1;21,17; 26,24; 35,17;46,3; 3 Mz 19,14; 25,17; 25,36; 25,43; 4 Mz 21,34; 5 Mz 1,21; 3,2; 7,18; 18,22; 20,1; 31,8; Joz 1,9; 8,1; 10,8; 11,6; 11,20; Sod 4,18; 6,23; Rut 3,11; 1 Sam 4,20; 22,23; 23,17; 28,13; 29,4; 2 Sam 9,7; 1 Kr 17,13; 2 Kr 1,15; 6,16; 19,6; 1 Krn 22,13; 28,20; 2 Krn 13,12; Ps 49,17; Prg 3,7; 24,21; Iz 7,4; 10,24; 27,4; 31,4; 37,6; 40,9; 41,10; 41,13; 41,14; 43,1; 43,5; 44,2; 54,4; Jer 1,8; 30,10; 46,27; 46,28; Žal 3,57; Ezk 2,6; 3,9; Dan 10,12; 10,19; 11,25; Jl 2,21; Sof 3,16; Tob 4,21; 5,17; 5,22; 6,18; Jdt 10,16; 11,1; 11,3; Est 9,9; 1 Mkb 5,42; Sir 22,22; 41,3; Mt 1,20; Mr 5,36; Lk 1,13; 1,30; 5,10; 8,50; 12,32; Jn 12,15; Apd 18,9; 27,24; Rim 11,20; 13,4; 1 Kor 14,8; Ef 6,12; Raz 1,17; 2,10.

- 6 Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel! Pridita in pogledjta kraj, kamor je bil položen.

Po nagovoru ženama z besedami »Ne bojta se!« »angel naznani vstajenje in ženi povabi, naj vstopita v grob in se o tem tudi sami prepričata. Beseda »kakor je rekel« spomni ženi na Jezusove besede, ko je napovedal svoje vstajenje (Mt 12,40; 16,21; 17,9.23; 20,19; 26,32)« (Turner 2008, 682) Te napovedi si bomo ogledali v poglavju o teologiji vstajenja. »V primerjavi z Markom doda še besedi »kakor je rekel« in s tem poveže vstajenje s tremi napovedmi trpljenja. Razlaga, da je vstal, ne sledi direktno iz dejstva, da so našli prazen grob, bolje rečeno, je interpretacija ali razlaga na podlagi praznega groba.« (Harrington 1991, 409) »Angel apelira na dejstvo praznega groba v podporo zahteve, da je Jezus vstal. Na tej točki nam postane jasno, da odvaljeni kamen ni bil zaradi tega, da je Jezus lahko vstal, temveč bolj rečeno zaradi žena, da so lahko vstopile v grob. Tukaj tudi nimamo poudarka, da bi imeli pričo, ko je Jezus zapuščal grob, ampak tako razumemo, kaj se je dogajalo, ko so zapečatili grob s kamnom in brez stražarjev, ki so se zavedali tega. Angel je vedel vse o vstajenju in je lahko o tem tudi pričal, toda on ve kot nekdo, ki je bil priča iz nebes in ne kot oseba, ki je predstavljala

dogodek. Odločilnega pomena za ženi in pozneje za učence je angelova priča in prazen grob, vendar pa je to nepopolno brez srečanja vstalega Jezusa samega.« (Nolland, 1250) Galizzi nam v svoji razlagi teksta pove, da je »šele po teh dogodkih možno oznanilo: »Vem namreč, da iščeta Jezusa, križanega. Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel.« »Obujen je bil;« povejmo to v aktivni obliki, kakor so to storili prvi izrazi vere: »Bog ga je obudil od mrtvih (1 Tes 1,10; Rim 10,9; Apd 3,15 itd.). Vstajenje je Božje delo in izpolnitev Jezusove besede: kakor je rekel (26,32); tako kakor je bilo izpolnitev njegove besede njegovo trpljenje (26,2) in tudi sam pokop (26,12). Samo tisti, ki v veri sprejme oznanilo, more razumeti, zakaj je grob prazen. Ni prav, če rečemo: grob je prazen, ker je vstal; treba je reči: grob je prazen, ker je bil obujen. Razumevanje praznega groba se rojeva iz vere; kdor nima vere, lahko samo reče, da je bilo njegovo telo ukradeno in skrito na drugem kraju (28,13; Jn 20,2.13.15).« (Galizzi 2010, 407–408) Nato angel ženi povabi, naj vstopita v grob. »Pomembno je stopiti pogledat kraj, kjer je ležal Jezus: grob je prazen, praznina izpraznjena! Ženi ugotovita, da je zemljino naročje vir, ki poraja življenje, in ne več votlina, ki požira v smrt. Beseda vabi, naj »vstopimo« v grob, da bi videli, da ga ni tam, in ga zato zapustili in šli k bratom, da bi srečali Živega. Kdor ne vstopi, ga ne more zapustiti!« (Fausti 2008, 600)

- **7 Hitro pojdita in povejta njegovim učencem: »Vstal je od mrtvih! Pred vami pojde v Galilejo, tam ga boste videli.« Glejta, povedal sem vama.»**

»Angel nato ženama pove, naj sporočita njegovim učencem, da jih bo srečal v Galileji, kot jim je predhodno obljubil (26,32; 28,10) Ta obljuba je bila originalno vzpostavljena v povezavi z Jezusovo napovedjo, da ga bodo učenci zapustili (26,31). Toda moč vstajenja bo transformirala ubežnike nazaj v učence (28,16). Dejstvo, da sta bili ženi prvi priči vstajenja, je nenavadno in doda krog resnice.« (Turner 2008, 681) »Matej v angelovem nagovoru ženama izpusti Petra, ki je bil eksplicitno omenjen v Mr 16,7 («Toda pojdite in povejte njegovim učencem in Petru ...»). Matej samo doda izjavo, da je bil obujen od mrtvih.« (Harrington 1991, 409). Izjava, da ga bodo videli v Galileji, spominja bralce na »Jezusovo obljubo v Mt 26,32, da bo potem, ko bo obujen od mrtvih, pred njimi šel v Galilejo. V Lk 24 in Jn 20 izkušnja o vstalem Jezusu zavzema prostor v Jeruzalemu. V Mt 28,16-20 in Jn 21 pa se pojavi v Galileji. Matej tudi doda: »Povedal sem vama,« medtem ko pri Marku 16,7 beremo, da nam je on povedal. Toda Matej ovrže breme, da so učenci postavljeni v neposredno vrsto dogodkov.«

(Harrington 1991, 409) »Galileja ima pri tem dvojno funkcijo: kot dežela zemeljskega delovanja v povezavi z identiteto Vstalega. Na drugi strani pa imamo Jeruzalem, ki prikazuje neznanski preobrat v evangelijih.« (Gnilka 1988, 494) Galizzi v svojem komentarju piše, da »za tistega, ki veruje in sprejema oznanilo, se začenja novo življenje, postati mora znanilec drugim: »Hitro pojdita in povejta njegovim učencem ...« Treba se je podati na pot. Samo tako se lahko srečaš z Vstalim.« (Galizzi 2010, 408) Tudi Fausti v svojem komentarju zanimivo zapiše: »Gospod jima naroči, naj takoj zapustita grob, in ju pošlje k drugim. Vendar ga ne spoznata kot takega, vse dokler ne izpolnita njegove besede. Vstajenje je zapustiti jamo sebičnosti: kdor ljubi brata, je prešel iz smrti v življenje in je kot sin udeležen v Očetovi ljubezni (1 Jn 3,14). To je izkušnja vstajenja, ki jo Matej ponuja v svojem evangeliju: bratstvo je kraj Sinove navzočnosti (18,20). Beseda »vstal je« je velikonočno oznanilo: Beseda, ki jo je treba prejeti in posredovati. Tudi dopolnilo: »Glejta, povedal sem vama,« je dokončna beseda, kajti kdor išče Jezusa, Križanega, ga sreča na ta in ne na kak drug način.« (Fausti 2008, 600) Angelova beseda »Vstal je, kakor je rekel,« je oznanilo o Jezusu, ki ne govori najprej o srečanju v Galileji (Mr 16,7), temveč o vstajenju samem. To je bilo značilno oznanjevanje nastajajoče Cerkve (križani ..., vstali), ki pa je kasneje še bolj prišlo do izraza (Apd 2,23-24.36; 4,10 ...).

- 8 Hitro sta zapustili grob ter s strahom in velikim veseljem stekli sporočit njegovim učencem.

»Globoko spoštovanje in strah sta ženi sedaj spremljala z velikim veseljem, da je bil Jezus obujen od mrtvih. Takoj sta stekli in novico sporočili odsotnim apostolom, kakor jima je naročil Gospodov angel.« (Turner 2008, 682) »V primerjavi z Markom 16,8, pri katerem je rečeno, da se je strah žena skrčil v tišino, pa je v Mateju 28,8 napisano ravno obratno. Njuno veselje ju je vodilo, da sta novico o tem, kar sta videli, naznanili apostolom.« (Harrington 1991, 410) »Kljub temu da Matej ne predstavlja nujno, da sta ženi vstopili v grob (mogoče sta, saj jima je bilo naročeno: »Pridita in poglejta kraj, kamor je bil položen.« (Mt 28,6), raje uporabi glagol »zbežati« (*ἀπελθοῦσαι*), ki zveni bolje kot pri Marku »iti v družbo«. Matej tudi ponovi besedo *ταχὺ* (hitro), ki jo je že razložil v 7. vrstici. Matej za strah uporabi močnejšo besedo *μετὰ φόβου* (velik strah) v povezavi z izrazom *καὶ χαρᾷ* (in veseljem) kot nekaj nadnaravnega, saj je strah kot

neizogiben in samo kot prava človeška reakcija, toda veselje je tista zadnja beseda, ki spremlja ženi, ki sta prišli do groba in žalovali, toda grob zapustili z novico, da je bil Jezus obujen od mrtvih. Zunaj te prilike besedo veselje (*χαρᾷ*) najdemo le še v Mt 2,10 v povezavi s tremi modrimi, ko so našli Odrešenika. Matej tukaj zopet vzpostavi povezavo med koncem in začetkom. Veliko spremembo predstavlja Matejeva razlaga izvedbe naloge žena, ki sta jo dobili od angela. Pri Marku 16,8 ni bilo pričakovati drugega kot to, da sta ženi zbežali. To je postalo interpretativno jedro Markovega evangelija, kako se njegov evangelij konča s stavkom: »Nikomur niso nič povedale, saj so se bale.« ... Pri Mateju pa je bilo to prekinjeno na njihovi poti z dodatnim materialom, kar lahko vidimo v poznejših vrsticah 9–10.« (Nolland 2005, 1251–1252) »Ženski sta takoj zapustili grob, »spomin smrti.« Namesto strahu občutita bojazen in veliko veselje, Strah omrtvi; Božja bojazen, začetek modrosti (Ps 111,10), vliva radost.« (Fausti 2008, 600). Kot je bilo že omenjeno, se Markovo poročilo od Matejevega razlikuje. Pri Marku ženi ne ubogata angela, ki jima je predal sporočilo, medtem ko je pri Mateju to dobro razvidno. Pri Marku pobegneta tresoči se in osupli, pri Mateju pa stečeta s strahom in velikim veseljem. »Zato se Matej bere kot velikonočno veselje Cerkev, ki ima svoje poročilo v vstajenju.« (Fenton 1963, 450).

- **9 In glej, naproti jima je prišel Jezus in rekel: »Pozdravljeni!« Oni dve sta pristopili, mu objeli noge in se mu poklonili.**

»V tej vrstici Matej poroča o neki prikazni ženam. Jezus jih pozdravi kot vedno, kakor bi se nič ne zgodilo. A zanje ni več isti; ne najdejo nobene besede, ampak ga strmé molijo in mu objemajo noge.« (Jezusov evangelij 1972, 138) Turner opisuje, da obožujoč odgovor žena spominja bralce na podobne situacije pri Modrih in ostalih (2,2.11; 8,2; 9,18; 14,33; 15,25; 18,26; 20,20; 28,9.17) »Jezus pri tem dejanju spominja Satana, da je edino Bog oboževan (4,9-10) in zato je odgovor žena pokazatelj Matejeve visoke kristologije.« (Turner 2008, 682) »Ženina izkušnja Jezusa zveni podobno kot stisnjena verzija od Jn 20,11-18. Poseben Matejev termin »pristopili sta (približati se) ..., poklonili sta se mu« predpostavlja korektno držo do vstalega Gospoda (Mt 28,16-20) in pokaže izrazito Matejevo izoblikovanje zgodbe na podlagi njegove namere, posebno pri čaščenju kot posebne drže do Jezusa (Mt 2,1-12)« (Harrington 1991, 410) »Ko ženi zagledata Jezusa in ga slišita govoriti, ga takoj prepoznata (v nasprotju z Lk 24,16 in Jn

20,14) in se mu poklonita. Tukaj dvom ni več omenjen. To lahko primerjamo z Abrahamom, ko se mu je prikazal nadangel Mihael, Diels - Kranz pa opisuje Empedokla, ko se povzpne pred njegovimi prijatelji, kar ravno tako lahko primerjamo s to vrstico. Jezusov pozdrav: »Pozdravljeni!« je standardni helenistični pozdrav, ki ga lahko nadomestimo s stavkom: »Dobro jutro.« Tudi drugi del te vrstice lahko primerjamo s helenističnimi in starozaveznimi teksti. Tako lahko primerjamo z Dionysiusom Halicarnasusom, ko Coriolanusova mati, medtem ko ga prosi, objema njegove noge in jih poljublja. Prav tako najdemo primerjavo v 2 Kr 4,27, ko šunamitska žena prosi Elija.« (Davies 1997, 669) Objemanje Jezusovih nog je nerazložljivo. Paralelo lahko vzpostavimo s prošnjo. »Po vsem svetu je razširjeno narodopisje, da duhovi nimajo nog, in če tekst domnevno uporabi to idejo, potem lahko razumemo, da objem nog pomeni, da Jezus ni duh – bolj precizno je to opisano pri Lk 24,37-43.« (Davies 1997, 669) »Medtem ko se v Svetem pismu ljudje stalno srečujejo z Jezusom, je to edini tekst v Novi zavezi, kjer Jezus sreča nekoga drugega: ženi sta v privilegiranem položaju. Po dveh prejšnjih neuspešnih uporabah glagola *Χαίρετε* (pri Judu v času izdaje in pri vojaki, ki hlinijo Jezusovo kraljevo zahtevo), je ta oblika pozdrava odkupljena z Jezusovo uporabo tukaj pri ženah: *Χαίρετε* (lit. razveseliti se, toda tukaj je povrnjena kot pozdrav.)« (Nolland 2005, 1252) »Ženi sta pristopili in mu objeli noge istočasno in globoko podrejeno. To lahko primerjamo z maziljenjem Jezusovih nog pri Lk 7,38 in Jn 11,2 ter 12,3. Bližnja paralela je z vsemi zapletenimi prošnjami, kar pa tukaj ni razvidno. Namesto tega lahko vzpostavimo povezavo s stavkom: »... in se mu priklonili,« kar vzame globoko podrejen motiv in vzpostavi akt čaščenja.« (Nolland 2005, 1252) »Za privilegirani ženi je to srečanje z Jezusom nekoliko vnaprejšnja retorika; to izkušnjo bo enajsterica doživela v vrsticah 16–20.« (Nolland 2005, 1253) Medtem ko sta bili ženi na poti, »jima naproti pride Drugi, Vstali.« (Fausti 2008, 600) Jezus ju pozdravi z besedami: »Pozdravljeni!« kar bi lahko prevedli tudi kot »veselita se,« saj je to »Gospodova beseda: Vstopite tudi vi v veselje svojega Gospoda! (Mt 25,21b.23b). Kdor gre proti bratom, si prižge z lučjo Sina Očetovo ljubezen.« (Fausti 2008, 600) Ženi sta takoj pristopili in objeli njegove noge, kar je »za razliko od učencev, da se ga tudi dotakneta. To so noge tistega, ki je prehodil dolgo pot, da bi bil Bog-z-nami.« (Fausti 2008, 600) Na koncu pa sta se mu še priklonili in sta »storili isto, kot so naredili modri (2,2.11) in bodo naredili enajsteri (28,17). Pokloniti se Sinu, poljubiti ga, je cilj človeka. V občestvu z njim znova postane on

sam.« (Fausti 2008, 600) Pri poklonu (gr. *proskynesai*) je treba razumeti, da ta glagol pomeni vzhodnjaško izkazovanje časti in popolne podrejenosti s proskinezo, tj. prikonom do tal ali padcem pred noge, v verskem sobesedilu pa večkrat dobi pomen častiti oz. moliti koga. S tem dejanjem pa ženi nočeta preveriti, če ima Jezus telo, marveč izraziti svoje upanje (prim. 2 Kr 4,27) in češčenje (Mt 2,2.8.11; 8,2; 14,33; 15,25; 28,17).

- 10 Tedaj jima je Jezus rekel: »Ne bojta se! Pojdita in sporočita mojim bratom, naj gredo v Galilejo; tam me bodo videli.«

»Jezus v tej vrstici ponovno potrdi svojo obljubo (26,32), ki jo je pred njim že ponovil angel (28,7) in poimenuje svoje učence za svoje brate (12,49-50; 23,8; 25,40; Rim 8,29; Heb 2,11). Družinska metafora nam pokaže več ljubezni in potrpljenja kot pri učencih, ki so zbežali od doma, ko so zapustili Jezusa. Toda Jezus ni takšen, on jih obilno sprejema nazaj.« (Turner 2008, 682) »V povezavi s končno nalogo v vrsticah 16-20 je to edina izkušnja Jezusovega vstajenja v tem evangeliju.« (Albright 1984, 359) »Ta vrstica se začneja z novim poudarkom, ko uporabi besedo *τότε* z zgodovinsko sedanjostjo v besedi »nato Jezus reče« (pogosto uporabljeno pri Mateju, toda bolje razloženo v 27,13). Jezus jima reče: »Ne bojta se!« (*Μη φοβείσθε*), kar je odmev angelovih besed v 28,5.« (Nolland 2005, 1253) »Uporaba besed *mojim bratom* je tukaj posebna inovacija. Vstali Jezus govori o njih, ki so ga zapustili, zdaj pa jim pravi »moji bratje,« je izrazita govorniška obnova; kljub vsem razumnim pričakovanjem Jezus poudari neprelomno zavezo. Angel je ženama predal sporočilo, da je bil Jezus obujen od mrtvih, da bi mi verovali in da pojde v Galilejo, kjer ga bodo videli. Toda že na tem mestu ženi govorita z njim. To je novo neposredna in lastna izkušnja žena.« (Nolland 2005, 1253) Jezus je prišel naproti ženama, »ki sta nosili sporočilo, vendar samo zato, da je potrdil, kar je naročil angel: »Pojdita in sporočita mojim bratom ...« Čeprav so ga zapustili, jih ni pozabil; še vedno so, pravi, njegovi učenci, in jih spominja na srečanje, o katerem je govoril že prej (26,32): »Naj gredo v Galilejo; tam me bodo videli.« Vstajenje usmeri pogled naprej, k potem, ki ga je napovedal že eshatološki govor (Mt 24-25)« (Galizzi 2010, 408) »Vstali tretjič spregovori in ponovi besede, ki jih je na začetku povedal angel. On je namreč Beseda, Očetova Beseda: kdor koli ga posluša, ga sreča. Vstajenje je prikazano kot gonilna sila oznanila, ki ga je treba sporočiti vsem.

Kdor ga posluša, vidi obličje Sina: je njegov lastni obraz brata.« (Fausti 2008, 600–601) Jezus s tem dejanjem hoče pokazati, da je zaradi svoje smrti in po svojem vstajenju (Oče je njegovo odrešilno delo sprejel!) učencem posebno blizu. Zato jih imenuje »svoje brate«. Omembo njegovih bratov poleg angelovega sporočila (28,7) najdemo v evangelijih le tukaj in pri Jn 20,17, prav ob prikazovanju Mariji iz Magdale, čemur ustreza to poročilo. Če primerjamo vse 4 evangelije, se ujemajo v začetnem prikazovanju angela, tukaj pri Mateju pa imamo na koncu tega odlomka še zasebno prikazovanje Mariji Magdaleni in Mariji Jakobovi.

V tem delu smo si ogledali različne razlage vrstic, kot so jih razložili številni biblicisti. Videli smo, da se dopolnjujejo med seboj in si ne nasprotujejo. Te razlage smo uvedli zato, da bi lažje eksegetsko analizirali tekst. Tako bomo v naslednjem delu tega poglavja videli, kako se da razložiti tekst v osmih korakih. Ti koraki so: zamejitev odlomka, členitev in strukturiranje teksta, vključenost odlomka v kontekst, sinoptična analiza, sinhrona analiza, analiza motivov in tem, interpretacija in aktualizacija.

3.3 Eksegetska analiza odlomka Mt 28,1-10

Pri analizi odlomka bomo upoštevali osem korakov eksegetske analize:

1. zamejitev odlomka,
2. členitev in strukturiranje teksta,
3. vključenost odlomka v kontekst,
4. sinoptična analiza,
5. sinhrona analiza,
6. analiza motivov in tem,
7. interpretacija in
8. aktualizacija.

3.3.1 Zamejitev odlomka

Zamejitev obravnavanega odlomka pomeni določiti njegov začetek in konec. »Začetek in konec besedila (prolog in epilog) ima vse od antične retorike dalje posebno težo za

njeno interpretacijo in je bil zato posebno skrbno sestavljen. Pri tem je treba upoštevati znake členitve, ki so hkrati povezovalni elementi, ki gradijo enotnost koherentnosti določenega besedila. Enotnost ali koherentnost posameznega odlomka je izpričana na šestih ravneh: raven časa, kraja, oseb, teme, na sintaktični ravni (jezik, besednjak, stil) in na literarni ravni (literarna vrsta).« (Matjaž 2004, 15) »Uvodne podatke o času, kraju, osebah in temi imenujemo ekspozicija. Otvoritveni stavek označi vsebino ter raven pričakovanja in razumevanja ter tako odločilno usmeri bralca.« (Matjaž 2004, 15)

Po kriteriju časa je nakazana razmejitev do predhodnega odlomka, ko izbrani odlomek začenja stavek: »Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna ...« (Mt 28,1) Po kriteriju kraja je prav tako vidna razmejitev, saj na samem začetku evangelist pove, da sta Marija Magdalena in druga Marija prišli »pogledat grob« (Mt 28,1). Grob je omenjen že v prejšnjem odlomku, ko so veliki duhovniki in farizeji pri Pilatu dosegli, da ga je dal zastražiti. Po kriteriju oseb lahko razmejimo izbrani odlomek od prejšnjega, saj so tu v središču pozornosti Marija Magdalena, druga Marija, Gospodov angel in navsezadnje vstali Jezus, v predhodnem odlomku namreč beremo le o velikih duhovnikih, farizejih, Pilatu in stražarjih. Stražarji so v tem odlomku omenjeni le, ko so od strahu vztrepetali pred Gospodovim angelom in bili kakor mrtvi. Tema izbranega odlomka je vstajenje in podajanje veselega oznanila o Gospodovem vstajenju naprej učencem. Odlomek je osredotočen na ženi, ki se jima je prikazal Gospodov angel in jima oznanil veselo novico, malo zatem pa se jima je prikazal še vstali Gospod in jima predal oznanilo, naj povesta njegovim učencem, da pred njimi pojde v Galilejo, kjer ga bodo videli.

3.3.2 Členitev in strukturiranje teksta

»Naloga drugega koraka eksegetske analize je označiti posamezne člene (enote odlomka) in ugotoviti njihovo medsebojno povezanost oziroma strukturo teksta. Odkritje notranje strukture določenega teksta je prvi korak za njegovo pravilno interpretacijo. Preko strukture lahko prodiramo od zgolj informativne na globljo raven določenega besedila.« (Matjaž 2015, 24) Temeljne resnice se namreč ne dajo izraziti zgolj z eno samo besedo, nekoliko lažje gre s stavkom oziroma z več stavki, najlažje pa z zgodbo. »Pri členitvi in strukturiranju svetopisemske pripovedi je potrebno iskati ključna mesta oz. signale, ki razkrivajo dinamiko, njen napetostni lok in s tem strategijo

navdihnjenega avtorja. Samo preko povezovanja teh različnih signalov lahko vstopamo v globlji teološki pomen besedila, ki ostaja prikrit, če poskušamo posamezna mesta razlagati ločeno od sobesedila.« (Matjaž 2015, 24) »Analiza najprej odkriva znake členitve teksta (menjava kraja, časa, oseb, teme, stila, literarne vrste) in s tem določa osnovne enote besedila, ki so hkrati členi neke globalne strukture določenega spisa. Naloga literarno-kritične analize je, da na podlagi različnih znakov členitve ugotovi notranjo strukturo ali partituro posameznega evangelija. Analiza mora uporabiti najprej jezikovne in strukturne argumente in šele na drugi stopnji vsebinsko-teološke.« (Matjaž 2015, 24)

A 1 Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna, sta prišli Marija Magdalena in druga Marija pogledat grob.

B 2-3 In glej, nastal je močan potres, kajti Gospodov angel je prišel iz nebes. Pristopil je in odvalil kamen ter sédel nanj. Njegova podoba je bila kakor blisk in njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg.

C 4 Od strahu pred njim so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi.

D 5-7 Angel je nagovoril ženi in rekel: »Ne bojta se! Vem namreč, da iščeta Jezusa križanega. Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel! Pridita in poglejta kraj, kamor je bil položen. Hitro pojdita in povejta njegovim učencem: »Vstal je od mrtvih! Pred vami pojde v Galilejo, tam ga boste videli. Glejta, povedal sem vama.«

A` 8-9 Hitro sta zapustili grob ter s strahom in velikim veseljem stekli sporočit njegovim učencem. In glej, naproti jima je prišel Jezus in rekel: »Pozdravljeni!« Oni dve sta pristopili, mu objeli noge in se mu poklonili.

D` 10 Tedaj jima je Jezus rekel: »Ne bojta se! Pojdita in sporočita mojim bratom, naj gredo v Galilejo; tam me bodo videli.«

Struktura izbranega odlomka je v osnovi dvodelna. Prvi del sestavljajo vrstice 1–7, drugi pa od 8. do 10. vrstice. Oba dela pa sta notranje še dalje členjena. 1. del govori o neposrednem srečanju Gospodovega angela z ženama.

A je uvod, B so okoliščine dogajanja, C je reakcija stražarjev in D je angelov nagovor ženama. 2. del pa govori o srečanju žena z vstalim Jezusom. A` predstavlja okoliščine dogajanja in srečanje z Jezusom in D` Jezusov nagovor ženama. Jezusov nagovor

ženama je zelo podoben angelovemu nagovoru. Vrh odlomka je D, kjer imamo angelov nagovor ženama o praznem grobu in veselo novico o Jezusovem vstajenju.

3.3.3 Vključenost odlomka v kontekst

»Vsak tekst je del širšega konteksta oz. sobesedila. Tekst, ki ga analiziramo, je potrebno omejiti glede na kontekst. Pri analizi konteksta ločimo neposredni kontekst (tekst pred in po odlomku, ki ga analiziramo) in širši kontekst. Širši kontekst določenega odlomka zamejimo na podlagi ključnih besed ali teme: kje v kontekstu se prvič pojavi ključna beseda obravnavanega odlomka, kako se pripravlja in razvija določena tema v kontekstu, kaj odlomek sprejema iz »predbesedila«, kako podaja temo naprej, kje je vrhunec in razplet. Analiza konteksta želi ugotoviti, kakšno vlogo ima odlomek v kontekstu, kako kontekst interpretira odlomek in kakšen vpliv ima odlomek na interpretacijo konteksta.« (Matjaž 2015, 26)

3.3.3.1 Postavitev v ožje sobesedilo: Mt 26,1-28,20

Ožje sobesedilo zajema odlomke, ki govorijo o Jezusovem trpljenju, smrti in navsezadnje o vstajenju in povstajenjskih dogodkih. Odlomek se začne z zaroto proti Jezusu, ko Jezus dva dni pred veliko nočjo napove, da bo izročen v roke grešnikov, da ga bodo križali. V tistem trenutku pa so se zbrali veliki duhovniki in starešine ljudstva s Kajfom na čelu in se dogovorili, da bodo Jezusa z zvijačo prijeli in umorili. Zatem sledi odlomek, ko je bil Jezus v hiši Simona Gobavca v Betaniji. K njemu je pristopila žena in mu izlila alabastrno posodico dragocenega dišavnega olja na glavo. Učenci so se seveda ujezili, saj so menili, da je to potrata. Jezus pa je ženo vzel v bran in napovedal, da je to storila za njegov pogreb. Po teh dogodkih so se Jezus in njegovi učenci zbrali v dvorani zadnje večerje, kjer so skupaj praznovali pasho. Med pashalno večerjo je Jezus napovedal Judovo izdajstvo, Petrovo zatajitev in postavil zakrament svete evharistije. Po večerji je odšel molit v vrt Getsemani in s seboj vzel tri apostole: Petra, Jakoba in Janeza. Med molitvijo je bil prijet s strani služabnikov velikega duhovnika. Odpeljali so ga v Kajfovo sodno palačo na nočno zaslišanje. Tu so ga izpraševali, ga zasramovali, Jezus pa je molčal. Ko je izrekel besede: »Poslej boste videli Sina človekovega sedeti na

desnici Moči in priti na oblakih neba,« (Mt 26,64), je veliki duhovnik raztrgal svoja oblačila in rekel: »Bogokletje je izrekel! Kaj potrebujemo še prič?« (Mt 26,65) Zunaj na dvorišču pa je sedel Peter. Množica ga je prepoznala, on pa je tajil, da pozna Jezusa in tako so se izpolnile Jezusove besede o napovedi Petrove zatajitve. Naslednje jutro so Jezusa odvedli pred rimskega oblastnika Poncija Pilata. Pilat ga je vzel na zaslišanje, a Jezus je molčal, zato ga je izročil množici. Vendar pa je množica vztrajala, naj ga križa. Pilat se je zbal cesarjevega prijateljstva, Jezusa je dal prebičati in nato še križati, pri čemer si je umil roke in pokazal na krivdo ljudstva. Po smrtni obsodbi so Jezusa kronali s trnjem in mu naložili križ na rame. Sam je nesel svoj križ na kraj, ki se imenuje Golgota, kar pomeni kraj Lobanje. Tam so ga križali in ko je visel na križu, so se iz njega norčevali in ga sramotili. Od šeste do devete ure pa se je po vsej zemlji stemnilo, Jezus je zaklical z močnim glasom in izdihnil. Ko se je zvečerilo, je Jožef iz Arimateje Pilata prosil za Jezusovo telo in ta je dovolil. Jožef je telo vzel, ga povil v povoje in položil v grob. Ko je bil Jezus pokopan, so se Judje spomnili njegove napovedi, da bo vstal od mrtvih, zato so prosili Pilata, naj zastraži grob. Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna, pa sta se Marija Magdalena in druga Marija odpravili h grobu ter srečali angela in prazen grob. Angel jima je naročil, naj odideta in povesta učencem, da je Jezus vstal od mrtvih in da pojde v Galilejo, kjer ga bodo srečali. Ko sta z veliko radostjo tekli sporočit novico apostolom, se jima je prikazal vstali Jezus in ju nagovoril. V istem času pa so stražarji tekli sporočit novico velikim duhovnikom in ti so jih nahujskali, naj govorijo, da so Jezusa ukradli njegovi učenci. »Tako se je ta govorica razširila med Judi do današnjega dne.« (Mt 28,15) Zadnji del poglavja pa predstavlja odlomek srečanja učencev z vstalim Jezusom v Galileji. V tem odlomku Jezus da tudi glavno naročilo: »Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence: krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha in učite jih izpolnjevati vse, kar koli sem vam zapovedal! In glejte: jaz sem z vami vse dni do konca sveta.« (Mt 28,18-20)

3.3.3.2 Postavitev odlomka v širše besedilo Mt 16,21-28,10

Odlomek pa lahko postavimo v širše besedilo. Širše besedilo zavzema poglavja od 16,21 do 28,1-10. Jezus namreč svojim učencem trikrat napove svoje trpljenje in

vstajenje. To se začne že v 16,21: »Od takrat je Jezus začel svojim učencem kazati, da bo moral iti v Jeruzalem in veliko pretrpeti od starešin, vélikih duhovnikov in pismoukov, da bo moral biti umorjen in tretji dan vstati.« Da pa bomo lažje razumeli to napoved, si moramo ogledati še prejšnji odlomek, v katerem je Jezus spraševal svoje učence: »Kaj pa vi pravite, kdo sem?« (Mt 16,15) Simon Peter je izpovedal vero vanj in rekel: »Ti si Kristus, Sin živega Boga.« (Mt 16,16) In Jezus ga je postavil za poglavarja Cerkve, učencem in Petru pa je naročil, naj nikomur ne pravijo, da je on Kristus. V nadaljnjih odlomkih sledijo pogoji hoje za Jezusom, Jezusova spremenitev na gori, ozdravitev božjastnega dečka in nato zopet napoved trpljenja in vstajenja. »Ko so bili zbrani v Galileji, jim je Jezus rekel: »Sin človekov bo izročen v človeške roke in ga bodo umorili, a tretji dan bo vstal.« (Mt 17,22-23) Po teh dogodkih je sledil drugi obsežnejši govor, govor o življenju v Cerkvi. Ta govor vključuje, kdo je največji, pohujšanje, priliko o izgubljeni ovci, bratski opomin, skupno molitev, odpuščanje grehov in priliko o neizprosnem služabniku. Kasneje je govoril še o ločitvi, prostovoljni vzdržnosti, o otrocih, bogatem mladeniču, nevarnosti bogastva, nagradi za odpoved in priliko o delavcih v vinogradu. Po tej priliki je sledila tretja napoved trpljenja in vstajenja. Jezus jim je rekel: »Glejte, v Jeruzalem gremo in Sin človekov bo izročen vélikim duhovnikom in pismoukom. Obsodili ga bodo na smrt in izročili poganom, da ga bodo zasmehovali, bičali in križali, in tretji dan bo vstal.« (Mt 20,18-19) Po tej napovedi so se zvrstile zgodbe: prošnja matere Zebedejevih sinov, pripoved o tem, da morajo voditelji služiti, in pripoved o dveh slepih v Jerihi. Zatem pa so prišli v Jeruzalem. Začelo se je z mesijanskim vhom, kjer ga je množica, ki ga je kmalu zatem obsodila na smrt, prepevala in slavila. V Jeruzalemu je Jezus izgnal prodajalce iz templja, povedal je priliko o nerodovitni in posušeni smokvi, o dveh sinovih, o morilskih viničarjih, o svatbi, davku cesarju, vstajenju od mrtvih. Dal nam je tudi največjo zapoved, ki pravi: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, z vsem srcem, z vso dušo in z vsem mišljenjem. To je največja in prva zapoved. Druga pa je njej podobna: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. Na teh dveh zapovedih stoji vsa postava in preroki.« (Mt 22,37-40) Sledijo 2. poslednji govori, ki vključujejo Jezusovo obtoževanje pismoukov in farizejev, pri čemer jim napove sedemkratno gorje, pregrehe in kazni, vključi pa tudi tožbo nad Jeruzalemom, napoved uničenja templja, začetek gorja, veliko stisko nad Jeruzalemom, javni prihod Sina človekovega in njegovo kozmično razsežnost, priliko o smokvi, poziv k čuječnosti, priliko o zvestem in

nezvestem služabniku, priliko o desetih devicah, priliko o talentih in poslednja sodba. Po tem govoru pa se je že začelo Jezusovo trpljenje, ki je privedlo do zmagoslavnega vstajenja.

3.3.4 Sinoptična analiza

»Trije sinoptični evangeliji (Mr, Mt in Lk) imajo podobno zgradbo in veliko skupnih pripovedi. Sinoptična analiza primerja vzporedne odlomke posameznih evangelistov med seboj in ugotavlja njihove posebnosti. Sinoptična primerjava nam je v veliko pomoč pri odkrivanju različnih vidikov temeljnega teološkega sporočila posameznega evangelista. Sinoptična analiza se sprašuje po stičnih točkah posamezne sinoptične pripovedi, analizira dodatke posameznega evangelista ter se sprašuje, kaj in zakaj je nek podatek izpustil, zamenjal, kaj in kako je določeno stvar poudaril.« (Matjaž 2015, 27)

Marko v svojem odlomku doda Mariji vzdevek Jakobova, doda tudi še eno osebo po imenu Salóma. Opiše, da so kupile dišave, da bi šle mazilit Jezusovo telo. Marko opiše tudi medsebojni pogovor med ženami, ko so govorile, kdo jim bo odvalil kamen od vhoda v grob. Tukaj ni nikjer opisano, da so zagledale angela, temveč so zagledale mladeniča. V svojem govoru ženam doda še Jezusov vzdevek Nazarečan, in na koncu pove, naj veselo oznanilo sporočijo njegovim učencem in Petru. Peter je posebej izpostavljen. V svojem odlomku pa Marko zapiše še, da so žene stopile ven in zbežale od groba. Pri Mateju sta ženi zapustili grob s strahom in velikim veseljem, pri Marku pa so trepetale in bile vse iz sebe in nikomur niso nič povedale, kajti bale so se. Luka pa opiše, da so do groba prišle Marija Magdalena, Ivana, Marija Jakobova in še druge žene. Luka tudi ne opiše podobe angela ali mladeniča, kot je pri Marku ali pri Mateju, temveč opiše, da sta prišla dva moža, ki sta novico prenesla ženam. Onadva jih tudi takoj spomnita na Jezusove besede: »Sin človekov mora biti izročen v roke grešnih ljudi, biti mora križan in tretji dan vstati.« (Lk 24,7) Žene so se besed spomnile in stekle povedat enajsterim in vsem drugim. Luka tudi pove, da se je to zgodilo prvi dan tedna, nič več ni omenjena sobota, kot je pri Marku in Mateju.

Matejeva vstajenjska zgodba je najdaljša od vseh treh sinoptikov. On pove točen čas dogajanja, kaj se je dogajalo, ko sta ženi prišli do groba, kaj se je dogajalo s stražarji in

na koncu nam poda še prikazanje vstalega Jezusa in njegovo naročilo ženam, kaj naj sporočita njegovim učencem.

MATEJ	MARKO	LUKA	JANEZ
Prazen grob (28,1-7)	Prazen grob (16,1-7)	Prazen grob (24,1-7)	Prazen grob (20,1-10)
Jezus se prikaže Mariji Magdaleni in drugi Mariji (28,9-10)	Jezus se prikaže Mariji Magdaleni (16,9)		Jezus se prikaže Mariji Magdaleni (20,11-18)
	Jezus se prikaže dvema učencema (16,12)	Jezus se prikaže dvema učencema (24,13-31)	
Jezus se prikaže enajsterim (28,16-20)	Jezus se prikaže enajsterim (16,14-18)	Jezus se prikaže učencem (24,36-50)	Jezus se prikaže učencem (20,19-31), Jezus se še enkrat prikaže učencem (21,1-22)
	Jezus je bil vzet v nebo (16,19)	Jezus je bil vzet v nebo (24,51)	

3.3.5 Sinhrona analiza

»Celostna interpretacija posameznih pojmov, motivov in tem, ki jih uporablja svetopisemski pisatelj, je možna šele potem, ko sledimo njihovem razvoju in primerjamo njihovo uporabo v celotnem literarnem delu. Vsako temo ali motiv sestavljajo ključne besede, ki se pojavljajo večkrat (in ne vedno na isti način). Ključne besede tvorijo neke vrste niti teksta, ki tečejo od začetka do konca zgodbe in povezujejo besedilo oz. temo v smiselno celoto.« (Matjaž 2015, 29)

»*Ne bojta se!*« Kadarkoli Sveto pismo navaja prikazanje Gospodovega angela in Jezusa, se pojavijo besede: »Ne boj se.« Tako je tudi v Mt 14,27, ko Jezus hodi po vodi in se prikaže apostolom. Apostoli so mislili, da je prikazen, vendar pa se je oglasil Jezus in rekel: »Bodite pogumni! Jaz sem. Ne bojte se!« (Mt 14,27) Tudi v Jožefovih sanjah se prikaže Gospodov angel in mu reče: »Jožef, Davidov sin, ne boj se vzeti k sebi Marije, svoje žene ...« (Mt 1,20). Ta besedna zveza se pojavi tudi v 1Mz 15,1: »Po teh dogodkih se je Abram v videnju zgodila Gospodova beseda, rekoč: »Ne boj se, Abram! Jaz sem tvoj ščit, tvoje plačilo bo zelo veliko.« Tudi pri preroku Jeremiju najdemo te besede:

»Ti pa, moj služabnik Jakob, se nikar ne boj, govori Gospod, nikar se ne plaši, Izrael!« (Jer 30,10) Znotraj Nove zaveze te besede pozdrava najdemo pri Lk: »Ne boj se, Marija, kajti našla si milost pri Bogu,« (Lk 1,30) in v Razodetju: »Ne boj se! Jaz sem Prvi in Zadnji in Živi.« (Raz 1,17-18)

3.3.6 Analiza motivov in tem

»Motiv je pripovedovanje sedanjega dogajanja v obliki podob, pripovedi ali besednih zvez, ki so v biblični tradiciji že dobili neko določeno obliko. V posameznih dogodkih biblični človek prepozna odmeve dogodkov iz odrešenijske zgodovine. Motiv je biblična podoba, ki vzpostavlja vez med konkretnim dogajanjem in odrešenijsko zgodovino ter prebuja spominjanje na neko intenzivno zgodovinsko izkustvo. Pri analizi motivov ugotavljamo zgradbo in izvor motivov ter njihovo teološko uporabo v izvornem okolju (Stara zaveza) ter v obravnavanem odlomku.« (Matjaž 2015, 31–32)

a) Motivi

- Strah: v Svetem pismu najdemo različne vidike strahu. Tako imamo prisotnost strahu v Mt 28,4: »Od strahu pred njim so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi.« Tako imamo opisano tudi v 2Mz 20,20: »In Mojzes je rekel ljudstvu: Nikar se ne bojte! Kajti Bog je prišel, da bi vas preizkusil in da bi bil njegov strah pri vas, da ne bi grešili.« 5Mz 6,2: »... da se boš bal Gospoda, svojega Boga, in vse dni svojega življenja izpolnjeval vse njegove zakone in zapovedi, ki ti jih dajem ...« Ti primeri nam prikazujejo, da se ljudje vedno bojijo Boga, kadar imajo stik z njim. V Svetem pismu pa najdemo tudi strah pred Bogom. To imamo opisano v Lk 1,12: »Ko ga je Zaharija zagledal, je bil zbežan in strah ga je obšel.« Poseben motiv je strah Božji. Tega najdemo v Prg 1,7: »Strah Gospodov je začetek znanja, modrost in vzgojo zaničujejo bedaki,« in Sir 1,11: »Strah Gospodov je slava in ponos, veselje in venec radosti.« V tem pododdelku prvega poglavja Sirahove knjige nam svetopisemski pisatelj spregovori o modrosti, ki je strah Gospodov. Strah lahko opišemo tudi za tistega, ki se boji Jahveja. To najdemo v Ps 15,4: »Kdor zaničuje zavržene, izkazuje pa čast tistim, ki se bojijo Gospoda, kdor ne spreminja prisege, čeprav mu je v škodo ...« Psalm naprej opisuje, da kdor tako dela, ne bo omahnil na veke.

- Gospodov angel: angel je posebni Božji odposlanec. Poslan je na zemljo, da določenemu človeku prinese Božje sporočilo. Beseda angel izvira iz grške besede *ἄγγελος* [ángelos], kar pomeni odposlanec, kurir, sel. V hebrejščini najdemo besedo *מַלְאָךְ* [malah], kar prav tako pomeni odposlanec. V Svetem pismu so angeli posredniki Božje moči, obstajajo zato, da izvršujejo Božjo voljo. Angeli se prikažejo tako posameznikom kot tudi celotnim narodom, da najavijo dogodke, dobre ali slabe, ki se tičejo ljudi. Angeli so Abrahamu napovedali rojstvo Izaka, Manóahu rojstvo Samsona in Abrahamu uničenje Sodome. Omenjeni so tudi angeli varuhi. V Sodnikih je Gospodov angel naslovil vse ljudi in jim obljubil, da jih bo pripeljal v obljubljeni deželo. Angel je bil tisti, ki je Eliji prinesel meso in pijačo in tako kot je Bog pazil na Jakoba, tako vsako pobožno osebo varuje angel, ki skrbi zanjo ne glede na vse. So pa tudi vojaški angeli, eden izmed njih je na primer v eni noči pokončal celo asirsko vojsko, ki je štela 185.000 moških; Božji sli bodo prišli na ladjah in prestrašili brezbrizne Etiopijce (Ezk 30,9); angeli bodo ruvali sovražnike kakor pleve (Ps 35,5-6). Omenjeni so tudi angeli maščevanja, na primer v drugi Samuelovi knjigi (2 Sam 24,15). Glede na ta svetopisemski odstavek izgleda, da je bila epidemija poosebljena in zlobni angeli v Psalmu 78 so mišljeni kot taka poosebitev (Ps 78,49). Zlo je v tem primeru mišljeno kot vzročno, v smislu »povzročati zlo« in ne kot zlo samo, kajti angeli so po naravi naklonjeni človeku. Predvsem pa angeli povečujejo Boga (Ps 19,1-2). Angeli sestavljajo Božje nebeško sodišče, kjer z Bogom sedijo na koncilu (1 Kr 22,19), zato so imenovani Njegov »zbor svetih« (Ps 89,6-8). Spremljajo Boga kot njegovi pomočniki, ko se prikaže človeku (5 Mz 33, 2), nekateri angeli pa so poslani na zemljo, da Bogu poročajo, kaj se dogaja (Zah 6,7). V preroških knjigah se angeli pojavljajo kot preroški duhovi, ki prerokom prinašajo Božjo besedo, na primer v prvi knjigi kraljev (1 Kr). Angeli zelo neradi izdajo svoje ime, če jih po njem vprašamo (Sod 13,18). Take podobe angela imamo opisane v Svetem pismu Stare zaveze, kjer se angeli večinoma pojavljajo. V Novi zavezi se angeli pojavijo ob napovedi rojstva Janeza Krstnika (Lk 1,11-21) in Jezusa Kristusa (Lk 1,28-38), angel se prikaže tudi ženam, ki so prišle h grobu, da bi mazile Jezusovo telo (Mt 28,1-10). Kasneje pa se angel pojavi še v Apostolskih delih, ko reši apostole iz zapora (Apd 5,20). Angel se ljudem prikazuje tudi v sanjah.

Tako se npr. prikaže Jožefu, ko mu pove, da je njegova žena Marija noseča od Svetega Duha, in v Egiptu, ko angel sporoči Herodovo smrt in da se lahko vrnejo nazaj v Izraelovo deželo.

- Galileja: je pokrajina na severu Palestine. Tam začne Jezus svoje poslanstvo, preden gre v Jeruzalem; tja pokliče svoje učence za čas po vstajenju.
- Čaščenje ali adoracija: v strogem smislu samo za Boga (Mt 4,10; 1 Kor 14,25), ne za ljudi (Apd 10,26; Pavel; Raz 19,10; 22,9), za Kristusa (Flp 2,10s; Heb 1,6), angeli Kristusa (Mt 28,9-17). Pri drugih bogovih je to malikovanje (Apd 7,43) zveri ali kipa (Raz 13). Pogosto je to preprost priklon v znamenje globokega spoštovanja.

b) Tema

- Vstajenje: v Stari zavezi je prikazano kot oživljenje v hagiografiji Elija in Elizeja (1 Kr 17; 2 Kr 4), kot življenje, ki se skrivnostno nadaljuje, je omenjeno pri Henohu in Eliju (1 Mz 5,24; 2 Kr 2), kot življenje po smrti je pripravljeno s simbolom kosti (Ezk 37), potrjeno s simbolom nebeške rose, ki oplaja deželo senc (Iz 26,14-19), in v zgodbi o služabniku (Iz 53). Jasno o njem govori Dan 12,2, ki razlikuje med dobrimi in slabimi, 2 Mkb 7,9; 11,23; 14,46. Knjiga modrosti ga predpostavlja. Temelji na Božji oblasti nad živimi in mrtvimi, nad tem, da Bog ljubi življenje in ne smrti, da je Bog živih. Vstajenje v Novi zavezi pa imamo opisano v vseh štirih evangelijih (Mt, Mr, Lk in Jn), ko opisujejo Jezusovo vstajenje.
- Veselje: v Stari zavezi kot temeljno in skupno človeško izkustvo nastopa v številnih odlomkih SZ in je vir bogatega besedišča. Zlasti avtorji modrostnih knjig si pogosto predstavljajo, da se poraja v notranjosti, da je odraz notranjega zdravja (Sir 13,25-14,2; 30,21-25), da sodi med največje dobrine (Sir 1,11-13); Jeremija se odvrne od človeškega veselja (Jer 16); Jeruzalem je največje veselje izgnancev (Ps 137). Spremlja zavestno izkušnjo odrešitve in priča o njej ter oblikuje izraz o tej zavesti; od tod vesela, praznična narava obredov (5 Mz 12; 16), tako da sama hebrejska beseda lahko pomeni veselje in praznovanje. Veselje je lahko izraženo tudi z glasbo in plesi (2 Mz 15). Človeško veselje se prenaša na naravo kot nekakšen vesoljni virus (Ps 65; 98). Veselje je mesijanska dobrina brez primere (Iz 35, Hvalnica veselju; 60; 65,18). Človeško veselje ima meje (Prg 14,13) in je dvoumno. V Novi zavezi pa imamo za veselje veliko

različnih podob: gostija, svatba, zaklad. Veselje je mesijanski dar, saj združuje grški pozdrav *haïre* s preroškim izročilom. Veselje je Jezusovo zaradi razodetja Očeta (Lk 10,21), zaradi Lazarja (Jn 11,15). Veselje je zaradi Mesija: Abrahamovo (Jn 8,56); Davidovo (Apd 2,26). Veselimo se lahko tudi zaradi stvari: zaradi preizkušenj (Jak 1,2), stiske (2 Kor 7,4), preganjanja (Mt 5,12; Jn 16,20 sl.); ker so imena zapisana (Lk 10,20), pogani, ker so poklicani (Apd 13,48), zaradi krsta (Apd 8,39), zaradi vere (1 Pt 1,8), zaradi upanja (Rim 12,12); zaradi učencev (Flp 4,1; 1 Tim 2,20); zaradi Jezusovega vstajenja (Mt 28,9; Jn 20,20), zaradi njegovega ponovnega prihoda – paruzije (1 Pt 4,13). Veselje pa je lahko tudi pogubno. Tako je bilo pogubno za Heroda (Lk 23,8), pogubno je za svet (Jn 16,20) in za ljudi (Raz 11,10).

3.3.7 Interpretacija

»Temeljita zgodovinsko-kritična in filološka analiza teksta je osnovni temelj vsake interpretacije. Eksegetska interpretacija bibličnih besedil pa je nadalje temelj za biblično in sistematično oz. dogmatično teologijo. Interpretacija odlomka je nekakšen sklep dosedanjih korakov.« (Matjaž 2015, 33) »Pri tem koraku je potrebno uporabiti vsaj tri tuje komentarje ali en tuj strokovni članek na to temo.« (Matjaž 2004, 25) Pri interpretaciji se vedno osredotočamo na nekatera vprašanja. Ta vprašanja so: Kakšen namen ima avtor, kakšno mesto ima znotraj teološkega toka prve Cerkev, kako se v tekstu odraža konkretno zgodovinsko okolje (rimsko in helenistična kultura), kateri elementi so uporabljeni in kaj avtor želi povzročiti pri bralcu.

- Avtor posveča pozornost opisu dogajanja, kako sta ženi prispeli do groba in videli Gospodovega angela, ki je sedel na kamnu, hkrati pa posveča pozornost tudi njegovemu nagovoru, ko je ženama oznanil novico, ju povabil, naj si ogledata grob ter jima naročil, naj to povesta njegovim učencem. V drugem delu zgodbe pa avtor svojo pozornost posveča vstalemu Jezusu, ki se na poti prikaže ženama. Tudi On ju nagovori in to z besedami. »Pozdravljeni,« kakor da se ne bi nič zgodilo in kakor da je to le neko navadno, običajno srečanje, kakršno je bilo pred smrtjo in vstajenjem. Svojo pozornost avtor posveča tudi njegovemu nagovoru ženama, ki je v osnovi enak kot nagovor angela.

Ko Gospodov angel pride iz nebes in odvali kamen, so stražarji vztrepetali in bili kakor da bi bili mrtvi. Odziv stražarjev se ne zdi presenetljiv. Bolj nenavaden je odziv žena, ki se tudi prestrašijo, pa vendar je v Svetem pismu velikokrat zapisano, da se je vedno, kadar je šlo za prikazanje, pojavil strah in ženi nista bili nikakršni izjemi. Toda kasneje, ko ju nagovori z besedami: »Ne bojta se,« in ko jima naroči, naj novico sporočita njegovim učencem, strah spremlja veliko veselje. Fraza »Ne boj se,« je v Svetem pismu velikokrat uporabljena, predvsem takrat, ko gre za prikazanje. Te primere smo našli že zgoraj.

Sledilo je tudi srečanje med vstalim Jezusom in ženama. Odnos med njima in Jezusom je predstavljen zelo odprto, saj ženi takoj, ko ga srečata, padeta predenj, mu objameta noge in se mu priklonita. Ta odziv žena je posebna drža, ki najbolj izraža čast Gospodu. Tudi v naši kulturi je poklon in poklek pred tabernakljem ali pa pred najsvetejšim zakramentom izraz globokega spoštovanja do Boga. »Gospod, tako si velik in mogočen, da pred teboj padem na kolena in te počastim.«

Ta odlomek osvetljuje Jezusove napovedi, saj so v tem odlomku prišle do vrhunca. Jezus je resnično pravi Bog in pravi človek, kar je dokazal s svojim vstajenjem. Da pa vstajenje ne bi bilo samo po sebi umevno, da ne bi bilo nobenih prič, se je Jezus že takoj prikazal ženama in tako vzpostavil drugačen odnos, kot so ga imeli prej. S tem dogodkom je Jezus ženama naklonil veliko poslanstvo.

- Evangeljski tekst je za teološki tok prve Cerkve zelo pomemben, saj je ravno Matejev evangelij veljal za izvirno novozavežno besedilo prve Cerkve in imel velik vpliv na razvoj teološke misli tudi v srednjem veku. Konkretno zgodovinsko okolje se odraža predvsem v tem, da pri grobu zasledimo rimske stražarje. Rimska oblast se je zaradi strahu pred uresničitvijo Jezusove napovedi zbala, da bi telo ukradli njegovi učenci in razglasili, da je Jezus vstal od mrtvih. Toda kljub straži jim to ni pomagalo. Jezus je vstal od mrtvih in pred tem so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi. Drugi izraz konkretnega zgodovinskega

okolja pa je helenistični pozdrav »Pozdravljene,« ki ga je Jezus namenil ženama. Ta pozdrav bi lahko prevedli tudi kot: »Dobro jutro.« S helenistično kulturo pa lahko primerjamo tudi dejanje, ki sta ga storili ženi, ko sta mu objeli noge in se mu priklonili. To najdemo tudi pri Dionysiusu Halicarnasusu, ko Coriolanusova mati, medtem ko ga prosi, objema njegove noge in jih poljublja.

- Osebe, ki nastopajo v tem odlomku, so: Marija Magdalen in druga Marija, ki sta predstavljeni kot Jezusovi učenki, ki sta prišli pogledat grob; Gospodov angel, ki nastopa vedno v prikazanjih ljudem in prenaša božje sporočilo; stražarji, ki imajo v tem odlomku zelo medlo vlogo, in Jezus, ki je predstavljen kot odločen in neposreden. Izbrani odlomek je krajevno umeščen v Jeruzalem, v vrt, kjer je bil grob. Časovno se je vse skupaj očitno dogajalo naslednji dan, saj nas v to uvede že prvi stavek: »Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna ...« (Mt 28,1)
- Odlomek bralcu sporoča temeljno resnico vere, da je Jezus resnično vstal od mrtvih in da se je prikazal ženama, ki sta postali priči njegovega vstajenja, ter tudi njegovim učencem, saj je ženama naročil, naj jim sporočita, da ga bodo videli v Galileji, kot jim je govoril pred smrtjo in vstajenjem. Avtor želi bralcu vzbuditi občutek, da je tudi on priča vstajenja, in naj veselo novico predaja naprej svojim prijateljem, okolici in seveda potomcem.

3.3.8 Aktualizacija

»Rezultat eksegetske analize svetopisemskega odlomka je precizna in plastična predstavitev Jezusovega delovanja, zvesta rekonstrukcija življenja prve Jezusove skupnosti in prve Cerkve ter končno aktualizacija ali obračanje razodetja na temeljna eksistencialna vprašanja in konkretno življenjsko situacijo. Aktualizacija je prisotna že znotraj samega Svetega pisma: starejša besedila so bila ponovno brana v luči novih okoliščin in so se nanašala na tedanji položaj Božjega ljudstva.« (Matjaž 2015, 34)

»Dokument o interpretaciji navaja v IV. poglavju načela, metode in meje aktualizacije (CD 87, 97–109):

- »Aktualizacija je mogoča, ker ima biblično besedilo zaradi polnosti svojega pomena veljavo za vse dobe in vse kulture.«

- »Za odkritje pomena, ki ga imajo za današnje moške in žene, je treba nanesti njihovo oznanilo na sedanje okoliščine in ga izraziti v jeziku, ki je primeren sedanjemu času.«
- »Aktualizacija se uresničuje zaradi dinamike živega izročila verne skupnosti. Ta je izrecen podaljšek skupnosti, v katerih je Sveto pismo nastalo, se ohranjalo in izročalo naprej.«
- »Cerkveni očetje so se s svoje strani zatekali k tipologiji in alegoriji, da so aktualizirali biblična besedila, kakor je bilo primerno položaju kristjanov v njihovem času.«
- »Interpretacija Pisma s Pismom je najbolj varna in najbolj plodna metoda za uspešno aktualizacijo, posebno v primeru starozaveznih besedil, ki so bila ponovno brana v Stari zavezi.« (CD 87 2000, 97–109)

»Aktualizacija je neke vrste posodabljanje ali rekonstrukcija bibličnega besedila ter prilagajanje interpretacije sodobni miselnosti in govorici. Ekseget je dolžan predstaviti »ves blesk Božje besede, čeprav je izražen v človeških besedah.« (DV 13) Da pa bo njegova učinkovitost globoka, pa je potrebna inkulturacija glede na poseben značaj vsakega naroda. Mnogi so danes otopeli za delovanje Božje besede zaradi sekularizacije in pretirane demitologizacije (CD 87,16) (Matjaž 2015, 34–35).

Pri tem koraku se lahko osredotočimo na posamezne vrstice, saj lahko vsako vrstico aktualiziramo, to pomeni, da jo postavimo v sodobni čas. Silvano Fausti nam razloži, da »po soboti« pomeni, da je »sobota dan počitka in tudi Gospod je, ko se je končal njegov napor, spal v grobu.« (Fausti 2008, 598) »Ko se je svital prvi dan tedna, je dan, ko se je Gospod prebudil iz sna in ni zadnji, ampak prvi v tednu – zora osmega dne. Naše bivanje odslej razsvetljuje ta luč, ki nikoli ne zaide. »Risus paschalis,« ki izvira iz zmage nad smrtjo in iz občestva z Bogom, je odslej »barva« življenja: za verujočega je vsak dan praznik.« (Fausti 2010, 598–599) Poseben motiv, ki spremlja dogajanje, je potres. »Zemlja se strese in rodi Sina, prvega izmed številne vrste bratov (Rim 8,29).« (Fausti 2008, 599) »Kamen, ki ga odvali angel (tisti, ki oznanja), ne leži na Jezusovem telesu, ampak na našem srcu, grobu vsakega upanja! Le oznanilo Vstalega Križanega ga odvali. Moč angela je ista kot moč oznanjene Besede: je sam vstali Jezus, v katerem je vsaka beseda izpolnjena.« (Fausti 2008, 599) Da je bilo njegovo oblačilo belo kakor

sneg, pa pomeni, da »ni več gol niti povit v platno smrti, temveč nosi belo oblačilo, ki je zmagovalčevo.« (Fausti 2008, 599) V naslednji vrstici je povedano, da so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi. »V njegovem vstajenju se poleg zemlje strese tudi človek, ki hoče čuvati smrt.« (Fausti 2008, 599) »Čuvarji groba so resnični mrtveci. Takšni bodo ostali, vse dokler ne bodo sprejeli resnice, ki jo poznajo.« (Fausti 2008, 599) Nato angel spregovori, vendar ne poda nobene besede stražarjem, obrne se k ženama, ki iščeta Jezusa. »Ob grobu smo lahko kot tisti, ki čuva mrtvega in postanemo mrtvi, ali pa kot ženi, ki sta tam iz ljubezni in srečata svoje življenje. Zato je edini možni nagovor angela: »Ne bojta se,« kajti Gospod govori, ko se razodene človeku, naj se ne boji, kajti od Adama naprej se človek boji Boga.« (Fausti 2008, 599) Ženi, ki sta prišli h grobu, vesta, kje bi moral biti Jezus. Vendar ga ni. »*Neupravičena* odsotnost Jezusovega telesa spodnese edino gotovost vsakega, rojenega iz žene: biti tam v grobu. Toda je Jezus je vstal. Vstajenje je bilo, kot vsako Božje dejanje, napovedano (16,21; 17,23; 20,19; 12,40), je izpolnitev božanske obljube in ne izpeljava iz človeške zamisli.« (Fausti 2008, 599–600) Tega bi se morali zavedati tudi sodobni verniki. Če bi se tega zavedali, nas ne bi bilo strah, šli bi na ulice in oznanjali. In ravno to danes potrebuje predvsem naša sekularizirana kultura. Kristjani se moramo zavedati poslanstva, ki nam je bilo namenjeno že pri krstu, predvsem pa potrjeno z zakramentom Svetega Duha pri birmi. Pojdimo ven iz »zakristij« našega življenja in oznanjujmo, da je Gospod, Stvarnik nebes in zemlje, vstal od mrtvih in s tem odrešil človeštvo.

3.4 Povzetek

V tem poglavju smo si najprej ogledali odlomek v slovenskem in v izvirnem grškem jeziku, zatem pa smo naredili prerez od vrstice do vrstice in s tem ugotovili, kot so že ugotavljali številni biblicisti, kaj nam želijo vrstice povedati, predvsem pa kaj nam želi povedati sam odlomek. V drugem delu tega poglavja pa smo eksegetsko analizirali odlomek po osmih korakih, ki so: zamejitev odlomka, členitev in strukturiranje teksta, vključenost odlomka v kontekst, sinoptična analiza, sinhrona analiza, analiza motivov in tem, interpretacija in aktualizacija. Pri zamejitvi odlomka smo se osredotočili na njegov začetek in konec. Odlomek se začne z otvoritvenim stavkom: »Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna ...« S tem je načrtana časovna omejitev. Konča pa se s pozdravnim

Jezusovim nagovorom ženama. Jezusov nagovor je zelo podoben angelovemu nagovoru. Pri naslednjem koraku smo razčlenili tekst in določili njegovo strukturo ter tako ugotovili, da je sestavljen iz dveh večjih delov, ki ju lahko razvrstimo tudi na posamične enote: A je uvod, tj. 1. vrstica, B so okoliščine dogajanja (v. 2–3), C je reakcija stražarjev (v. 4) in D je angelov nagovor ženama (v. 5–7). 2. del pa govori o srečanju žena z vstalim Jezusom. A` predstavlja okoliščine dogajanja in srečanje z Jezusom (v. 8–9) ter D` Jezusov nagovor ženama (v. 10). Nato smo odlomek postavili v širši in ožji kontekst. Širši kontekst se razteza od 16,21 do 28,10, ožji kontekst pa od 26,1 do 28,10, v katerem je predstavljena celotna pasijonska zgodba. Zatem smo si ogledali sinoptike, kako sta besedilo zapisala evangelista Marko in Luka, nato pa je prišla na vrsto sinhrona analiza, pri kateri smo poudarili ključno frazo: »Ne bojta se.« Ogledali smo si, kaj ta fraza predstavlja v ključnem odlomku in kje jo še najdemo znotraj Svetega pisma. Kasneje smo predstavili še motive in teme. Motivi so strah, Gospodov angel, Galileja in čaščenje ali adoracija, temi pa sta vstajenje in veselje. Zaključna dva koraka sta bila še interpretacija in aktualizacija, pri katerih smo poskušali razložiti pomen odlomka za današnjega bralca. Ugotovili smo, da je aktualnost odlomka v vsakem času. Tekst je namenjen vsem nam in nam želi povedati, da tako kot sta storili ženi, naj delujemo tudi mi. Odpravimo se v svojo okolico in oznanjujmo, da je Gospod vstal in živi.

V naslednjem poglavju si bomo na kratko ogledali razvoj in nastanek pragmalingvistične metode in nato odlomek s to metodo tudi analizirali.

4. ZAČETEK IN RAZVOJ PRAGMALINGVISTIČNE METODE TER PRAGMALINGVISTIČNA ANALIZA TEKSTA

4.1 Začetek in razvoj metode

Pragmatski elementi so zelo stari. Že starejše definicije znakov se obračajo na interpretacijo in osebo, ki interpretira. Za svetega Avgušтина sta govoreče (loquens) in poslušajoče (audiens) konstitutivna elementa v naravi zakonov. Frankemölle graja, da se že v Platonovem Kratilonu govor označuje kot ravnanje. Ta koncepcija govora je v današnji moderni teoriji pragmatike jezika spoznana kot fundamentalna.

Preden pa lahko govorimo o pragmatiki jezika ali pragmalingvistiki kot teoriji, si moramo na kratko ogledati filozofsko smer, imenovano ameriški pragmatizem, iz katerega teorija izvira. Glavna predstavnika sta Charles Sanders Peirce in Charles William Morris.

4.1.1 Ameriški pragmatizem

Ameriški pragmatizem se je v takojšnji filozofiji pojavil v članku z naslovom »How to Make Our Ideas Clear« avtorja Charlesa Peircea, ki je svoj sestavek objavil v časopisu z naslovom Popular Science Monthly januarja 1878. Sprva se je govorilo o logičnem pozitivizmu, predvsem leta 1930, ko so nemški filozofi v ZDA iskali zatočišče pred diktatorskim sistemom v rodni Nemčiji, ki ga je vodil Adolf Hitler. V ozadju novega gibanja, imenovanega pragmatizem, in v njegovem razvoju prepoznamo tri pomembne vplive, ki so determinirali oblikovanje novega pogleda. Ti trije vplivi so:

- okolje znanosti,
- okolje religije in
- okolje filozofije.

1.) Vpliv znanosti

Druga polovica 19. stoletja je bila obdobje, ko je znanost prepoznavalo in dosegalo več ljudi kot v vseh prejšnjih dobah v zgodovini. Newtonovi fiziki so v svojem klimatskem okolju govorili o mehanskem determinizmu, ki je izvor bolj konzervativne etike in religije. Tu so trčili ob Darwinovo teorijo evolucije in novo znanost, imenovano psihologija, ki je zmanjšala neumnost človeškega upanja in povečala skrb za prehod na stopnjo brezciljnega priliva materije in energije. V našem času se razprava o znanosti in religiji vedno odvija v sodelovanju med znanstveniki in teologi. V 19. stoletju je bila večina znanstvenikov in teologov filozofov, zato se je diskusija o tem opredeljevala kot filozofski problem. Eden izmed konfliktov med znanostjo in filozofijo je bilo vprašanje mehanskega determinizma, ki je bil predlagan kot uspeh znanosti v razlagi naravnega fenomena na podlagi mehanskih principov. Mehanisti so razlagali, da je vesolje ura, ki je konstrukcija in rezultat delovanja Stvarnika v času stvarjenja in je v soglasju z drugim zakonom o termodinamiki.

Pomemben znanstveni vpliv, ki je okužil filozofe, je imela Darwinova teorija evolucije. Zgodovina življenja v vesolju je dosegla višek s pojavom človeka, in s tem je življenje doseglo popolnejšo obliko. Vsi znanstveniki so verjeli v razvoj in vsi so bili mnjenja, da je s tem razložen tudi razvoj vesolja.

Zadnji pomemben dejavnik je vpliv pragmatikov in njihovo znatno zanimanje za psihologijo, ki se je oblikovala v Ameriki v drugi polovici 19. stoletja. Toda noben vpliv znanstvenikov, ki so delovali na področju pragmatizma, ne bi bil mogoč brez pomembne reference pozitivizma. Pozitivizem ni položaj v znanosti, ampak je pomemben del filozofije znanosti. Filozofsko smer pozitivizem je v 19. stoletju iznašel francoski filozof Auguste Comte. »Izraz pozitivizem prihaja od besede pozitiven, ta pa pomeni: a) nasproten od naravnega, se pravi vzpostavljen, postavljen; b) izkustveno dejstvo, ki ga zaznamo s čutili; če razlogov zanj ne poznamo, ga imamo za »golo dejstvo«; c) kar je gotovo, zanesljivo, učinkovito, praktično, koristno; č) konstruktivno in destruktivno.« (Stres 1998, 195) »Za pozitivizem so pomembni predvsem zadnji trije pomeni. Comtovo stališče poudarja: 1. nezaupanje v vsako metafiziko in zgolj pojmovno izpeljevanje enega pomena iz drugega, če tega ni mogoče opreti na čutilno-

zaznavne podatke; 2. kult izkustva in zavračanje vsake »stvari same na sebi« onkraj njega; 3. verovanje v moralno učinkovitost znanosti; 4. hierarhijo znanosti, kjer je odločilno mesto določeno v naravoslovju; 5. podreditev posameznika občemu, se pravi družbi; 6. utemeljevanje morale z vzajemnostjo in družbeno solidarnostjo.« (Stres 1998, 195) Pozitivizem je močno povezan z določeno družbeno-moralno vizijo ter vlogo, ki jo v tem pogledu pripisuje znanosti. »Pozitivizem namerava na podlagi znanosti urediti politiko, da bo zgodovina mirno potekala po vnaprej določenih pravilih ali zakonih zgodovine.« (Stres 1998, 196) Korenine pozitivizma segajo v nominalizem, ki je nasprotnik aristotelskega konceptualizma. »Pojmi ne izražajo nobene obče dejanskosti, marveč so samo obča znamenja, v katerih se izraža izkustvo in to je vedno posamično.« (Stres 1998, 196) Pozitivizem se pojavi v obdobju, ki se imenuje pozitivna ali izkustvena znanost. V tem obdobju pride do spremembe metode in tudi vsebine: »kozmozologija se izenači s fiziko, psihologija z empirično psihologijo, morala s sociologijo.« (Stres 1998, 196) Auguste Comte pravi, da narave ne moremo neposredno spoznati, ampak jo je treba pravilno vprašati in se držati dejstev. Temu nasproti postavlja teološko držo. Po njegovem mnenju je namen znanosti predvidevanje, kako bi lahko pravilno ukrepali in oskrbeli, kar je potrebno. Za Comta je izjemnega pomena teorija o treh obdobjih. Prvo obdobje je teološko, zanj je značilna fikcija. »Razum si izmišlja neresnična bitja, ki bi naj bila za pojavi. V pojave projicira samega sebe, se pravi, da jih ima za posledico hotečega in zavestnega bitja. Zato ne vidi zakonitosti, marveč poljubnost, čudežnost, posamičnost. Znotraj teološkega stadija razlikuje spet tri stopnje: fetišizem oživlja predmete; politeizem določa posamičnim področjem posebno nadnaravno bitje; končno pa monoteizem postavi nad vse enega samega boga, ki vse vodi, ki je vse ustvaril, s čudeži pa prelamlja svoj lastni red in dela izjeme.« (Stres 1998, 199) Drugo obdobje je metafizično in zgolj prehodno. Je kritika teološkega obdobja in v ospredje sedaj stopajo bistva: »Abstraktne sile in moči; vegetativna duša na mesto nimfe, zaščitnice drevesa ali driade v drevesu, padec telesa pa razlaga s hrepenenjem priti na svoje naravno mesto. Namesto bogovom se pripisujejo dejavnosti in lastnosti naravi.« (Stres 1998, 199) Zadnje pa je pozitivistično obdobje. Tu se pojavljajo samo korelacije, zaporedja pojavov, zakonitosti, ki kažejo samo zunanjo pravilnost pojavljanja. Pozitivistična metoda obsega pet temeljnih postopkov: » ... dedukcijo, opazovanje, primerjanje, razvrstitev in izhajanje ali zgodovino. Vsaka od znanosti poudari bolj en ali drugi postopek.« (Stres 1998, 199–200) Comte navsezadnje znanosti

razvrsti v sedem pomembnih skupin: matematika, astronomija, fizika, kemija, biologija, sociologija in nazadnje še morala.

2.) Vpliv religije

Na eni strani imamo pomemben vpliv, ki sloni tako na poudarku pragmatizma kot protestantizma, ki sta vztrajala, da posamezna odkritja slonijo na starih resnicah; te so privedle do termina, ki ga uporabljajo modernejši misleci. Najpomembnejši direktni vpliv religije v ameriškem pragmatizmu je podal ameriški religijski idealizem. Religijski idealizem ali moralni idealizem moramo ločevati od metafizičnega idealizma. V moralnem idealizmu ima pomembno vlogo narava vesolja, tako mentalna kot materialna. Trdi, da vesolje ni več slepo drobljenje materije, ampak da je nekje nekdo, ki ima namen na zgledih pokazati in delovati brez povprečne materije in gibanja. Pravimo ji teleološka filozofija. K pomembnosti moralnega idealizma v ameriški filozofiji so prispevali številni pisatelji. Kot primer lahko navedemo ameriškega filozofa Towsenda, ki pravi: »Tu je ena pomembna nota v ameriški filozofiji, tako imenovani idealizem. Beseda je osnovana na frazi ali pripovedni labilni tehniki. Namerava okarakterizirati centralno nagnjenje v naši filozofiji kot znak doktrine v nevidnem kraljestvu, ki oskrbuje osnivanje vidnega kraljestva.« (Towsend 1934, 4 v Moore 1961, 8)

3.) Vpliv filozofije

Primarni vpliv filozofije v pragmatizmu sloni na jezikovnih problemih, ali kot jim danes pravimo, problemih mišljenja. Dandanes uporabljamo novo terminologijo, ko govorimo o problemih, toda problemi v različni pojavnosti so stari toliko kot filozofija sama. Primarno zanimanje za razumevanje problemov pragmatizma samega sega že v daljno dobo starih Grkov, prepoznati ga je mogoče tako pri Platonu kot Aristotelu, razvidno je tudi v srednjeveškem pojmovanju narave vesolja.

Zahodna filozofija je začela okoli leta 600 pred Kristusom z učenjem Thalesa iz Mileta, ki je začetnik znanosti. »Osnovni problem njegove filozofije je vprašanje biti. Nanj odgovarja v smislu starih kozmogoničnih izročil, vendar gre korak dlje, zaradi česar

Aristotel meni, da je Thales s svojo teorijo o arhé v nasprotju z mitologirajočimi teologi.« (Juhant 2001, 21) Ugotavlja, da je vse spreminjajoče med seboj povezano v enem temelju (gr. arhé), tj. vodi (gr. hýdor). V starogrški filozofiji so predsokratiki govorili o govorici, ki je »za Grke sredstvo, s katerim izražajo svojo ukoreninjenost v bit (bivanjski okvir), zato je jezik nekaj živega.« (Juhant 2001, 16) V nadaljnjem razvoju zgodovine filozofske misli in opredelitve jezikovnih problemov je pomemben tudi Sokrat. Sam tega sicer ni zapisal, najdemo pa njegovo misel v poznejših delih njegovih naslednikov. Sokrata filozofi različno opredeljujejo: ali kot dialektika, logika ali religiozno-etičnega genija. On je že povezoval filozofske panoge: »... logiko (dialektiko), spoznavno teorijo, ontologijo in etiko. Njihov skupni temelj je govorica, s katero človek obvladuje resničnost. Sokrat zato zaupa govorici in goji govorno spretnost, s katero človek izpove resničnost, ki je že v njem.« (Juhant 2001, 36) »Sokratova filozofija je živa tvorba. Živa govorica ima svojo pravo moč, pisana beseda pa je vedno izolirana in izločena iz neposredne resničnosti.« (Juhant 2001, 36) Z govorico tako lahko določimo »stalnost besed«. Besede imajo tudi stalno moč in niso le poljubno spreminjajoče se vrednosti.« Govorica in vsa njena dejavnost, tudi filozofija, se odvijajo v živem dialogu, kjer se razkriva stalnost biti in preko besede oziroma pojma bit prihaja na dan kot resnica.« (Juhant 2001, 37) Naslednji pomemben avtor, ki se ukvarja s tem problemom, je Platon (427–347 pr. Kr.). Platon v svojem dialogu Kratilos določi temelje »pravilnemu« govorjenju o resnici. Platon trdi, da »govorica prek pojmovnega mišljenja posreduje ideje.« (Juhant 2001, 53) Govor po njegovem izhaja iz bivajočega in je zato resničen. »Govorica lahko vedno znova dojame bistvo stvari, pa čeprav je to bistvo zakrito v pojavne like. Pri tem pa logos (umski sistem resničnosti) ostaja stalno potopljen v mitos (pripoved), iz katerega izhaja celovitost resničnosti.« (Juhant 2001, 53) V zvezi s tem pa Platon govori tudi o božji previdnosti, grško theia moíra, »ki jo je mogoče komaj spoznati in razumeti: Spoznanje prave resničnosti je torej nekaj božanskega, kar presega možnosti človeškega logosa in je potopljeno v skrivnost biti, zato pa mitično in tudi božansko.« (Juhant 2001, 53) Za njim se je s tem ukvarjal tudi Aristotel (384–322 pr. Kr.). Pri njem govorica dobi posebno odločilno urejevalno vlogo. Prepričan je tudi, da »govorica poseduje sredstva, s katerimi se lahko loti te naloge in jo tudi uspešno opravlja. Bistveni del logične (umske) metode oziroma metode logike je govorna sposobnost, preko katere um kot spretnost mišljenja lahko uspešno opravi svojo filozofsko nalogo.« (Juhant 2001, 67) Po Aristotelovo je govorica

temelj določanja stvarnosti, ki razodeva, da ima človek kot umsko bitje že vnaprej določen pristop k stvarnosti. S tem »opozarja, da je svet človeku tudi že vnaprej dan, človek pa v svojem spoznavanju nikoli ne more zajeti vse biti.« (Juhant 2001, 69) V nadaljnjem razvoju so se tem problemom ukvarjali stoiki, ki so logiko razumeli kot jezikovno filozofijo. »S ponovnim poudarjanjem jezika kot temelja logike in s tem filozofskega razumevanja resničnosti so stoiki ponovno izpostavili vprašanje govornice kot oblikovalke človekove resničnosti v posredovanju med naravo (stvarmi) in človekovim umom.« (Juhant 2001, 102) Prvenstveni problem govornice je problem spoznavanja, saj človek z govornico izraža posamezno stvar. Pri tem mnenju jim je pomagalo predsokratsko izročilo, ki je vpeljalo pojem *vrojena semena* (gr. *lógos spermatikós*). Gre za človeku prirojene sposobnosti, ki so nekakšne v naravi utemeljene božanske zasnove. »Prek njih človek v govornico že položeno bistvo stvari izgovori in tako ohranja povezanost s celovito bitjo. Izgovorjena (gr. *lékton*) govornica je kot stalna vez med umom, naravo in njenimi temelji ter nas tako odpira za razumevanje stvari.« (Juhant 2001, 103) Ravno zato je govornica sredstvo, ki »nam posreduje znanje o posameznih stvareh, ki jih povezuje v celoto. Ravno stoiki so izdelali prve osnove stavčne logike, ki temelji npr. na trditvi: »Če Platon živi, potem Platon diha,« oziroma če drži prva trditev, potem drži tudi druga.« (Juhant 2001, 103) Obdobje antične filozofije in s tem začetek znanosti se je končalo in razvoj misli je tekel naprej tudi v srednjem veku. S problemom, ki so ga opisovali že stari Grki, so se ukvarjali tudi srednjeveški avtorji. Med njimi je prevladoval Avguštin (354–430). Njegova definicija jezika se glasi: »Jezik je uvid (lat. *intellegere*), je sredstvo in pot v skrivnost biti.« (Juhant 2001, 127) Z Avguštinom znova nastopi »konkretna zgodovinska podoba logosa kot temelja eksistencialne biti, ki jo zmore brati človeški um. Sredstvo je govornica (logos) kot človekova konkretna zgodovinska dejavnost.« (Juhant 2001, 127). Uvid je po Avguštinovo »čisto intelektualna dejavnost, s katero človek odkriva temelje lastne biti, kar pa ga hkrati vodi tudi k zadnjim temeljem človeka in sveta, k človekovemu najbolj notranjemu.« (Juhant 2001, 127) »Tako je *intellegere* osebni dialog v globine biti človeka, katerih temelj je osebni Bog.« (Juhant 2001, 127)

V nadaljevanju bomo na kratko predstavili dva najpomembnejša predstavnika ameriškega pragmatizma, ki sta Charles Sanders Peirce in Charles William Morris.

Charles Sanders Peirce razvije triadično učenje znakov. Pri tem moramo upoštevati, da znak sestoji iz treh prejemnikov: »Kot prvič znak stoji v povezavi z mišljenjem, ki ga interpretira, drugič znak stoji kot objekt, pri čemer je identičen miselnemu, in tretjič je znak kot nek pogled ali kvaliteta, ki prinese povezavo z njegovim objektom.« (Paz 1999,18) Na podlagi tega Peirce definira tudi semiotiko, ki je sestavljena iz treh delov: »znak v ozkem čutu, označenem predmetu in interpretu.« (Paz 1999,18) Te trije deli so moč semiotike kot triadične funkcionalne enotnosti.

Charles William Morris na podlagi Charlesa Sanders Peirca gradi triadično povezavo med znaki in semiotiko razdeli na tri dele: »sintaktiko (oblikovne povezave med znaki), semantiko (povezave med znakom in objektom) in pragmatiko (znanost o znakih za njihove razlagalce).« (Paz 1999,19) Pri pragmatiki se moramo osredotočiti na psihološke, biološke in sociološke fenomene, ki so pomembni pri razvoju znakov. »Semiotični osnutek, ki ga je Morris podal v prvem delu z naslovom *Grundlagen der Zeichentheorie*, začenja novo neodvisno umetnost in znanje v razvoju, v kolikor so povezave med elementi in znaki. Na podlagi tega pa v svojem drugem delu z naslovom *Signs, language and behavior* semiotiki doda behavioristično osnovo.« (Paz 1999, 19) Behaviorizem je ameriška psihološka smer, ki pri proučevanju človeka izhaja iz njegovega obnašanja in ravnanja. Na podlagi tega poda metodološko abstrakcijo za sintaktiko, semantiko in pragmatiko skupaj: »Na osnovi treh korelatov nosilcev znakov, oblikovalcev in razlagalcev obstoji trojna povezava znakov, pri čemer je mogoče narediti raziskavo dvomestnih povezav, ki abstrahirajo.« (Paz 1999, 20)

4.1.2 Logični empirizem

»Logični empirizem izvira iz tako imenovanega dunajskega kroga in vpliva na logike, kot je Tarski. Spoznamo ga v vseh delih filozofa Carnapa in mladega Ludwiga Wittgensteina. Ima epistemološke interese in želi ustvariti znanstveni jezik. Leta 1934 se Rudolf Carnap spozna z Morrisovim pragmatizmom. V njegovem uvodu v semantiko prevzema semiotični sistem in zajema povezave kot stopnje v razvoju abstrakcije. Takole pravi: »Če se v raziskovanju izrecno osredotočimo na odnos do govornika ali če to izrazimo s pojmom uporabnika jezika, se znajdemo na polju pragmatike. Če se osredotočimo na uporabnika jezika posameznega izraza in analiziramo njegov pomen,

potem se znajdemo na polju semantike, in na koncu, če se osredotočimo na pomen in odnos med analiziranim izrazom, preidemo na polje sintaktike. Celotna jezikovna znanost, ki sestoji iz teh treh delov, je poznana kot semiotika.« (Paz 1999, 20) Carnap s tem močno poudari obširen pragmatični odnos, ki je podlaga za lingvistiko.

4.1.3 Teorija govornega dejanja

»Wittgenstein v svojem delu *Filozofske raziskave* trideset let po svojem delu *Traktat* prikaže radikalno spremembo v pojmovanju njegove jezikovne analize. Številni problemi so sedaj znani problemi, ki posredno vplivajo na starinski jezik. Pomen besed obstoji v njihovi uporabi. Jezik se ne uporablja le za pisanje, kot menijo filozofi, temveč kot govorno dejanje v jezikovnih igrarh, ki obstojijo v življenjskih oblikah: govor je del dejavnosti ali življenjske oblike. Wittgenstein je kljub tej odprtosti malce zaostal glede na historičnost in spremenljivost govornega dejanja.« (Paz 1999, 21) V Oxfordu pa obstoji posebna skupina, ki podaja novo teorijo govornega dejanja, temelječona novo orientirani študiji jezika na podlagi članka Gilberta Ryla z naslovom *Systematically misleading expressions*. Za to teorije ima izredne zasluge G. L. Austin s svojim delom *How to do things with words?* iz leta 1962. Iznašel je dejanje izrekanja ali lokucijsko dejanje, dejanje vplivanja ali ilokucijsko dejanje in dejanje učinkovanja ali perlokucijsko dejanje, kar je opisano v prvem poglavju magistrskega dela.

4.1.4 Pragmalingvistika v sedanjosti

»S. J. Schmidt lepo povzame nalogo pragmatične lingvistike, ki se glasi: Pragmalingvistika opisuje jezik skozi prizmo jezikovne uporabe v povezavi z uporabnikom, raziskuje jezikovna dejanja (govorna dejanja) oz. komunikacijske izreke ter upošteva kontekst in jezikovne situacije, v katere so vključene, raziskuje razmerja med trditvami in izreke ter govorna dejanja naredi razumljive.« (Paz 1999, 24) Vsebino pragmatike razloži v petih točkah.

1. »Pragmatika izdeluje odnose med sintaktičnim in semantičnim opisovanjem in izrekom, ki se naprej povezuje v odnos komunikativne teorije.
2. Opisuje kontekstualne pogoje, kakšna je vsebina posameznega izreka (situacija, premise in predpostavke, upanja itd.).

3. Razporedi vloge delov komunikacije v trenutku izreka.
4. Dodela psihološke podatke (interesi, pozornost, spomin itd.).
5. Odnos med jezikom in fizičnim ter psihičnim mehanizmom, ki se realizira v jeziku.« (Paz 1999, 25)

Prav tako pravi, da je pragmatika znanost, ki obravnava odnose posameznega jezikovnega elementa s proizvajalcem, uporabnikom in sprejemnikom v komunikacijski situaciji. Komunikacijska situacija je sestavljena iz različnih elementov: odpošiljatelja, prejemnika, kraja in časa dogodka, polja zaznavanja prejemnikov itd. Vsi ti elementi pa ustvarijo kontekst. V pragmatiki pa je možno videti tudi različne vedenjske ravni in področja (odnosne situacije, govorne situacije, obiskovalne situacije itd.). Poleg tega pa lahko opazujemo govornika, poslušalca in njihovo vedenje. Opazujemo lahko tudi njihove sociološke norme, dolžnosti in navade, ki se pokažejo znotraj besedila.

4.1.5 Uporaba v Svetem pismu

Eksegeti se strinjajo, da je pri razlagi svetopisemskega besedila izrednega pomena in nepogrešljiva ravno pragmalingvistika. S pragmalingvističnim pristopom ne zaključimo zgodovinsko-kritične metode, temveč jo bolj dopolnimo in na novo usmerimo: »Jezikovne metode lahko zgodovinsko-kritično eksegezo podpirajo in pokažejo različne poglede znotraj besedila, ki se jih običajno prezre, čeprav bi se jih morali držati. Primerov za to je veliko. Filozofija antičnih jezikov ima vedno zgodovinsko raziskovanje. Sedaj bolj upošteva močnejše jezikovne modele za znanje, ki zahteva funkcionalne poglede na celotno besedilo. Ne samo pomen, ampak tudi delujoč pomen, mora biti jasen.« (Paz 1999, 26) Upoštevanje bogatitev zgodovinsko-kritične metode lahko rečemo, da pragmalingvistika razlagalcem besedila omogoča senzibilnost, ki ji pomaga, da lahko besedilo pogledamo z drugega zornega kota, celo pri obravnavi iste tematike.

V tem delu smo si na kratko pogledali začetek in razvoj pragmalingvistične metode. Ugotovili smo, da je ta metoda že zelo stara, vendar je šele v 19. stoletju dobila svoje pravo mesto. Pred razvojem metode smo si morali na kratko ogledati ameriški pragmatizem, katerega glavna predstavnika sta Charles Sander Peirce in Charles

William Morris. Nato smo si ogledali logični empirizem, ki se je začel v tako imenovanem dunajskem krogu v delih Rudolfa Carnapa in mladega Ludwiga Wittgensteina, teorijo govornega dejanja, ki jo je prav tako razvil Ludwig Wittgenstein, na koncu pa smo si ogledali pragmatolingvistiko v sedanjosti in njeno uporabo v Svetem pismu. Sedaj, ko smo na kratko preleteli njeno zgodovino in razvoj, pa se lahko začnemo ukvarjati s pragmatolingvističnim pristopom, s katerim bomo analizirali naše besedilo.

4.2 Pragmatolingvistična analiza Mt 28,1-10

Pragmatolingvistični pristop je sestavljen iz treh delov: sintaktike, semantike in pragmatike. Po teh treh delih bomo analizirali tudi naše besedilo. Pri vseh treh analizah nam bo prav prišel razrez besedila po vrsticah in njihova razlaga.

1. Sintaktična analiza

Sintaktična analiza se osredotoča na strukturo stavka in vlogo posameznega elementa v stavku.

Uvodni stavek v odlomek se začinja: »Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna, sta prišli Marija Magdalena in druga Marija pogledat grob.« (Mt 28,1) Trditev je sestavljena iz dveh stavkov. Glavni stavek se glasi: Po soboti sta prišli Marija Magdalena in druga Marija pogledat grob. Vmes pa imamo vrinjeni stavek, ki nam dodatno razloži, kdaj natančno sta prišli h grobu. Ta dva stavka sta si v neenakovrednem razmerju. »Po soboti, ko se je svital prvi dan tedna ...« je časovni prilastek, ki nam sporoči, da se je dogodek začel naslednji dan, torej prvi dan v tednu. Marija Magdalena in druga Marija sta osebek in akterki dogajanja. *Prišli* in *pogledat* sta povedka, *grob* pa je predmet v tožilniku. Prišli sta pogledat grob, kjer je bil pokopan Gospod.

V 2. vrstici, ki se glasi: »In glej, nastal je močan potres, kajti Gospodov angel je prišel iz nebes. Pristopil je in odvalil kamen ter sédel nanj,« sta dva stavka, ki sta v časovnem

zaporedju. Močan potres je nastal kot posledica prihoda Gospodovega angela, ki je tukaj osebek, iz nebes. *Prišel* je povedek, *nebesa* pa je prislovno določilo kraja, ki nam bolj dodatno razloži, od kod je prišel angel. Naslednji stavek naniza dogajanje. Opisuje, da je angel pristopil, odvalil kamen in sédel nanj. Vsi trije glagoli so v 1. osebi ednine v pretekliku, kar nakazuje, da se je to zgodilo, tik preden so žene prišle do groba. 3. vrstica opiše angelov videz in pravi: »Njegova podoba je bila kakor blisk in njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg.« Takoj zatem pa 4. vrstica opozori na odziv stražarjev. Ta vrstica se glasi: »Od strahu pred njim so stražarji vztrepetali in bili kakor mrtvi.« »Od strahu« je posledica odziva stražarjev, ki so tukaj predstavljeni kot pasivni opazovalci dogodka. V 5. vrstici je prvo govorno dejanje v našem odlomku. »Angel pa je nagovoril ženi in rekel: »Ne bojta se! Vem namreč, da iščeta Jezusa, križanega.« Angelov nagovor je dejanje vplivanja ali ilokucijsko dejanje, saj močno vpliva na naslovnika, v našem primeru ženi. Govor je tvorjen na neposreden način, saj je smisel skladen z obliko. Naslednja, 6. vrstica je nadaljevanje govora. Glasi se: »Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel! Pridita in poglejta kraj, kamor je bil položen.« Vrstica je sestavljena iz treh stavkov. Prva trditev nam pove, da Jezusa, ki ga onidve iščeta, ni več v grobu in takoj naprej naveže na naslednjo trditev, ki pove, da je vstal, kakor je bil napovedal. Nato pa sta ženi povabljeni v grob, da si ogledata kraj, kjer je bil pokopan. Govorno dejanje je tukaj tako konstantivno, saj nam opiše dogodek, kot tudi performativno, ker spreminja dejanskost in se nanaša na to kar izrekamo. V naslednji vrstici sledi angelov ukaz: »Hitro pojdita in povejta njegovim učencem: »Vstal je od mrtvih! Pred vami pojde v Galilejo, tam ga boste videli« Glejta, povedal sem vama.« (Mt 28,7) S tem trditvami se tudi zaključí angelov nagovor in lahko pričakujemo le odziv žena, ki je napisan v naslednji vrstici. Tudi tukaj imamo performativno govorno dejanje, ki spreminja dejanskost in se nanaša na izrečeno. Govor je neposreden, saj angel govori z močjo in uporablja velelnike kot so: hitro pojdita in sporočita. V 8. vrstici pa imamo opisan odziv žena. Glasi se: »Hitro sta zapustili grob ter s strahom in velikim veseljem stekli sporočit njegovim učencem.« Ženi sta storili, kar jima je bilo naročeno, zato lahko rečemo, da je celotni angelov govor perlokucijsko dejanje ali dejanje vplivanja, saj je s svojimi besedami močno vplival na poslušalki.

V naslednjih vrsticah pa imamo opisan Jezusov prikaz ženama in njegov nagovor. 9. vrstica pravi: »In glej, naproti jima je prišel Jezus in rekel: »Pozdravljeni!« Oni dve sta

pristopili, mu objeli noge in se mu priklonili.« Vrstica je sestavljena iz dveh trditev. Že prvi Jezusov pozdrav lahko razumemo kot perlokucijsko dejanje, saj je takoj vplival na ženi, da sta pristopili, mu objeli noge in se priklonili. Glavni akter tukajšnjega dogajanja je Vstali Gospod. V 10. vrstici pa imamo ponovitev angelovih besed: »Tedaj jima je Jezus rekel: » Ne bojta se! Pojdita in sporočita mojim bratom, naj gredo v Galilejo; tam me bodo videli.« Μὴ φοβεῖσθε je tukaj odmev angelovih besed. Jezusov nagovor je performativno dejanje ki spreminja dejanskost in se nanaša na izrečeno. Govor je neposreden, saj Jezus govori z močjo in uporablja velelnike, kot so: hitro pojdita in sporočita.

2. Semantična analiza

Semantična analiza išče odgovor na vprašanje, kaj nam želi tekst povedati in kaj pravzaprav določeni izreki in stavki pomenijo v samem tekstu. Sestavljena je iz dveh različnih osi: na eni strani raziskuje pomen besed, ki jih najdemo v določenem tekstu (sinhrona analiza) in na drugi strani pomen besed skozi časovni razvoj (diahrona analiza). V tem delu analize se osredotočamo na predstavitev kraja, portret oseb, ki se pojavijo v odlomku in tematsko razvrstitev vrstic. Semantična analiza se sprašuje, kaj pomeni ta tema in kje v Svetem pismu se še nahaja.

Tekst nam želi posredovati veselo oznanilo, da je Gospod vstal od mrtvih, in opisuje dogodke, ki so nastali po vstajenju. Prva vrstica izbranega odlomka se začne s frazo »po soboti (gr. Ὁψὲ δὲ σαββάτων/ opse de sabbaton)« in nam želi povedati, da se moramo spomniti, da se sabat zaključi s sončnim zahodom v soboto. Pri prvi trditvi Matej uporabi besedo εἰς, ki bolj literarno razloži začetek dneva, v judovstvu znan kot sobotni večer. Toda tukaj moramo razumeti bolj simbolično interpretacijo, saj ostali sinoptiki razložijo, da se je vse skupaj dogajalo naslednji dan, torej na nedeljo, ki je prvi dan tedna. Nato nam avtor opiše, da je nastal močan potres (seismos), kar dobesedno pomeni potres in ni le posledica nevihte, viharja (Mt 8,24), ampak je razložen bolj v apokaliptičnem kontekstu, bolj kot eshatološki razgovor (Mt 24,7) in ob vstajenju svetih (Mt 27,54). V 4. vrstici je izjemnega pomena glagol vztrepetati (eseisthesan), ki izhaja iz istega pomena kot potres (seismos) pri Mt 28,2. Stražarji so identificirani kot οἱ τηροῦντες (tisti, ki čuvajo). Glagol je isti kot v 27,36, kjer Matej predstavi vojake, ki

stražijo pred križem, zato se ta glagol tukaj ponovi kot odmev te vrstice. Pri angelovem nagovoru v naslednji vrstici imamo besedo ἀποκριθεὶς (literarno: imeti odgovor), ki največkrat ne pomeni odgovoriti, ampak vedno vključuje reakcijo. Druga pomembna točka pa je empatična beseda ὑμεῖς, kajti onidve strahu pred njim ne potrebujeta. V tej vrstici se pojavi tudi beseda ἐσταυρωμένον (križanega), ki jo Matej 8-krat v svojem evangeliju uporabi v zvezi z Jezusom, vse v povezavi s pasijonsko zgodbo, ki pa jo sveže priklič v spomin v tem stavku. Izjava na koncu angelovega nagovora ženama, da ga bodo videli v Galileji, spominja bralce na »Jezusovo obljubo v Mt 26,32, da bo potem, ko bo obujen od mrtvih, pred njimi šel v Galilejo. Ta stavčna zveza se nanaša na njegove učence, apostole. Na koncu prvega dela odlomka avtor za strah uporabi močnejšo besedo μετὰ φόβου (velik strah) v povezavi z izrazom καὶ χαρᾶς (in veseljem) kot nekaj nadnaravnega, saj je strah kot neizogiben in samo kot prava človeška reakcija, toda veselje je tista zadnja beseda, ki spremlja ženi, ki sta prišli do groba.

Naslednja tematika izbranega odlomka, pa je srečanje žena z Vstalim Gospodom. Poseben termin »pristopili sta (približati se) ... poklonili sta se mu« predpostavlja korektno držo do Jezusa, ki vzpostavi akt čaščenja.

Zanimiva je tudi Matejeva fraza, ki se dvakrat pojavi v tem odlomku: »in glej« in je namenjena nam, bralcem odlomka, da si lažje predstavljamo, kako se je vse skupaj zgodilo.

Kraj, kjer se je vse skupaj dogajalo, je Jeruzalem oziroma točno določeno je, da se je vse dogajalo ob grobu. »Stoletje ali še več preden je Jeruzalem leta 70 po Kristusu podlegel rimskemu cesarju Titu, so Judje, ki so živeli v mestu, pokopavali mrtve zunaj obzidja. Niso klesali vsakega groba posebej v apnenec, temveč so izkopali v skali velike prostore za številna trupla. V »sobo«, ki je bila dovolj visoka, da so ljudje v njej lahko stali vzravnano, je vodil nizek vhod, da se je bilo treba splaziti skozenj po vseh štirih. Okoli sten – ali na nekaterih od njih – je bila v višini pasu pogosto vklesana klop. Nad klopjo so bile v skalo izklesane 2 m globoke vdolbine. Včasih se je iz prve sobe prišlo še v eno ali dve dodatni. Pred grobnico so uredili dvorišče za pogrebne obrede in morda tudi za vrt. Kadar je kdo umrl, so truplo položili na klop ali v eno izmed vdolbin v zidu, ga namazili in zavili. Vhod so zaprli s skalo ali ponekod z okroglo ploščo, ki se je

kotalila po plitvem jarku. (Varna vrata so bila potrebna zato, da so mrtve zavarovali pred divjimi živalmi in mrhovinraji.) Ko je meso razpadlo, so včasih kosti pobrali v zaboj (kostnico) in ga položili v eno izmed vdolbin. V grobnicah je še danes moč najti nekaj teh zabojev, izklesanih iz kamna. Leseni so že zdavnaj strohnili.« (Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma 1994, 67) Iz tega opisa je moč razbrati, da se podrobnosti natančno ujemajo tudi z opisom v našem odlomku.

V izbranem odlomku nastopajo 4 osebe: Marija Magdalena, »druga« Marija, Gospodov angel in Jezus.

Marija Magdalena je »morda ena izmed redkih, kateri svetopisemski pisatelji lastnemu imenu dodajo še ime kraja, od koder izhaja.« (Hostnik 2009, 1) Magdala je bil v Jezusovem času cvetoč majhen kraj, katerega prebivalci so se preživljali z ribolovom. »Oddaljen je bil od Kafarnauma okoli 8 km in približno 30 km od Nazareta. Marija je torej izhajala iz Galileje.« (Hostnik 2009, 1) Zanimivo je to, da jo evangelisti imenujejo po domačem kraju, saj so takrat navadno žene imenovali po moškem sorodniku – očetu, možu ali sinu. Tako lahko sklepamo, da Marija ni bila poročena. Bila pa je gospodarsko samostojna in mogoče celo premožna. Največ značilnosti o njej lahko izvemo iz Lk 8,1-3: »Priključila se je skupini, ki je sledila Jezusu, podobno kot tudi nekaj drugih žena. Samo iz kratke omembe v Lk 8,2 in dopolnila k Mr 16,9 izvemo, da je Jezus izgnal iz nje sedem hudih duhov.« (Hostnik 2009, 2) Iz teksta lahko spoznamo, da je bila Marija popolnoma v oblasti demonov, v oblasti zlega in temnega, kasneje pa jo Jezus ozdravil in osvobodil. »Marija Magdalena je sodila torej k skupini žena, ki so skupaj z drugimi učenci spremljale Jezusa. Spadala je k »služečim ženam« v Gospodovem spremstvu. Za njim so hodile od mesta do mesta in od vasi do vasi (Lk 8,1).« (Hostnik 2009, 2) Iz vsega napisanega v Svetem pismu o Mariji Magdaleni lahko sklepamo, da je imela med Jezusovimi spremljevalkami vodilno vlogo, saj je večinoma imenovana na prvem mestu. Marija Magdalena je bila tudi očitnica Jezusove smrti, o čemer poročajo vsi evangeliji. Opazovala je tudi, »kam so Jezusa položili (Mr 15,47), predvidevamo tudi, da je bila med ženami, ki so spremljale Jezusovo telo do groba (Lk 23,55).« (Hostnik 2009, 3) Prav tako imamo pri vseh štirih evangelistih opisano, da je prva zvedela za vstajenjsko sporočilo in ga posredovala naprej apostolom in učencem. Tako nam evangelisti predstavijo Marijo kot ženo, »ki je na svojem telesu izkusila, kaj pomeni

»biti ozdravljen« in je na temelju te izkušnje ljubila Jezusa in mu sledila. Dala je zanj vse svoje moči in vse svoje premoženje, mu ostala zvesta v njegovi katastrofi in postala prva in najpomembnejša velikonočna poslanka.« (Hostnik 2009, 4)

»Druga Marija« pa je oseba, ki ni identificirana. Nekateri eksegeti so mnenja, da je to Marija Jakobova in Jožefova (Mt 27,61), spet drugi pa Marija, mati našega Zveličarja. Toda identiteta te osebe ni znana.

Gospodov angel je posebni Božji odposlanec. Poslan je na zemljo, da določenemu človeku prinese Božje sporočilo. Beseda angel izvira iz grške besede ἄγγελος [ángelos], kar pomeni odposlanec, kurir, sel. V hebrejščini najdemo besedo מַלְאָךְ [malah], kar prav tako pomeni odposlanec. V Svetem pismu so angeli posredniki Božje moči, obstajajo zato, da izvršujejo Božjo voljo. V našem odlomku je angel predstavljen kot tisti, ki prinese veselo oznanilo o Gospodovem vstajenju ženama, Mariji Magdaleni in »drugi Mariji«.

Četrta oseba, ki nastopa v odlomku, pa je Vstali Jezus, ki se na poti prikaže ženama in ponovi angelove besede.

Tematsko se odlomek razdeli na dvoje: prva tema je prihod žena do groba, prihod Gospodovega angela in njegov nagovor njima, druga tema pa je srečanje z Vstalim. Tema, ki nas spremlja skozi celoten odlomek, pa je vstajenje. Tema »vstajenje« se v svetem pismu velikokrat pojavlja. Največkrat je uporabljena v Novi zavezi v povezavi z Jezusovim vstajenjem. Pojavlja pa se tudi kot SZ napoved. Najprej imamo zapisano pri Iz 26,19, ko pravi: »Tvoji mrtvi bodo oživali, moja trupla bodo vstala.« Tukaj gre za veličasten in odrešilen vzklik, ko bodo božji mrtvi dosegli pravico in prejeli zaslužno plačilo. To lahko razširimo na vse pravične ljudi. Kasneje o tem govori prerok Ezekiel 37,1-14, ko napoveduje nove čase. Narod, ki sta ga vojna in izgnanstvo zdesetkala, bo oživel in se združil pod vodstvom novega Davida in bo poslej zvest Bogu, ki si bo postavil svetišče v njegovi sredi. Tudi prerok Ozej v 6,2 pravi: »V dveh dneh nas bo oživil, tretji dan nas bo vzdignil in bomo živeli pred njegovim obličjem.« Tematiko najdemo še v Ps 16,8-11 in 27,13-14; pri Jobu 14,7-15 in 19,25-27; pri preroku Danijelu 12,2.13 in Makabejcih 12,43-45. Povsod se tema o vstajenju nanaša na vstajenje

pravičnih poslednji dan. Prav tako pa imamo temo vstajenja mrtvih, ki jo omenja Iz 26,19; Ezk 37,10; Jon 2,3-10; Dan 12,2; 2 Mkb 7,9.14.29; Mdr 3,4 in Sir 46,12. »V starozaveznem času so Izraelci na splošno verovali, da po smrti dobri in hudobni pridejo v šeol. To je bilo nekakšno bivališče v podzemlju, ki je bilo le senca resničnega življenja in od koder se nihče ni mogel vrniti. Občasno so preroki izražali upanje v vstajenje naroda, kot najdemo pri Ezekielu. Najbližje, kar je Stara zaveza prišla upanju v vstajenje posameznikov, je v Danijelu 12,2: »Mnogi izmed teh, ki spijo v prahu zemlje, se bodo prebudili.« Toda v Jezusovem času je najbrž večina Judov (razen saducejev) verjela v vstajenje za vsakogar. Pravični bodo »spet vstali v večno življenje« (Ps 3,6).« (Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma 1994, 140–141) Toda šele Jezusova zmaga nad smrtjo in njegova obljuba vstalega življenja sta končno odgnali grozo pred smrtjo.

3. Pragmatična analiza

Pragmatična analiza pa nam želi predstaviti, da teksti pri poslušalcih in bralcih želijo nekaj doseči in jih ne le o nečem informirati. Za današnjega bralca Svetega pisma je pomembno, da pri branju in razumevanju teksta ohranja socialno-kulturni kontekst, v katerem je besedilo nastalo. Pomembno je tudi vprašanje, kako spraviti antično besedilo v sodobno razumevanje. Pragmatična analiza je zelo podobna aktualizaciji, ki jo zahteva vsaka eksegetska analiza.

Tekst iz našega odlomka želi pri vsakem bralcu doseči, da bi tudi on postal priča Jezusovega vstajenja. Prvi del, ki govori o tem, kako sta ženi prišli do groba, lahko prevedemo v sodobno komunikacijo s tem, da smo tudi mi v času velikega tedna, ko se spominjamo Kristusovega trpljenja, podobni ženama, ki sta prišli h grobu polni upanja, da se bo uresničilo, kar je Gospod napovedal. Tudi mi se v velikonočnem času vsako leto spominjamo tega dogodka, saj hodimo v cerkev, da počastimo Božji grob in se na velikonočno jutro veselimo Njegovega zmagoslavnega vstajenja. Marsikateri pa še dandanes ostajajo podobni stražarjem, ki so od strahu pred angelom vztrepetali in bili kakor mrtvi. Predvsem sodobni zahodni človek, ki se na vse kriptično upira Bogu in misli, da je samozadosten in da Boga ne potrebuje, je podoben tem stražarjem. Tudi mi smo lahko večkrat podobni njim, predvsem v tem, da smo tisti, ki čuvamo mrtvega, lahko pa

smo podobni ženama, ki sta pri grobu našli svoje pravo življenje. Angelov nagovor ženama mora v vsakem času odmevati tudi pri sodobnih kristjanih. Tudi mi smo poklicani, da oznanjamo njegovo vstajenje in ljudem povemo: » Ni ga tukaj. Vstal je, kakor je rekel!« (Mt 28,6) Če bi se tega bolj zavedali, nas ne bi bilo strah iti ven, na pot, med ljudi, kjer se lahko srečamo z Vstalom. Tudi ženi sta odšli od groba in tekli veselo novico sporočiti njegovim apostolom. Potrebno je iti na pot, iti ven iz mesta, da lahko srečamo Vstalega, tako kot sta ga srečali ženi. Ko ga srečamo, moramo pasti na kolena in ga počastiti, saj je On naš Stvarnik in Odrešenik. Tega dogodka se lahko spomnimo tudi vsakokrat, ko vstopimo v cerkev in pokleknejo pred tabernakljem, kjer je v podobi kruha trajno navzoč Jezus Kristus. Ko pokleknejo predenj, mu smemo reči: Gospod, tako si velik, jaz pa sem tako majhen, da pred tabo lahko padem le na kolena. Zahodna kultura je poklek označila kot izraz najbolj globokega spoštovanja do Boga. Toda, kot opazamo v cerkvah, ljudje nič več globoko ne pokleknejo predenj in ga počastijo. Nekateri samo klecnejo z nogami, naredijo hitri križ in se usedejo v klop. Premalokrat pa vidimo, kako nekdo globoko iz spoštovanja poklekne pred tabernakelj ali pa se globoko prikloni, če mu noge več ne dopuščajo pokleka, in spoštljivo naredi križ. S tem izrazom se začenja naše oznanjevanje in naš zgled drugim, predvsem otrokom. Ko sta se ženi srečali z Jezusom, ju je ogovoril in jima naročil, naj novico sporočita njegovim učencem, da pred njimi pojde v Galilejo, kjer ga bodo videli. Galileja še danes predstavlja poganski svet, ki pa danes vse bolj postaja sekularizirana Evropa. Tudi mi se podajmo v Galilejo, kjer bomo srečali Gospoda, oznanjujmo svetu, da je premagal smrt, da je vstal in živi.

4.3 Povzetek

Na začetku poglavja smo na kratko predstavili, kako je prišlo do pragmatike jezika. Oglevali smo si ameriški pragmatizem, katerega začetnika sta bila Charles Sander Peirce in Charles William Morris. Na razvoj ameriškega pragmatizma je vplivala znanost, religija in filozofija. Peirce je opredelil znak in definiral semiotiko, Morris pa je na tej podlagi semiotiko razdelil na tri dele: sintaktiko, semantiko in pragmatiko. Zatem smo si ogledali logični empirizem in njegovega predstavnika Rudolfa Carnapa, nato pa smo na kratko razložili teorijo govornega dejanja, pragmatiko v sedanjosti in

uporabo te v Svetem pismu. Po kratkem zgodovinskem pregledu pa smo s pomočjo pragmalingvističnega pristopa analizirali naše besedilo. V prvem delu analize smo se osredotočili na sintaktiko in pri tem razložili strukturo besedila in posameznih elementov. V drugem delu smo predstavili semantično analizo, pri kateri smo se osredotočili na čas in kraj dogodka; osebe, ki nastopajo v odlomku: Marijo Magdaleno, »drugo« Marijo, Gospodovega angela in Jezusa samega; ter temo vstajenja, ki je glavna tema našega odlomka. V zadnjem delu analize pa smo predstavili pragmatiko, in sicer smo poskušali razložiti pomen besedila za današnji čas. V zadnjem poglavju magistrskega dela pa bomo predstavili teologijo vstajenja: kaj je Jezus govoril o vstajenju, Pavlovo teologijo in pogled sodobnih teologov.

6. TEOLOGIJA VSTAJENJA

6.1 Jezusove napovedi trpljenja in vstajenja

V evangelijih Jezus večkrat omenja svoje trpljenje in vstajenje od mrtvih. V odlomku, ki opisuje, kako Jezus obudi Lazarja, Jezus reče Marti: »Jaz sem vstajenje in življenje. Kdor vame veruje, bo živel, tudi če umre; in vsak, kdor živi in vame veruje, vekomaj ne bo umrl.« (Jn 11,25) V teh vrsticah Janez navede nauk o vstajenju z uporabo svoje klasične literarne metode. Marta razume glagol v smislu judovske eshatologije, podedovane od Dan 12,2, ko ob smrti človek sestopi v *šeol* kot senca brez življenja, vendar bo vstal poslednji dan. Jezus pa to idejo popravi v smislu že uresničene eshatologije, kajti On sam je vstajenje. Tisti, ki veruje vanj, vekomaj ne bo umrl, je že prešel iz smrti v življenje, je že vstal v Kristusu spričo novega življenja, ki je v njem. Smrt, kot jo je pojmoval Daniel, je odpravljena. To novo gledanje predpostavlja razlikovanje med dušo, ki ne umrje, in telesom, ki se je razkrojilo v zemlji. Zelo znane pa so tudi njegove napovedi trpljenja, smrti in vstajenja.

Jezus govori o vstajenju v Mt 12,39-41, ko farizeji in pismouki od Jezusa zahtevajo znamenje. Jezus jim odgovori: »Hudobni in prešuštni rod zahteva znamenje, toda ne bo mu dano drugo znamenje, razen znamenja preroka Jona. Kakor je bil namreč *Jona v trebuhu velike ribe tri dni in tri noči*, tako bo Sin človekov v osrčju zemlje tri dni in tri noči. Ninivljani bodo ob sodbi vstali s tem rodом in ga obsodili, kajti spreobrnili so se na Jonovo oznanilo; in glejte, več kakor Jona je tukaj.« Avtor nam tukaj pove, kakšen je smisel Jonovega znamenja. Podobno imamo opisano v Lk 11,29, ki se navezuje na Jezusovo oznanjevanje kot znamenje za njegove sodobnike, kakor je bil Jona za Ninivljane. Ta druga razlaga je sicer skrita v vrstici 41, vendar je manj verjetna. Ne le da Jezusovo že dejansko oznanjevanje ne more biti napovedano kot prihodnje, temveč, povrh in predvsem, v judovskem izročilu je bil Jona slaven zaradi svoje čudežne rešitve, veliko bolj kot zaradi svojega oznanjevanja poganom, ki je bilo prej neprijetno. Tudi če je Matejeva jasna formulacija v vrstici 40 poznejšega datuma, njegova razlaga

torej očitno bolj odseva Jezusovo misel kakor Lukova zakrito naznanja svoje končno zmagoslavje. Izraz »tri dni in tri noči« pa je vzet dobesedno iz Jon 2,1 in se samo približno nanaša na časovni razmik med Kristusovo smrtjo in vstajenjem. 1. napoved trpljenja in vstajenja pa najdemo v Mt 16,21-23, po Petrovi izpovedi vere vanj. Takole pravi: »Od takrat je Jezus začel svojim učencem kazati, da bo moral iti v Jeruzalem in veliko pretrpeti od starešin, vélikih duhovnikov in pismoukov, da bo moral biti umorjen in tretji dan vstati. Peter pa ga je vzel vstran in ga začel rotiti z besedami: »Samo tega ne, Gospod! To se ti nikakor ne sme zgoditi.« On pa se je obrnil in rekel Petru: »Postavi se zadaj, za mano, satan! V spotiko si mi, ker ne misliš na to, kar je Božje, ampak kar je človeško.« Podoben opis te napovedi najdemo tudi v Mr 8,31-33 in Lk 9,22. Po ključnem trenutku, ko učenci prvič izpovedo vero v Jezusovo mesijanstvo, evangelij uvaja prvo napoved njegovega trpljenja: veličastni vlogi Mesija pridruži bolečo vlogo trpečega Služabnika. To zaporedje izročil, ki ga najdemo spet s spremenitvijo, kateri sledi ukaz podobnega molka in napovedi (17,1-12), pripravlja vero učencev na prihodnjo težko preizkušnjo – Jezusovo smrt in vstajenje.

2. napoved vstajenja najdemo v Mt 17,22-23: »Ko so bili zbrani v Galileji, jim je Jezus rekel: »Sin človekov bo izročen v človeške roke in ga bodo umorili, a tretji dan bo vstal.« In zelo so se užalostili. Podobno napoved najdemo tudi pri Mr 9,30-32 in Lk 9,44-45. Druga napoved smrti in vstajenja je med vsemi napovedmi najbolj jedrnata. To je Beseda, ki je središče naše vere in hkrati izraža ves naš greh in vso ljubezen Boga do nas. Jezus ponovno razodene svojo slavo, ki gre preko križa. On je Sin človekov, ponižani in povzdignjeni, umrli in vstali. Sin človekov je bil izročen v človeške roke. Tukaj se je pokazala skrivnost Boga, ki je postal Sin človekov, da bi se izročil v roke človeka. To je središče razodetja našega Boga. Njegova smrt ni konec vsega, temveč je začetek njegovega poveličanja. Bil je povzdignjen, ne čeprav je bil križan, ampak zato, ker je bil križan. Medtem ko je v prvi napovedi Satan prikazan kot zelo dejaven, je sedaj še bolj zvit. Učenci na Jezusovo napoved ne odgovorijo, temveč se zaprejo v molk.

3. napoved vstajenja pa najdemo v Mt 20,17-19: »Ko je šel Jezus proti Jeruzalemu, je vzel dvanajst učencev na sólo in jim med potjo rekel: »Glejte, v Jeruzalem gremo in Sin človekov bo izročen vélikim duhovnikom in pismoukom. Obsodili ga bodo na smrt in izročili poganom, da ga bodo zasmehovali, bičali in križali, in tretji dan bo vstal.«

Podoben opis napovedi trpljenja in vstajenja najdemo tudi pri Mr 10,32-34 in Lk 18,31-33. V tretji napovedi trpljenja in vstajenja so v primerjavi s prvima dvema veliko natančnejše podrobnosti: vloga poganov, zasmehovanje, bičanje in križanje. Ti glagoli opisujejo naša dejanja, ki smo jih storili Sinu človekovemu. So kot seštevek vsega zla, ki doseže svoj višek v umoru samega Boga. Toda zadnja beseda ne pripada nam, temveč njemu: po treh dneh bo vstal. Jezus, trpeči Pravični, Sin človekov, umorjeni in vstali, ponižani in povzdignjeni, je skrivnost naše vere.

Zadnja prerokba o njegovem vstajenju pa je zapisana pri Mt 26,32, ko Jezus pravi: »Ko pa bom vstal, pojdem pred vami v Galilejo.« To prerokbo Jezus izreče v povezavi z napovedjo Petrove zatajitve in predstavlja protiutež mračni napovedi, da bodo učenci odpovedali.

6.2 Pavlova teologija vstajenja

»Vprašanje vstajenja je bilo eno izmed mnogih, ki so jih korintski kristjani zapisali Pavlu v svojem pismu. O tem pričuje sam apostol (prim. 1 Kor 7,1) Očitno je, da so nekateri člani skupnosti zanikali vstajenje, saj Pavel pravi: »Kako morejo nekateri izmed vas govoriti, da ni vstajenja mrtvih?« (1Kor 15,12).« (Matjaž 2014, 21) Svojo teologijo vstajenja je Pavel razvil v 15. poglavju 1. pisma Korinčanom, kjer je zapisano tudi najstarejše poročilo o Jezusovem vstajenju. »Vstajenje je središčni motiv Pavlove eshatologije, zato je tudi razlog upanja. Zaradi gotovosti Kristusovega vstajenja lahko upamo v naše vstajenje.« (Filipič 2012, 24) »Vstajenje je dejstvo, v katerega je potrebno verovati. Pavel izpostavlja le posledice vstajenja. Vstajenja samega na sebi tudi nikoli ne opisuje v smislu zgodovinskega dogodka, saj je več kot to, je presežno dejanje. Zgodovinskost vstajenja jamčijo kristofanije.« (Filipič 2012, 25) V nobenem drugem pismu Pavel ne da toliko poudarka na vstajenje kot ravno v tem. »To lahko razložimo s pomočjo pisma Rimljanom. V Rim 1,4, kjer se sklicuje na tradicijo, Kristusovo vstajenje priča o njegovem Sinovstvu. V Rim 4,24-25 je vstajenje povezano z našim opravičenjem, ki pa se v Rim 5,10 naveže na njegovo smrt iz opravičenja in našo rešitev, ki nas je pripeljala do sprave. Podoba krsta je uporabljena v Rim 6,3 kot prisposoda vstopa v novo življenje.« (Matjaž 2014, 21) Pavel omenja vstajenje tudi v

pismu Galačanom, ki ga »začne v bolečini, v kateri prizna, da je obe poslanstvi in evangelij dobil od Gospoda, s potrdilom o vstajenju (Gal 1,1). Podobno je v Pismu Efežanom (1,20): moč Jezusovega vstajenja je predstavljena kot vodilni motiv božje moči pri vernikih.« (Matjaž 2014, 21) Pavel začne to poglavje »za mnoge z najstarejšo kerigmo, s katero priklič v spomin smrt in vstajenje Kristusa kot objektivno resničnost, ki je ni mogoče postavljati pod vprašaj (v. 1-11).« (Filipič 2012, 25) V teh vrsticah trdi: »... da je krščansko upanje neločljivo povezano z vero v Kristusovo vstajenje, kar utemeljuje s pomočjo treh korakov: pojasnjuje vero, ki jo je sam izročil Korinčanom (vv. 1-4); navaja pričevanja uradnih prič: Kefa, dvanajsterih, 500 bratov, Jakoba in apostolov, samega sebe (vv. 5-8); govori o dogovoru med njim in apostoli glede oznanila o vstajenju (vv. 9-11).« (Matjaž 2014, 22) Verjetno gre za »zelo staro formulo izpovedi vere prvih kristjanov iz Antiohije, ki poudarja, da je temeljno oznanilo evangelija smrt in vstajenje Jezusa Kristusa. Izpoved navaja tri dokaze za Kristusovo vstajenje: njegov pokop, sklicevanje na Staro zavezo, srečanje s Petrom in dvanajsterimi.« (Matjaž 2014, 22) V tem delu tudi dobro poudarja zvezo med »prejeti« in »prenašati sporočilo«. »Sv. Pavel pripisuje velik pomen dobesednemu izrazu izročila; ob koncu omenjenega odlomka poudarja: »Naj bom jaz ali oni: tako oznanjamo« (1 Kor 15,11)« (Benedikt XVI.) S tem pa osvetljuje edinstvo kerygme/oznanila za vse verujoče in za vse tiste, ki bodo oznanjevali Kristusovo vstajenje. Prvi del pisma Korinčanom je predstavljal kristološki temelj vstajenja, drugi del pa govori o antropološkem temelju. To obsega enota 1 Kor 15,12-34, ki je razdeljena na tri dele: »Posledica zanikanja Kristusovega vstajenja je, da tudi človek ne more biti obujen (vv. 12-19); posledica sprejetja Kristusovega vstajenja pa je možnost vstajenja ljudi (vv. 20-28); argumenti na podlagi izkušnje življenja (vv. 29-34).« (Matjaž 2014, 22) »Zanikanje vstajenja priča o nesmiselnosti napora in trpljenja vsakdanjega življenja. Priznanje njegovega vstajenja pa potrjuje možnost odrešenja.« (Matjaž 2014, 23) Zato Pavel v v. 20a zatrjuje: »Toda Kristus je vstal od mrtvih.« (1 Kor 15,20a) S tem pa poudari, »da gre za vstajenje telesa, kajti Kristus, ki je bil brez greha, ni mogel umreti drugače kot telesno.« (Matjaž 2014, 23) V sledeči vrstici piše tudi, da je Kristus prvenec tistih, ki so zaspali. Prvenec, grško *aparche*, kaže na semitsko mišljenje. 16. Nisana na Pasho so Judje Bogu darovali prve pridelke na polju in prve živali, ki so se rodile, v zahvalo za svojo rešitev iz Egipta (2 Mz 23,10). Z darovanjem desetine pridelka so Izraelci darovali celotno žetev in celotni naraščaj in to je bila garancija za celotno žetev, da bo njihovo delo blagoslovljeno.

Pavla zanima predvsem odnos med to prvino in celoto. Toda z besedo »prvenec umrlih« Pavel pove, da Kristus ni le prvi, ki je vstal, ampak da predstavlja vse, ki bodo vstali (Plevnik 2004, 81). Iz te tipologije nato preide na odnos Kristus–Adam, kot na primerjavo med negativno in pozitivno solidarnostjo. »Adam in Kristus nista dva izvira, ampak dve sredstvi, preko katerih se udejanja solidarnost (prim. Rim 5,12-21).« (Matjaž 2014, 23) Kakor je Adam zaznamoval celotno človeštvo s smrtjo, kajti po njem vsi umirajo, tako je Kristus zaznamoval vse ljudi s svojim vstajenjem od mrtvih, kajti po njem bodo vsi vstali. Vsi smo Adamovi potomci in ker je Adam jedel z drevesa sredi raja (1 Mz 3,6-7) in je s tem prišla na svet smrt, tako fizična kot tudi psihična, je posledica tega njegovega prestopka prišla nad nas vse. Toda Jezus Kristus, ki je tudi zakoniti Adamov potomec (Mt 1,1-17) je smrt odpravil, s tem pa ni odpravil s svojo smrtjo na križu le smrti, temveč je izničil tudi greh, ki smo ga bili kot Adamovi potomci deležni vsi. Po Kristusovem vstajenju smo v njegovo vstajenje zaobjeti vsi, saj je On z njim zavrnil Adamovo dejanje in premagal smrt. Zato Pavel nadalje v 23. vrstici Pisma Korinčanom začne razločevati posamezne narode, razlagati vsakemu po vrsti (*tagma* – kot nek vojaški red). Ta izraz prihaja iz judovske apokaliptike (*Henoh* govori o nebeških paznikih, ki so prinesli pokvarjenost in razdejanje na svet, o njihovem porazu in njihovi dokončni kazni (Henoh 1,5; 6,1-10; 21,1-10)). To dejanje Pavel poveže s stvarjenjsko teologijo, tako kot je Bog ustvarjal, tako bo tudi preustvarjal. Na koncu te enote sledi prava mala apokaliptična drama. Pavel predstavi odnos med Očetom in Sinom in kako mi vstopamo vanj. Božji Sin (Mr 15,39) je izraz za visočanstvo v nasprotju s sinom človeškega očeta. Pismo Korinčanom ta izraz uporabi v eshatološkem kontekstu in nas želi posvariti, na napačno razumevanje Kristusa Gospoda v končnem času, ki gre z roko v roki z Bogom Očetom. Tretja enota pa obsega vrstice 35-50, kjer Pavel govori o načinu vstajenja. »Način vstajenja opisuje na podlagi analogije s semenom, s katero želi poudariti kontinuiteto med zemeljskim in nebeškim. Tako seme kakor zemeljsko telo mora umreti, če želi doživeti preobrazbo, dati sad oz. se spremeniti v nebeško telo. Nebeško telo v tem procesu pomeni nadaljevanje zemeljskega telesa, saj gre še vedno za telo (soma), čeprav ima to novo kvaliteto, *duhovni* način utelešenja.« (Filipič 2012, 25) »V tipologiji Adam–Kristus izhaja iz 1 Mz 2,7. Prvi Adam je imenovan živa duša (gr. *psyche*, hebr. *nefeš*), poslednji Adam pa oživljajoč duh (gr. *pneuma*). *Psyche* pomeni za Pavla dostojanstvo ustvarjenosti po Božji podobi, na naravni ali intelektualni ravni. *Pneuma* pa pomeni duhovno moč, globino, kjer deluje

Sveti Duh v človeku, in je nekaj nadnaravnega.« (Filipič 2012, 25) Pavel s to tipologijo zaobjame celotno zgodovino odrešenja, v kateri je nastopil proces novega stvarjenja. »Pavel opisuje vstajenje s Kristusovim vstajenjem in zmago nad smrtjo. Kristus je s svojim vstajenjem postal Gospod, navdan z božjo močjo (Rim 1,4; Flp 2,9-11). Od takrat naprej vstali Kristus uveljavlja svojo oblast, ki jo bo dokončno uveljavil ob svojem prihodu, ko bodo z njegovo močjo vstali vsi, ki njemu pripadajo. Kristus je od svojega vstajenja naprej oživljajoč duh (1 Kor 15,45). Naše vstajenje je delež njegovega vstajenja in zato ni le uživanje nesmrtnosti, ampak osrečujoče združenje z vstalim Kristusom in vstop v božje kraljestvo. Zato je tudi človekovo vstajenje odrešilen dogodek.« (Matjaž 2014, 25)

6.3 Sodoben pogled na vstajenje

»Jezusovo vstajenje je kot vesoljni pok, ki se širi štiri galaksije daleč v vsako smer. Veliki pok ni točka stvarjenja. Samo razloži vse drugo v vesolju. Vstajenje je kot pok zamaška s šampanjca, ki povzroči, da se milijoni mehurčkov osvobodijo. Vstajenje je kot prve besede dojenčka, ki sprožijo doživljenjski val besed. Jezusovo vstajenje je kot centralna eksplozija v središču zemlje, ki odmeva, dokler ne izbruhne na površini vulkana. Vstajenje je kot zarodek, ki postopoma zraste v človeka. Vstajenje je kot kapljica barve, ki obarva vso tekočino. Vstajenje je kot kapljica parfuma, ki se širi po atmosferi, dokler ni vsaka molekula zraka odišavljena. Vstajenje je kot gripa, ki se začne kot praskanje v grlu, dokler ne napade vsake celice v telesu. Jezusovo vstajenje je pomembno samo po sebi; vrednost ima v sebi, tudi če ne bi nič sledilo. Tako kot ima zarodek vrednost, čeprav se nikoli ne rodi; ali kot je dragocena prva dojenčkova beseda, čeprav se nikoli ne nauči govoriti; ali kot je bil veliki pok neverjeten dogodek, čeprav bi takoj propadel. Skratka, ni pomembno, kaj je na začetku, pomembno je to, kar je dogodkom sledilo.« (Smith, 2015) S temi primeri p. Smith razloži dogodek in pomen vstajenja. Toda številni teologi vstajenje razlagajo z več zornih kotov. P. Bruno Korošak pravi: »Ločitev med poslednjimi dogodki (*novissimi*) Jezusa Kristusa in poslednjimi dogodki ljudi ni le dajala vtis neorganskosti v povezavi med razodetimi resnicami, marveč je tudi napravljala za nekaj skoraj nerazumljivega ono trditev sv. Pavla glede najtesnejše zveze med našim vstajenjem in Kristusovim vstajenjem; saj bo po

apostolovi trditvi (Rim 8,11) isti Duh, ki je Jezusa obudil od mrtvih, tudi naša umrljiva telesa oživil po svojem Duhu.« (Strle 1986, 280) »V prikazu Kristusovega vstajenja razpravlja najprej o tem, kako se je v Stari in nato v Novi zavezi razvijal pojem *vstajenja mrtvih*. Po gledanju svetega Pavla je vstajenje ljudi predvsem življenjska zaveza s Kristusom, zaveza, ki se uresniči že pri krstu (kot zakramentu vere). V tej perspektivi obstaja notranja zveza med Kristusovim vstajenjem in našim poveličanim vstajenjem v moči istega Duha.« (Strle 1986, 281) Sveti Ignacij Antiohijski pravi: »Zatisnite ušesa, kadar vam kdo kaj govori brez Jezusa Kristusa, iz rodu Davidovega, iz Marije, ki se je resnično rodil, jedel in pil, bil resnično križan in je umrl, ko so ga gledali nebeška, zemeljska in podzemeljska bitja, ki je tudi resno vstal od mrtvih, ko ga je njegov Oče obudil, kakor bo obudil tudi nas, ki vanj verujemo. Resnično je trpel, kakor je bil resnično obujen, ne kakor pravijo nekateri neverniki, da je namreč na videz trpel, kakor so sami videz ... Jaz sam namreč vem, da je bil po vstajenju v mesu, in verujem, da je. In ko je prišel k Petrovim tovarišem, jim je rekel: Primate, potipajte me in pogledajte, da nisem duh brez telesa. In takoj so se ga dotaknili in verovali, tesno združeni z njegovim mesom in duhom. Zato so tudi prezirali smrt in jo premagali. Po vstajenju je jedel z njimi in pil kot tak, ki ima meso, dasi po Duhu združen z Očetom ... Če je storil to naš Gospod le na videz, nosim tudi jaz le na videz verige.« (Strle 1986, 284) Sveti Anastazij tudi zelo jasno uči, da »je Jezus imel po vstajenju isto telo kot prej, vendar pa poveličano, se pravi do globin preoblikovano z Božjo močjo, z močjo Svetega Duha. S poveličanjem je bilo Jezusovo fizično telo pritegnjeno v notranje območje troedinega Boga, tako da zdaj ni več podrejeno zakonitostim prostora in časa in da tudi hrane ne potrebuje, kakor Anastazij izrečno poudarja, ko govori o tem, da je vstali jedel z apostoli, čeprav ni več potreboval nikakršne jedi. Z jedjo je vstali hotel le pokazati, da je res vstal s pravim in istim telesom, katerega je imel prej in je bilo pribito na križ.« (Strle 1986, 286) L. Dufour o Kristusovem vstajenju pravi: »Jezusovo telo je v grobu izginilo, tako da je v silno pospešenem procesu nekako izpuhtelo in se povsem razpustilo ter ga nato res ni bilo mogoče najti v grobu. Prikazovanja učencem so se dogajala sicer kot »objektivna«, vendar pa so bila pravzaprav »notranja« videnja ... To podmeno so takoj ostro zavrnil npr. kardinal Ch. Journet kot sistematik, pod eksegetskim vidikom pa C. Spicq OP, J. J. Weber in vrsta drugih biblicistov ... Prav zaradi tega so francoski škofje objavili: »Jezusovo vstalo telo je bilo prav isto, katerega je božja Beseda privzela iz Device Marije ... Bilo je križano ter položeno v grob; in bilo

je preoblikovano z močjo Duha ... Ko evangeljski teksti kažejo na kontinuiteto med pokopom in vstajenjem ter na čutno zaznavnost prikazovanj, imajo namen pričevati za kontinuiteto pokopanega telesa z vstalim telesom.« (Strle 1986, 289) Nazadnje si oglejmo še uradne tekste cerkvenega učiteljstva v Koncilskih odlokih in v Katekizmu Katoliške Cerkve. Koncilski odloki omenjajo Kristusovo vstajenje v treh konstitucijah in enem odloku. Prva spregovori Dogmatična konstitucija o Cerkvi ali *Lumen Gentium*. Konstitucija govori o vstajenju v petih členih (5., 7., 8., 9. in 38.). Kristusovo vstajenje omenja v 5. členu, ko govori o Božjem kraljestvu in Cerkvi, nato spregovori v 7. členu, ko omenja Cerkev kot Kristusovo skrivnostno telo. V tem členu pravi: »Ko je Božji Sin v človeški naravi, ki jo je združil s seboj, s svojo smrtjo in vstajenjem premagal smrt, je odrešil človeka in ga preoblikoval v novo stvar (prim. Gal 6,15; 2 Kor 5,17)« (KO 2004, 134) Ta člen navaja tudi, da smo s prejemom svetega krsta postali del njega in da se »s tem svetim obredom predstavlja in uresničuje združenje s Kristusovo smrtjo in vstajenjem: »Pokopani smo bili z njim po krstu v smrt«; »če pa smo bili z njim zraščeni v podobnosti njegove smrti, bomo tudi (v podobnosti) njegovega vstajenja« (Rim 6,4-5).« (KO 2004, 134) Kasneje v 8. členu omenja, da je naš Zveličar po svojem vstajenju Cerkev izročil Petru, da je njen pastir in je njemu ter ostalim apostolom zaupal, da jo razširjajo in vodijo. V 4. poglavju pa se konstitucija posebno obrača na laike in jim naroča: »Vsak laik mora pred svetom biti priča vstajenja in življenja Gospoda Jezusa in znamenje živega Boga.« (KO 2004, 174) O Kristusovem vstajenju spregovori tudi Dogmatična konstitucija o Božjem razodetju. O tem govori v dveh členih (4. in 17.). 4. člen govori o polnosti razodetja v Jezusu Kristusu. Konstitucija pravi: »On je tisti, ki z vso svojo navzočnostjo in nastopanjem, z besedo in dejanji, z znamenji in čudeži, predvsem pa s svojo smrtjo in s poveljanim vstajenjem od mrtvih in končno s poslanim Duhom resnice dopolnjuje in dovršuje razodetje ter z božjim pričevanjem potrjuje: Bog je z nami, da bi nas rešil iz temine greha in smrti ter nas obudil k večnemu življenju.« (KO 2004, 368) O vstajenju spregovori tudi Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu ali *Gaudium et spes*, in sicer v členih 18 in 45. V 18. členu pravi: »Bog je bil namreč človeka poklical in ga kliče, naj bo s celotno svojo naravo z njim združen v večnem občestvu neminljivega božjega življenja. To zmago je Kristus pridobil s svojim vstajenjem k življenju, ko je s svojo smrtjo človeka osvobodil smrti.« (KO 2004, 584) V Odloku o misijonski dejavnosti Cerkve pravi, da je po svojem vstajenju Kristus utemeljil svojo Cerkev kot zakrament odrešenja in apostole poslal po vsem svetu, kakor

je tudi njega poslal Oče. Koncilski nauk in nauk vseh predhodnih koncilov povzema tudi blaženi papež Pavel VI., ki v svoji veroizpovedi z dne 30. 6. 1968 pravi, da je Jezus »bil pokopan in je z lastno močjo tretji dan vstal od mrtvih. S svojim vstajenjem nas je dvignil k tisti deležnosti božjega življenja, ki je milost.« (Strle 1997, 479) Katekizem Katoliške Cerkve v kar nekaj členih omenja Kristusovo zveličavno vstajenje. Tako pravi v 349. členu, da je za nas vzšel nov dan: »dan Kristusovega vstajenja« (KKC 1993, 105), ki je za nas kristjane dan novega stvarjenja. V 2. odstavku 5. člena KKC spregovori o vstajenju, ki ga vsakič znova potrjujemo v veroizpovedi. »Jezusovo vstajenje je najvišja resnica naše vere v Kristusa, ki jo je prvo krščansko občestvo verovalo in živelo kot osrednjo resnico, ki jo je izročilo predajalo naprej kot temeljno, ki so jo novozavezni spisi potrdili in se je oznanjala kot bistveni del velikonočne skrivnosti obenem s križem: Kristus je vstal od mrtvih, s svojo smrtjo je premagal smrt in mrtvim dal življenje.« (KKC 1993, 182) »V okviru velikonočnih dogodkov je prva sestavina, ki jo srečamo, prazen grob. Ta ni sam na sebi neposreden dokaz. Odsotnost Kristusovega telesa v grobu bi se dalo razlagati tudi drugače. Kljub temu pa je prazen grob sestavljal za vse bistveno znamenje. Ko so ga učenci odkrili, je bil to prvi korak k priznanju dejstva vstajenja. Tako so storile najprej svete žene, nato Peter.« (KKC 1993, 183) Prve znanilke Kristusovega vstajenja za apostole so bile žene. »Njim se Jezus pokaže zatem, najprej Petru, nato dvanajsterim. Peter, ki je poklican, da utrdi v veri svoje brate, vidi torej Vstalega pred njimi in prav na njegovo pričevanje se sklicuje občestvo: »Gospod je res vstal in se prikazal Simonu.« (Lk 24,34)« (KKC 1993, 183) Šele sedaj se začne nova doba Cerkve. »Te »priče Kristusovega vstajenja« so predvsem Peter in dvanajsteri, a ne samo ti: Pavel jasno govori o več kot petsto ljudeh, ki se jim je Jezus prikazal naenkrat poleg Jakoba in vseh apostolov.« (KKC 1993, 183) Toda apostoli kar nekaj časa niso mogli verovati, da je Gospod res vstal. Še ob njegovih prikazovanjih so mislili, da vidijo duha. »Njihova vera v vstajenje se je porodila – pod vplivom božje milosti – iz neposrednega izkustva stvarnosti vstalega Jezusa.« (KKC 1993, 184) Jezus je zares vstal s tistim telesom, ki je bilo pribito na križ, saj je še vedno nosil sledove trpljenja. »To pravo in stvarno telo pa ima vendar obenem nove lastnosti poveličanega telesa: vstali Jezus ni več postavljen v prostor in čas, temveč se more napraviti navzočega, kjer mu prija in kadar hoče, kajti njegova človeška narava ne more biti več zadržana na zemlji in pripada le še Očetovemu božjemu območju.« (KKC 1993, 184) Jezusovo vstajenje se je zgodilo ponoči in velikonočna hvalnica poje o tej noči,

kajti samo ona ve za trenutek, ko je Kristus prišel živ iz bivališča umrlih. »Res nihče ni bil očividec samega dogodka vstajenja in noben evangelist ga ne opisuje. Nihče ni mogel reči, kako se je fizično izvršilo. Še manj je bilo zaznavno čutom njegovo najgloblje bistvo, prehod v večno življenje.« (KKC 1993, 185) Kristusovo vstajenje »je predvsem potrditev vsega, kar je Kristus sam storil in učil ... Kristusovo vstajenje je izpolnitev starozaveznih obljub in obljub samega Jezusa med njegovim zemeljskim življenjem.« (KKC 1993, 186) »V velikonočni skrivnosti je dvojni vidik: s svojo smrtjo nas rešuje greha, s svojim vstajenjem nam odpira dostop do novega življenja. Vstajenje je najprej opravičenje, ki nas spet postavlja v božjo milost, »da bi prav tako, kakor je Kristus po veličastnem Očetovem posegu vstal od mrtvih, tudi mi stopili na pot novega življenja.« (Rim 6,4)« (KKC 1993, 187) Vstajenje »uresničuje posinovljenje, kajti ljudje postanemo Kristusovi bratje, kakor Jezus sam imenuje učence po svojem vstajenju: »Pojdita in sporočita mojim bratom« (Mt 28,10; Jn 20,17). Bratje ne po naravi, marveč po daru milosti, ker to posinovljenje daje stvarno deležnost pri življenju edinega Sina, ki se je v polnosti razodelo v njegovem vstajenju.« (KKC 1993, 187) »Končno je Kristusovo vstajenje – in vstali Kristus sam – počelo in izvir našega prihodnjega vstajenja: »Kristus je vstal, prvenec tistih, ki so zaspali ..., kakor v Adamu vsi umirajo, tako bodo v Kristusu tudi vsi oživiljeni« (1 Kor 15,20-22).« (KKC 1993, 187)

V našem času pri človeku zaradi mnogih razlogov sposobnost verjeti vedno bolj upada, iz leta v leto zastrašujoče izginja, še posebej pri mladini. Zato bi se morali »naučiti vsak dan ponavljati stavek: »Moj Bog ni Bog mrtvih, ampak Bog živih!« Ta stavek mora postati del našega življenja. Potem ne bomo več v skrbah, kaj se bo z nami zgodilo, ker bomo prepričani: »Bog me ne more nikoli razočarati, ker mi želi dobro, ker me vabi v večno srečo k sebi.« (Balažic, 2015)

6.4 Povzetek

V zadnjem poglavju magistrskega dela smo si na kratko pogledali teologijo vstajenja. Sprva smo si ogledali Jezusove napovedi trpljenja in vstajenja. V Janezovem evangeliju, se Jezus opredeli, da je On sam vstajenje in življenje. To pove Marti, ko je obudil njenega brata Lazarja od smrti. Napovedi trpljenja pa se pojavijo pri Mateju 12,39-41;

17,22-23 in 20,17-19. Prvo napoved trpljenja uvaja evangelij po ključnem spoznanju učencev, vera v njegovo mesijanstvo. Druga napoved smrti in vstajenja je med vsemi napovedmi najbolj jedrnata. To je Beseda, ki je središče naše vere in hkrati izraža ves naš greh in vso ljubezen Boga do nas. V tretji napovedi trpljenja in vstajenja pa so v primerjavi s prvima dvema veliko natančnejše podrobnosti: vloga poganov, zasmehovanje, bičanje in križanje. Podobne opise napovedi imamo tudi pri ostalih dveh sinoptikih, Marku in Luku. V drugem delu smo si ogledali Pavlovo teologijo vstajenja, predvsem pri 1 Kor 15, ki je najstarejše poročilo o Jezusovem vstajenju. Poleg tega znanega 15. poglavja Pisma Korinčanom se tema pojavi še v Pismu Rimljanom, Galačanom, Efežanom in Filipljanom. Izpoved vere v Kristusovo vstajenje navaja tri dokaze: njegov pokop, sklicevanje na Staro zavezo, srečanje s Petrom in dvanajsterimi. V pismu Korinčanom nato Pavel vzpostavi tipologijo Kristus–Adam, nato pa še povezavo s semenom, ki predstavlja tudi naše vstajenje, ki je delež njegovega vstajenja in zato ni le uživanje nesmrtnosti, ampak osrečujoče združenje z vstalim Kristusom in vstop v božje kraljestvo. Zato je tudi človekovo vstajenje odrešilen dogodek. Zadnji del pa smo posvetili sodobnemu pogledu teologije na vstajenje. Tako smo si ogledali mnenja številnih teologov: p. Smitha, p. Bruna Korošaka, svetega Ignacija Atiohijskega, svetega Anastazija, mnenje teologa Dofoura, ki so ga ostro obsodili francoski škofje, obsodbo francoskih škofov, predvsem pa, kaj je bilo o njegovem veličastnem vstajenju zapisanega v odlokih 2. vatikanskega koncila in Katekizmu Katoliške Cerkve.

7. SLOVARČEK STROKOVNIH BESED

O osnovnih pojmi najdemo naslednje razlage.

Slovar slovenskega knjižnega jezika

sintáksa -e ž (a) lingv. skladnja: obvladati sintakso / strokovnjak za sintakso

semántika -e ž (á) lingv. nauk o pomenu besed, pomenoslovje: sintaksa in semantika // knjiž. pomen, pomenskost: semantika pesmi, stavka

pragmátika -e ž (á) jur., nekdam predpisi, ki urejajo delovna razmerja delavcev v nekaterih zavodih: sprejeti novo pragmatiko

pragmátičen -čna -o prid. (á) ki se podreja praktični uporabnosti, koristi: pragmatična merila; brez teorije je vsaka reforma samo pragmatična

pragmátično prisl.: pragmatično reševati probleme

♦ filoz. pragmatična filozofija pragmatizem; zgod. pragmatična sankcija zakon Karla VI. iz leta 1713, po katerem imajo pravico nasledstva na avstrijskem prestolu tudi ženski potomci

lingvístika -e ž (í) jezikoslovje: študirati lingvistiko; razprave s področja lingvistike

♦ lingv. matematična lingvistika; strukturalna lingvistika

Slovar tujk

sintaksa: gr. skladnja

semantika: gr. pomenoslovje, nauk o pomenu besed

pragmatika: gr. opravilnik, službeni red

pragmatičen: stvaren, strokoven, posloven, vzročno zvezan

lingvistika: jezikoslovje

8. ZAKLJUČEK

V magistrskem delu so opredeljeni različni pristopi, metode in pogledi, da bi čim bolje razložili želeni odlomek, na katerem sloni celotna naša vera. Vsi evangelisti v svojih evangelijih poročajo o Jezusovem vstajenju, toda ne govorijo o vstajenju samem, o tem, kako se je pravzaprav zgodilo, temveč govorijo o dogodkih, ki so vstajenje spremljali. Tako Matej v prvi vrstici tega odlomka zapiše, da sta tretji dan, ko se je svital prvi dan tedna, ženi odšli h grobu. Po takratnem judovskem načinu štetja dni je prvi dan tedna tretji dan od velikega petka. Ženi sta odšli h grobu, takratna judovska navada je bila namreč, da so hodili na grob pokojnega do tretjega dne po njegovi smrti. Ko so žene prišle h grobu, je nastal velik potres in zagledale so angela, ki je sedel na kamnu. Ob Jezusovem vstajenju je nastal silovit potres. Potres je znamenje Božje navzočnosti, je znamenje, ki je vedno prisotno ob božjem prikazanju. Spominja pa nas tudi na potres, ki je nastal v petek, ko je Jezus umrl na križu. Gospodov angel je božji poslanec; on razglasi novico, ki jo je Jezus večkrat napovedal. V naslednji vrstici Matej opiše angelov videz. Videti je enako kot v vseh bibličnih tekstih, največ je povzeto iz preroka Danijela. Ob teh dogodkih pa so se stražarji prestrašili. Ta dogodek nas spominja na petek, na čas Jezusove smrti, ko so stražarji prav tako vztrepetali in se prestrašili. Takoj zatem sledi angelov nagovor ženama. Vedno, kadar se angel prikaže človeku, ga nagovori z besedami: »Ne boj se!« S tem želi poudariti, naj se človek ne boji Boga. Angel ženama tudi pove, da Jezusa ni tukaj v grobu, temveč da je vstal, kakor je rekel. S tem ju želi spomniti na Jezusove besede, da je On sam o tem velikokrat govoril. Boga se ne smemo bati, temveč mu moramo zaupati in odgovarjati na njegov klic. Na to se je vedno treba odzvati, kljub vsemu strahu, ki nas spremlja. Zavedati se moramo, da smo njegova podoba, da pripadamo Njemu, in če se tega zavedamo, naj nas ne bo nič strah, zaupajmo mu in se izročimo v njegovo varstvo. Angel ženama nato takoj poda naročilo, kaj naj storita. O tem dogodku morata obvestiti njegove učence. Jezus je premagal smrt in to je sedaj najpomembnejše oznanilo, ki se mora širiti na vse strani neba, na vse ravni božjega ljudstva. Ko sta ženi odhiteli sporočilo predat Jezusovim učencem, se jima je na poti prikazal sam Jezus. Onidve sta takoj padli na tla in mu objeli noge. To dejanje je dokaz, da Jezus ni duh, temveč je človek, ki ima telo, vendar pa je njegovo telo preoblikovano, saj ga ženi nista takoj prepoznali. Jezus jima je podal naročilo, ki jima

ga je že pred tem povedal Gospodov angel. Svoje učence nagovori z izrazom bratje, kar jih od sedaj naprej povezuje v družino, izraža, da jim je posebno blizu, čeprav so ga zapustili v najtežjih trenutkih njegovega življenja. Tudi mi se moramo večkrat vprašati, kakšni smo kot Jezusovi učenci: ali smo podobni apostolom, ki so se ob najtežjih trenutkih razbežali, ali pa smo kot žene, ki oznanjajo. Zavedati se moramo, da je dogodek Jezusovega vstajenja temelj naše vere, saj je On Bog živih in ne Bog mrtvih. To je veselo oznanilo, ki smo ga dolžni posredovati naprej. Da pa samo svetopisemsko besedilo lahko posredujemo naprej in ga oznanjamo, pa je pomembno, kaj nam pomeni odlomek, kaj nam želi povedati v tistem trenutku, ko ga preberemo. Sveto pismo je napisano za vsak trenutek našega življenja. Le prisluhniti mu je treba, se malo zamisliti in to tudi udejanjati. Ni pomembno, kolikokrat preberemo odlomek ali kako dobro poznamo besedilo, njegovo ozadje, njegov nastanek, zgodovinski pomen itd., pomembno je, da to živimo in pokažemo s svojimi dejanji. Premalokrat se zavemo, da je lahko pridigati in govoriti z besedami, težko pa je to udejanjiti. Toda kjer je ljubezen, kjer človek to dela z vsem svojim srcem, tam ne predstavlja nobene ovire in ta človek predstavlja zanimanje ljudi. S tem pa se počasi bliža tudi svetosti, h kateri smo vsi poklicani. Preden zaključim razmišljanje in ugotovitve, pa bi rad podal še svoje osebno doživetje, svoje osebno srečanje z Gospodom ob prebranem odlomku. Kolikokrat se v našem življenju zgodi, da objokujemo pokojno in ljubljeno osebo in smo predvsem v prvih dneh vsak dan na pokopališču. Tako je bilo tudi z ženama, ki sta v nedeljo navsezgodaj že odšli h grobu. Toda ko sta prišli h grobu, je bil ta prazen, Jezusa ni bilo več v njem. Ne predstavljamo si, kako bi kdo od nas reagiral, če bi prišel h grobu in v njem ne bi bilo več nikogar. Prav gotovo bi bili šokirani in prestrašeni ob misli, kaj se je pravzaprav zgodilo. Ampak da se to ne bi dogajalo Jezusovim učencem, je On večkrat napovedal svoje trpljenje in vstajenje, da so lahko verovali vanj, ko se je zgodilo. Tudi ti dve ženi sta polni upanja odšli h grobu, saj sta ravno tako pričakovali njegovo vstajenje. In to sta tudi doživeli. Tukaj se je zgodil velik preobrat v zgodovini človeštva. Jezus je premagal smrt in vstal od smrti. Smrt je izgubila svojo moč. To prvo oznanilo pa sta doživeli ženi, šele kasneje njegovi učenci. Po vstajenju se je Jezus najprej prikazal ženama in ju nagovoril. Tudi mi smo večkrat nagovorjeni od Vstalega, le poslušati moramo svoj notranji glas, pred tem pa se še umiriti in mu dati priložnost, da spregovori. Če mu damo priložnost, da nam spregovori, potem naše življenje postane bogatejše, kot je bilo prej, najdemo se v vsaki situaciji oziroma se lahko v vsaki

situaciji lahko obrnemo nanj in ga prosimo pomoči, toda nikakor ne smemo pozabiti na zahvalo. Večkrat se spomnimo, da kako se počutimo mi, če nas nekdo samo prosi, zahvale od njega pa nikoli ne dobimo, čeprav smo mu pomagali ali nekaj storili zanj. Ravno tako kot se počutimo mi, se počuti tudi on, zato si moramo zapomniti, da se je za dobljeno priložnost treba zahvaliti. Zavedati se moramo, da je On Bog živih in ne Bog mrtvih ter dokler je On med nami, saj smo dobili njegovo zagotovilo: »Jaz sem z vami vse dni do konca sveta,« (Mt 28,20) se nam ni treba bati. Ob prazniku Gospodovega vnebohoda smo razmišljali, da je sedaj On odšel v nebo k Očetu in ga nimamo več v vidni podobi med nami. Toda če želimo ohraniti povezanost z njim, se radi udeležujmo svete maše in s tem ponovno podoživljajmo velikonočno skrivnost. Tako smo lahko večkrat podobni ženam, ki novico o Vstalem ponesejo apostolom in se ne bojijo, kaj jim bo kdo rekel. Mi pa imamo še več moči, kot so jo imele žene, saj nam je poslal svojega Svetega Duha Tolažnika, ki nam daje moč, da oznanjamo evangelij in ga prinašamo med svoje brate in sestre, predvsem pa tudi med tiste, ki Jezusa še ne poznajo. Odrešenje je na svet prišlo za vse ljudi, zato imamo dolžnost veselo novico o Vstalem ponesti v svet.

Poleg samega svetopisemskega teksta je naloga osredotočena tudi na filozofski pojav pragmatizma in razlago, kako se je vse skupaj začelo že v antični Grčiji in doseglo svoj vrh v obdobju pragmatizma s Charlesom Peirceom na čelu. Ko smo predelali zgodovinski pregled, nastanek in razvoj pragmalingvistične metode, smo s to metodo razložili tudi odlomek. Za tem pa smo na kratko poskušali razložiti teologijo vstajenja. Ogleдали smo si, kaj je Jezus govoril o vstajenju, predvsem smo se osredotočili na njegove tri napovedi trpljenja in vstajenja in Pavlov pogled na vstajenje ter pogled današnjih teologov, predvsem pa pomembnih zaključkov cerkvenega učiteljstva, ki so svoja razmišljanja zapisali v različnih konstitucijah 2. vatikanskega koncila in v Katekizmu Katoliške Cerkve. Zaključujemo z besedami apostola Pavla, ki v svojem pismu Korinčanom pravi: »Če pa Kristus ni vstal, potem je prazno tudi naše oznanilo, prazna tudi vaša vera.« (1 Kor 15,14) Kristus je vstal in živi. Aleluja!

POVZETEK / ABSTRACT

V tem magistrskem delu je opisana splošna uporaba in razlaga pragmalingvistične metode, za tem pa slovensko in izvirno grško besedilo odlomka Mt 28,1-10. Pragmalingvistična metoda je sestavljena iz treh delov: sintaktike, semantike in pragmatike. Ta metoda opravlja tudi zelo koristno nalogo, saj rezultat znanstvene eksegeze uskladi z zahtevo cerkvene prakse. Podrobneje smo si ogledali tri avtorje, ki so se ukvarjali s tem pristopom. Ti avtorji so: Massimo Grilli, Rainer Dillman in Cesar Mora Paz. Prebijamo se iz vrstice v vrstico in poskušamo ugotoviti, kaj nam posamezna vrstica predstavlja. Po razlagi vrstic je opisana eksegetska analiza samega odlomka, ki nam besedilo še bolj približa in ga lahko še bolje razumemo. Ker pa ima pragmalingvistična metoda svoj izvor v filozofiji ameriškega pragmatizma, smo si na kratko ogledali razvoj pragmatizma, vpliv znanosti, religije in filozofije ter njegova dva predstavnika Peirca in Morrisa. Na kratko smo si ogledali tudi logični empirizem ter uporabo pragmalingvistike danes ter njeno uporabo v Svetem pismu. Po kratkem zgodovinskem pregledu smo s pragmalingvistično metodo analizirali odlomek, zatem pa smo osvetlili še teologijo vstajenja. Predvsem je pomembno, kaj je Jezus govoril o vstajenju ter njegove tri napovedi trpljenja in vstajenja, Pavlov pogled in pogled sodobnih teologov, kajti dejstvo Jezusovega vstajenja je neizpodbitno in je temeljnega pomena za našo vero, kot je v 1. pismu Korinčanom zapisal apostol Pavel: »Če pa Kristus ni vstal, potem je prazno tudi naše oznanilo, prazna tudi vaša vera.« (1 Kor 15,14)

KLJUČNE BESEDE: vstajenje, evangelij, eksegeza, pragmalingvistika, pragmatizem

ABSTRACT

This Master's Work is about the use and explanation of the pragma linguistic method. It also deals with the originally Greek and Slovenian translation of the text of the apostle Matthew (28, 1-10). The pragma linguistic method consists of three parts, synthesis, semantics and pragmatism. This method is also well used in reconciling the results of the scientific exegesis with the requirements of church practice. Three authors who used this approach are dealt with in details. These are Massimo Grilli, Rainer Dillman and Cesar Mora Paz. Struggling through the lines of the text, we try to establish their exact meaning. Afterwards, the exegesis of analyzing the Chapter is explained, providing an even more profound understanding of the text. Since the pragma linguistic method derives from the philosophy of American pragmatism, some attention is paid to the history of pragmatism and the influence of science, religion and philosophy on it. Moreover, two of its representatives are mentioned in the text, Peirce and Morris. The logical empiricism and the present use of the pragma linguistics including its use in the Bible are presented in short. The following text also deals with the Resurrection Theology. Jesus' words about the Resurrection and his three predictions about the suffering and Resurrection are most important. Together with Paul's point of view and the opinion of modern theologians, since the Resurrection of Jesus is undoubtedly a fact, and of crucial significance for our Faith, as stated in Paul's first letter to the Corinthians: "And if Christ be not risen, then [is] our preaching vain, and your faith [is] also vain." [1 Cor. 15:14]

KEY WORDS: the Resurrection, gospel, exegesis, pragma linguistic, pragmatism

REFERENCE

- Albright, W. F., Mann, C. S. 1984. *The Anchor Bible: Matthew*. Garden City, New York: Doubleday & Company.
- Austin, John L. 1990. *Kako napravimo kaj z besedami*. Ljubljana, Studia Humanitatis.
- Balažic, Branko. 32. *navadna nedelja – C Ni Bog mrtvih, ampak živih*. [Http://www.salve.si](http://www.salve.si) (pridobljeno 8. aprila 2015).
- Bastes, Arturo M. 2002. A correct Interpretation of the biblical text as an important basis for the biblical apostolate. [Http://www.ecba-cbcp.com/documents/A%20CORRECT%20INTERPRETATION%20OF%20THE%20BIBLICAL%20TEXT.doc](http://www.ecba-cbcp.com/documents/A%20CORRECT%20INTERPRETATION%20OF%20THE%20BIBLICAL%20TEXT.doc) (pridobljeno 10. decembra 2014).
- Brown, Raymond E. 2008. *Uvod v Novo zavezo*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Bunc, Stanko. 2002. *Slovar tujk*. Maribor: Obzorja.
- Davies, W. D., Allison, D. C. 1997. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to saint Matthew*. Edinburgh: T&T Clark.
- Die Bibel: Einheitsübersetzung Altes und Neuse Testament. Freiburg, Basel, Wien: Herder, 2012.
- Emeis, Dieter. 1989. *Naša vera: kratka razlaga veroizpovedi*. Ljubljana: Katehetski center.
- Fausti, Silvano. 2008. *Skupnost bere Matejev evangelij*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Fenton, J. C. 1991. *The Gospel of St Matthew*. London: Penguin books.
- Filipič, Mirjana. 2012. *Eksegeza Pavlovih pisem*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Gaechter, Paul. 1963. *Das Matthäus Evangelium*. Innsbruck, Wien, München: Tyrolia Verlag.
- Galizzi, Mario. 2010. *Evangelij po Mateju: eksegetsko-duhovni komentar*. Maribor: Slomškova založba.
- Green, Gene L. 2007. *Lexical pragmatics and biblical interpretation*. [Http://www.etsjets.org/files/JETS-PDFs/50/50-4/JETS_50-4_799-812_Green.pdf](http://www.etsjets.org/files/JETS-PDFs/50/50-4/JETS_50-4_799-812_Green.pdf) (pridobljeno 10. decembra 2014).
- Greenstein, Edward L. A. 2006. *Pragmatic Pedagogy of Bible. The initiative on Bridging Scholarship and Pedagogy in Jewish studies. Working paper No. 2*.

- [Http://www.brandeis.edu/mandel/pdfs/Bridging_working_papers/20111118-Bwp2-Greenstein.pdf](http://www.brandeis.edu/mandel/pdfs/Bridging_working_papers/20111118-Bwp2-Greenstein.pdf) (pridobljeno 10. decembra 2014).
- Gnilka, Joachim. 1988. *Das Matthäus Evangelium II. Teil*. Freiburg, Basel, Wien: Herder.
- Harrington, Daniel J. 1991. *Sacra Pagina Series: The Gospel of Matthew*. Collegeville, Minnesota: A Michael Glazier book.
- Harrington, Wilfrid J. 1990. *Uvod u Novi zavjet*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Hostnik, Cirila. 2009/2010. *Marija Magdalena*. Ljubljana: Katehetsko-pastoralna šola.
- _____. *Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma*. 1994. Koper: Ognjišče.
- Jamnik, Anton. 2013. *Nagovor škofa Antona Jamnika pri obredu velikega petka 2013, 29. marca 2013*. [Http://katoliska-cerkev.si/nagovor-skofa-antona-jamnika-pri-obredu-velikega-petka-2013](http://katoliska-cerkev.si/nagovor-skofa-antona-jamnika-pri-obredu-velikega-petka-2013) (pridobljeno 8. aprila 2015).
- Jezusov evangelij: z uvodi, opombami, barvnimi ilustracijami in zemljevidi*. 1972. Celje: Mohorjeva družba.
- Juhant, Janez. 2001. *Zgodovina filozofije*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- _____. *Katekizem Katoliške Cerkve*. 1993. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.
- _____. *Koncilski odloki: slovenski prevod s splošnim uvodom in posebnimi uvodi k posameznim dokumentom*. 2004. Ljubljana: Družina.
- Krajnc Ivič, Mira. 2013. *Osnove pragmatičnega jezikoslovja*. Maribor: Univerza v Mariboru: Filozofska fakulteta.
- Kunst Gnamuš, Olga. 1984. *Govorno dejanje – družbeno dejanje. Komunikacijski model jezikovne vzgoje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Lah, Avguštin. 2013. *Uvodna vprašanja o Bogu*. Maribor: Teološka fakulteta.
- Matjaž, Maksimiljan. 2004. *Metodologija eksegeze*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Matjaž, Maksimiljan. 2007. *Eksegeza Nove zaveze: Matejev evangelij (izbrana poglavja za enopredmetni program)*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Matjaž, Maksimiljan. 2014. *Teologija Nove zaveze in judovstva*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Matjaž, Maksimiljan. 2015. *Eksegeza evangelijev: »Kaj pa vi pravite, kdo sem?«* Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Moore, Edward C. 1961. *American pragmatism: Peirce, James and Dewey*. New York: Columbia University Press.

- Nolland, John. 2005. *The Gospel of Matthew: A commentary on the greek text*. Cambridge, U. K.: William B. Eerdmanns publishing company.
- _____. *Papeška biblična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi*. 2000. Ljubljana: Družina.
- Plevnik, Jože. 2004. *Apostol Pavel: S Kristusom v Božjo slavo*. Ljubljana: Župnijski urad Ljubljana Dravlje.
- Rainer, Dillmann, Massimo, Grilli in César, Mira Paz. 1999. *Vom Text zum Leser*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk GmbH.
- Ratzinger, Joseph. 2005. *Uvod v krščanstvo*. Celje: Mohorjeva družba.
- Ratzinger, Joseph. 2011. *Jezus iz Nazareta: drugi del: od vhoda v Jeruzalem do vstajenja*. Ljubljana: Družina.
- Rebula, Alojz. 2011. *Credo: Izbrane kolumne iz tednika Družina, s spremno besedo kardinala Rodeta*. Ljubljana: Družina.
- Smith, James, prevod: Grmani, Petra. *Vstajenje govori o nas*. [Http://celebrationpublications.org/](http://celebrationpublications.org/) (pridobljeno 8. aprila 2015).
- Sorč, Ciril, Lah, Avguštin in Štrukelj, Anton. 2003. *Priročnik dogmatične teologije*. Ljubljana: Družina.
- Stres, Anton. 1998. *Zgodovina novoveške filozofije*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Strle, Anton. 1986. Oris eshatologije p. B. J. Korošaka in pojmovanje Kristusovega vstajenja. *Bogoslovni vestnik* 46: 279–290.
- Strle, Anton. 1997. *Vera Cerkve: dokumenti cerkvenega učiteljstva*. Celje: Mohorjeva družba.
- _____. *Sveto pismo stare in nove zaveze: slovenski standardni prevod – osnovna izdaja*. 2007. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- _____. *Sveto pismo: Nova zaveza in psalmi: jeruzalemska izdaja*. 2010. Ljubljana: Družina, Teološka fakulteta.
- _____. *Sveto pismo Nove zaveze: jubilejni prevod ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije*. 1984. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat v Ljubljani.
- _____. *Sveto pismo Nove zaveze. Evangeliji in Apostolska dela*. 1977. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat v Ljubljani.
- _____. *Sveto pismo Novega zakona: prvi del: Evangeliji in Apostolska dela*. 1925. Ljubljana: Bogoslovna akademija.

Špelič, Miran. 2002. *Grško-slovenski slovar Nove zaveze*. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Talbert, Charles H. 2010. *Matthew*. United States of America: Baker Academic.

Turner, David L. 2008. *Matthew*. United States of America: Baker Academic.

IZJAVA O AVTORSTVU IN DOVOLJENJE ZA OBJAVO

Spodaj podpisani Anže CUNK, z vpisno številko 50090029,
rojen 13. 10. 1989 v kraju Kranj,
sem avtor magistrskega dela z naslovom: Pragmalingvistični pristop k Svetemu pismu na
podlagi Mt 28,1-10.

S svojim podpisom zagotavljam:

- ☐ da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana po predpisani metodologiji znanstvenega dela predpisanih na Teološki fakulteti (127. člen Statuta UL).
- ☐ se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Teološki fakulteti.
- ☐ je diplomsko delo lektorirano in urejeno skladno s fakultetnim Diplomskim redom.
- ☐ da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela (127. člen Statuta UL).

S svojim podpisom:

- ☐ dovoljujem knjižnici Teološke fakultete Univerze v Ljubljani in Teološki knjižnici Maribor uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega/diplomskega dela v sistemu COBISS;
- ☐ na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenesem pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani (127. člen Statuta UL).

Kraj in datum: Kranj, 22. 9. 2015

Podpis_____